

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

AHLAKSIZ

André Gide

immoralist

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Roman

AHLAKSIZ

immoralist

André Gide

Andre Gide
Ahlaksız (Immoralist)

Genel Yayın Yönetmeni: Aydın Şimşek
Editör: Dorlion Editör Atölyesi
Yayına Hazırlayan: Tayfun Ak
Kapak Tasarım & Sayfa Düzeni: Dorlion Tasarım Atölyesi
1. Baskı: Ağustos 2022

Sertifika No: 33967
ISBN: 978-625-419-444-3

© Dorlion Yayınları | Ağustos 2022
© Andre Gide | Ağustos 2022

Merkez Adres: İstiklal Mah. Yeşiltepe Sok. 24/ A Eskişehir

Şube Adres: Kültür Mahallesi, Liderler İş Merkezi,
Kızılırmak Cd. D: No: 63/9 06420 Çankaya/Ankara
Tel: (0312) 433 03 78 • Gsm: (0555) 037 73 19 • (0530) 307 10 93

İç Baskı & Cilt: Bil Ofset Basım Yayın Matbaa Hizmetleri San. Tic. Ltd. Şti.
Tesviyeci Caddesi No: 7/5 İskitler- Ankara

Tel: 0312 433 03 78
Sertifika No: 46767

© Bu kitabın yayın hakkı Dorlion Yayınları'na aittir.
Dorlion Yayınları™ bir İnsancıl Sahaf tescilli markasıdır.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alını yapılamaz, hiç-
bir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

web: www.dorlionyayinlari.com
e-posta: dorlionyayinlari@gmail.com

KİTAP İSTEME ADRESİ:

INSANCIL

Sipariş Hatı: 0 530 307 10 93 - 0 532 674 09 30

web: www.insancilkitap.com • e-mail: depo@insancilsahaf.com

Henri Ghéon'a sadık dostu

Ey Allah'ım!

Beni bu kadar hayret edilecek bir yaratık olarak yarattığın için sana hamdüsena ederim.

Mezamir CXXXIX, 14.

Andre Paul Guillaume Gide:

Gide, 22 Kasım 1869 tarihinde Paris'te dünyaya geldi. Babası Protestan ve annesi Katolik'ti. 8 yaşında Paris'te bulunan Alsace Okulu'na gönderildi. Çok sık hastalandığı için öğrenimi kesintiye uğradı. 11 yaşındayken (1880) Paris Üniversitesi'nde hukuk profesörü olan babasını kaybetti. Ailedeki kadınların etkisi ve annesinin katı otoritesi altında büyüdü.

1889'da okuldan mezun oldu. Yaşamını yazarak kazanmaya karar verdi. Yazı hayatına 1891'de 21 yaşındayken yayımladığı *André Walter'in Günlükleri* ve *Narsis Üstüne İnceleme* ile başladı. Ama ikisi de başarısız bulundu.

1893'te Kuzey Afrika gezisine çıktı. Arap dünyasının kendisine tamamen farklı değerleriyle tanıştı. Fransa'ya döndüğünde oradaki katı Victoria dönemi yaşantısının olumsuzluklarından rahatsız oldu. 1894'te tekrar Kuzey Afrika'ya gitti. Burada *Oscar Wilde* ve *Lort Alfred Douglas*'la tanıştı. Onların yüreklendirmesiyle baskı altında tuttuğu eşcinselliğini kabul etti. Annesi hastalanınca Fransa'ya döndü.

1895'te kuzeniyle evlendi. 1896'da Normandiya da bir komüne belediye başkanı oldu. 1908'de bazı seçkin yazarlarla birlikte *Nouvelle Revue Française* adında bir edebiyat dergisi kurdu. 1916'da 16 yaşındaki Marc Allegret ile sevgili oldu. Marc Allegret ile eşcinsel ilişkisi ailesinde huzursuzluk yarattı.

Eşi, Gide'nin kendisine yazmış olduğu mektupları yok etti.

I. Dünya Savaşı yıllarında Kızılhaç ile gönüllü olarak insani kuruluşlarda çalıştı. 1923'te ilk feministlerden ünlü Elizabeth van Bysselberghe ile olan yasak ilişkisinden tek çocuğu kızı Catherine doğdu. 1924 yılında *Corydon* adlı homoseksüelliği savunan bir kitap yayımladı, fakat eser ilk etapta kınandı.

1925'te Fransız Ekvator Afrika'sına gitti. Burada gördüklerinden de etkilendi. Dönüşünde sömürgeciliği eleştiren yazılar yazdı.

1925 yılında yayımladığı *Kalpazanlar* Gide'nin en önemli eserlerinden biri olarak görülür. Komünizme ilgi duydu. 1936'da büyük umutlarla gittiği Sovyetler Birliği'nden hayal kırıklığı ile döndü. 1938'de eşini kaybetti.

II. Dünya Savaşı'nın başlamasından sonra 1942'de tekrar Kuzey Afrika'ya gitti. Savaşın sonuna kadar burada yaşadı. 1947'de Oxford Üniversitesi'nden "*Edebiyat Doktoru*" unvanı aldı.

Aynı yıl Kasım ayında da Nobel *Edebiyat Ödülü*'nün sahibi oldu.

19 Şubat 1951'de yaşamını yitirdi.

ÖNSÖZ

Bu kitaba hak ettiği değeri veriyorum. O, acı külle dolu bir meyvedir. O, Kireçtaşı yerlerde yetişen ve susuzluğa daha acı bir yanıklık veren, fakat altın kum üstünde bir güzellik olan Ebu Cehil karpuzlarına benzer.

Kahramanımı bir örnek olarak verseydim, kabul etmek gerekir ki, çok az başarılı olurum: Michel'in macerası ile birkaç ender insanın ilgileniyor olması, iyiliklerinin bütün kudreti ile onu rezil etmek içindi.

Eğer bu kitabı, Michel'e karşı bir suçlama olarak örnek olarak verseydim, yine başarılı olmayacaktım; zira hiçbir şey, kahramanıma karşı duyulan iğrenme kadar bir memnuniyetsizlik uyandırmadı bende; bu iğrenme, bana rağmen hissedilmiş gibiydi; Michel'den bana atlamıştı; az kalsın beni de onunla aynı kabul edeceklerdi!

Bu kitapta, bir suçlama ortaya atmadığım gibi, bir övme de yapmak istemedim ve hepsinden önemlisi bir hüküm vermekten çekindim. Fakat bugün kamuoyu, tasvir ettiği hareketinden sonra, bir şeyin karşılığı olan taraf hakkında fikir ortaya koymayan yazarı artık affetmiyor; dahası var, hatta dramın devamı esnasında anlaşılır olan Alceste'in mi,

Philinte'in mi Hamlet'in mi, Ophélie'nin mi; Faust'un mu, Marguerite'in mi, Âdem'in mi, Jehovah'nın mı tercih veya iltizam edildiğinin söylenmesini istiyor. Elbet ki, kararsızlığın büyük bir zekânın bir belirtisi olduğunu iddia etmiyorum; fakat zannediyorum ki, birçok büyük zekâlar... Sonuç çıkarmaktan çok çekinmişlerdir ve yine zannediyorum ki, bir meseleyi tam olarak ortaya koymak onu evvelden halledilmiş kabul etmek değildir.

Burada 'sorun' kelimesini istemeyerek kullanıyorum. Doğrusu, sanatta sanat eserinin yeterli hallini vermeyeceği sorunlar yoktur.

Eğer, 'mesele' ile 'dram' kastediliyorsa, diyeceğim ki, kahramanımın ruhunda oynanmak üzere bu kitabın anlatıkları, kendi acayip serüveni içinde mahsur kalacak kadar geneldirler. Bu 'mesele'yi icat ettiğimi iddia etmiyorum; o benim kitabımdan önce de vardı; Michel ister başarılı, ister yenik olsun, 'mesele' var olmakta devam ediyor ve yazar ne zaferi, ne de yenilgiyi elde edilmiş olarak gösteriyor.

Şayet, bazı kıymetli zekâlar bu dramda acayip bir halin sergilenmesini ve kahramanında hasta bir adamı görmek isterler, eğer bu dramdaki çok aceleci bazı fikirleri kötü tanırlar ve onda çok genel bir ilgi sezerlerse, - hata bu fikirlerde veya dramda değil, yazardadır, onun beceriksizliğindedir - çünkü bu kitaba bütün ihtirasını, gözyaşlarını ve bütün ihtimamını dökmüştür. Fakat bir eserin gerçek ilgisi ile bir gün gelip kamuoyunun ona göstereceği ilgi birbirinden ayrı iki şeydir. Enteresan şeylerle manasız sözlerden hoşlanan bir kamuoyuna, yarınsız bir ihtiras verecek yerde, ilk günü asla alâkadar etmemek tehlikesine atılmayı tercih etmekte, zannediyorum, bönülük yoktur.

Ne olursa olsun, bir şeyi soruşturmaya değil, belki anlatmak istediğimi iyi anlatmaya ve iyice aydınlatmaya çalıştım.

(Başbakan Mösyö D. R. e)

Sidi b. M. 30 Temmuz 198...

Kabul ediyorum, gerçekten çok iyi düşünmüşsün: Michel bize bahsetti, sevgili kardeşim. İşte bize anlattığı hikâye, sen istemiştin. Ben de vaat etmiştim. Fakat hâlâ gönderip göndermeme konusunda şüphem var ve okudukça, bana daha korkunç geliyor.

Okuduğun zaman arkadaşım hakkında kim bilir neler düşüneceksin? Ben bile neler düşündüğüme göre... Kötü olarak görünen ihtiyarların iyiye dönebileceğini inkâr ederek, onu ret mi edelim? - fakat korkarım, bugün o hikâyede kendini tanımaya cesaret edecekler çoktur.

Bu kadar zekâ ve kuvvet kullanma olanağı var mıdır -yoksa bütün bunlar için onu vatandaşlık hakkından yoksun mu bırakalım?

Michel, devlete ne gibi bir hizmette bulunabilir, bilmiyorum... Ona oyalayıcı bir şey lâzım. Büyük liyakatlerinin sana sağladığı yüksek mevki, sahip olduğun nüfuz onu buldurmaya yeterli gelmez mi? Acele et.

Michel sadık bir insandır: Hâlâ da öyledir; bundan sonra da, yalnız kendisine karşı sadık kalacak!

Sana masmavi bir gök altında yazıyorum. Denis, Daniel ve ben iki gündür buradayız, güneşin azalması yüzünden ortaya çıkmış bir tek bulut görmedik. Michel göğün iki aydır tertemiz olduğunu söylüyor. Ne kederliyim, ne de neşeli; buranın havası insanı çok belli olmayan heyecanlar dolduruyor ve bu, insana neşeden olduğu kadar sıkıntıdan

da uzak bir durumu tanıtıyor; kim bilir, belki de bu saadet-tir.

Michel'in yanında kalıyoruz; onu terk etmek istemiyoruz; eğer bu satırları dikkatlice okursan sebebini anlayacaksın; cevabını, burada Michel'in evinde bekliyoruz; geciktirme.

Michel'i, Denis'e, Daniel'e ve bana, kuvvetle ve her sene artan nasıl bir dostluğun bağıladığını bilirsin. Dördümüz arasında bir nevi anlaşma yapılmıştır: Birimizin küçük bir işaretime ötekiler derhal cevap vermek zorundadırlar. Michel'den o esrarlı imdat işaretini alır almaz, derhal Daniel'e ve Denis'ye haber verdim. Üçümüz, derhal her şeyi ve bulunduğumuz yeri terk ederek, hareket ettik.

Üç senedir Michel'i görmemiştik. Evlenmişti, karısını seyahate çıkarmıştı ve Paris'ten son defa geçişinde Denis Yunanistan'da, Daniel Rusya'da idi; ben de, biliyorsun, hasta babamızın yanında kalmıştım. Bununla beraber habersiz kalmıyorduk. Fakat onu gören Silas ve Will'in verdikleri haberler bizi hayrete düşürmüştü. Onda henüz anlayamadığımız bir değişiklik vardı. O, artık bir zamanların bağınaz, püriten, ikna edilmesi zor ile acemice hareketler yapan ve önünde hür konuşmalarımızın durakladığı parlak bakışlı insan değildi. O...

Fakat biraz sonra hikâyesinin sana açıklayacaklarını niçin şimdiden işaret edeyim.

Bu hikâyeyi Denis, Daniel ve ben nasıl işittiysek öyle gönderiyorum: Michel o hikâyeyi bize, yanında, gölge ve yıldızların ışığı içinde uzanmış olduğumuz tараçada anlattı. Hikâyenin sonunda ova üzerinde günün yükseldiğini görmüştük. Michel'in evi hem ovaya, hem de biraz yakınında

bulunan köye hâkimdir. Sıcaklığı ve biçilmiş tarlaları ile bu ova bir çölü andırır.

Michel'in evi, fakir ve sıkıcı olmasına rağmen, hoştur. Kışın insan orada ıstırap çeker, çünkü pencereler camsızdır; daha doğrusu hiç pencere yoktur, duvarlarda büyük ve geniş delikler vardır. Hava o kadar iyi ki, dışarıda hasırlar üstünde yatıyoruz.

Yolculuğumuzun sorunsuz ve iyi geçtiğini anlatmak için daha ne söyleyeyim? Buraya, biraz Cezayir'de, sonra da Constantine'de kaldıktan sonra, geceleyin, sıcaktan bunalmış ve sarhoş olarak vardık.

Constantine'den yeni bir tren bizi üstü kapalı ve iki tekerlekli bir arabanın beklediği Sidi b. M. e kadar götürmüştü. Yol köye uzak bir yerde bitiyor. Köy, Ombriya'nın bazı kasabaları gibi bir kayanın tepesinde kurulu. Buraya yaya olarak çıktık; valizlerimizi iki katıra yüklemiştik. Bu yoldan gelindiği zaman, Michel'in evi köyün ilk evidir. Alçak duvarla sınırlı bir bahçe yahut bahçe bir çitle çevrilmiştir:

İçinde üç nar ağacı ve yüksek bir zakkum ağacı var. Bahçede bir kabile çocuğu vardı. Biz yaklaşıp yaklaşmaz biçimsiz bir duvara tırmanarak kaçtı.

Michel bizi sevinç veya heyecan belirtisi göstermeden kabul etti; gayet sade idi, her türlü şefkat belirtisinden korkuyor gibiydi; fakat kapı eşiğinde üçümüzü de ağırbaşlı bir şekilde öptü.

Geceye kadar on kelime ya konuştuk ya konuşmadık. Muhteşem, ancak Michel hikâyesinin sana açıklayacağı göz alıcı süsler ile bizi hayrete düşüren bir salonda, neredeyse her biri kuru yemeklerden oluşan bir akşam yemeği hazırlanmıştı.

Yemekten sonra, kendi eliyle bize kahve pişirdi. Daha sonra da, görüşün sonsuz olduğu taraçaya çıktık ve üçümüz, yanan ova üzerinde günün birden sönüşünü seyrederek, bekledik.

Hava kararıp da gece olunca, Michel anlatmaya başladı:

BİRİNCİ BÖLÜM

1

Sevgili dostlarım, sonuna kadar arkadaşlığımıza sadık olduğunuzu biliyorum. Yardım çağırma, benim sizin yardımınıza koştüğüm gibi tek bir soru sormadan koştunuz. Oysa üç senedir beni görmemiştiniz. Yokluğuma dayanan dostluğunuz, anlatacağım hikâyeye de pekâlâ dayanabilirdi. Sizi birdenbire çağırmamın ve bu uzak ikametgâhıma kadar getirmem, sadece sizi görmek ve beni dinlemeniz içindi. Sizinle konuşmak: Bundan başka bir yardım istemiyorum. Çünkü hayatımın öyle bir noktasındayım ki; artık ötesine geçemiyorum. Ancak, bu yorgunluk değildir. Fakat artık anlamıyorum. İhtiyacım var...

Anlatmaya ihtiyacım var, diyorum. Kendinden kurtulabilmek hiçbir şey değil; güç olanı, özgür olduğunu bilmektir. - Çok şükür ki, kendimden bahsediyorum; size hayatımı sade, yalın ve gurursuz, kendi kendime konuşuyormuşum gibi çok basit bir şekilde anlatacağım. Beni dinleyiniz:

Son defa birbirimizi görüşümüzü, hatırlıyorum, Angers civarında, evliliğimin kutlandığı küçük kır kilisesinde olmuştu. Fazla bir kalabalık yoktu. Dostların varlığı bu sıradan töreni dokunaklı bir tören haline sokuyordu. Bana, herkes heyecanlı imiş gibi geliyordu, bu da bizzat beni

heyecanlandırıyordu. Benimle evlenmiş olan insanın evinde kısa, neşesiz ve gürültüsüz geçen yemek, kiliseden çıkınca sizi bize bağladı; sonra da, kafamızda var olan bir durumu evlilik fikrine bağlayan ananeye göre, kiralanmış araba bizi alıp götürdü.

Karımı çok az tanıyordum. Fazla bir sıkıntı duymadan onun da beni tanımadığını düşünüyordum. Beni tek başıma, yalnız bırakmaktan endişe eden hasta babama hoş görünmek için, aşksız bir evlilik yaptım. Babamı çok seviyordum; ölümle uğraştığı bu üzüntülü anlarda, ona ölümünü daha tatlı göstermekten başka bir şey düşünmedim!

Böylece, hayatımı, hayatın ne olabileceğini bilmeden sorumluluk altına alıyordum. Hastanın başı ucunda yapılan eğlence neşesiz, fakat babam bundan çok büyük bir rahatlık kazandığı için de neşeli oldu. Tamam, nişanlımı sevmedimse de, hiç olmazsa daha önce de hiçbir kadını sevmemiştim. Bana göre bu düşünce, mutluluğumuzu sağlamaya yeterli geliyordu; henüz kendimden bihaber olduğum için, kendimi tamamen ona verdiğimi zannettim. O da yetimdi ve iki erkek kardeşi ile beraber yaşıyordu. Adı Marceline idi, yirmi yaşında ya var ya yoktu; ben ondan dört yaş büyüktüm.

Hiçbir zaman için onu sevmediğimi ya da onun için aşk denilen şeyi duymadığımı söyledim; eğer aşkla şefkat, bir nevi merhamet, sonunda epey büyük bir hürmet denmek isteniyorsa, onu seviyordum.

O Katolik, ben Protestan'dım... Fakat az Protestan olduğuma inanıyordum! Rahip beni kabul etti, ben de rahibi, bu oyun karşılıklı oldu.

Babam, söylendiği gibi, dinsizdi, - hiç olmazsa, onda da mevcut olduğunu zannettiğim bir çeşit yenilmez utanç

yüzünden inanışları üzerinde asla konuşmamış olmakla beraber, öyle kabul ediyorum.

Annemin sıkı Protestan terbiyesi, güzel hayali ile beraber, yavaş yavaş kalbimden silinmişti; biliyorsunuz ki, onu çok genç iken kaybetmiştim. Bu ilk çocukluk ahlâkının bana ne kadar hâkim olduğundan, ruhumda bıraktığı izden henüz bihaberdim. Annemin bana prensiplerini aşılarken zevkini de vermiş olduğu duygusuna sokuyordum kendimi. Annemi kaybettiğim zaman on beş yaşında idim; babam benimle ilgilendi, bana çok fazla özen gösterdi. Daha o zaman Lâtinceyi ve Yunancayı iyi biliyordum. Babamın yardımı ile İbraniceyi, Sanskritçeyi derken Acemceyi ve Arapçayı çabucak öğrendim. Yirmi yaşına doğru o kadar pişmiştim ki, babam, beni işine yardımcı olarak çalıştırmaya başlamıştı. Benim kendisine eşit değerde olduğumu iddia etmekten zevk duyuyordu; bana bunu ispat etmek için, kendi adıyla çıkan, *Frigyalıların ibadetleri hakkında bir tecrübe* isimli kitap benim eserimdi; kitaba şöyle bir göz gezdirmişti; hiçbir şey ona bu kadar bir övgü sağlamamıştı. Pek çok sevindi. Bana gelince, bu hilenin başarılı oluşunu görmekle altüst olmuşum. Fakat artık ben önemli bir adamdım. Konularında en bilgili âlimler beni meslektaşları olarak görüyorlardı. Şimdi, bana gösterilen bütün bu itibarlara gülüyorum... Böylece, hemen hemen harabelerden veya kitaplardan başka bir şeyi bilmemiş olarak, hayatı hiç tanımamış olarak yirmi beş yaşına geldim; inanılmaz bir gayretle çalışıyordum. Birkaç dostu (siz de bunlar arasındaydınız), dostluklarından daha çok kendilerini seviyordum, onlar için beslediğim sevgi büyüktü, fakat bu bir asalet ihtiyacıydı; kendimdeki her güzel duyguya önem veriyordum.

Böyle iken, kendimden olduğu gibi, dostlarımdan da bihaberdim. Bir an bile, ne farklı bir varlığı devam ettirdim,

ne de farklı bir şekilde yaşanabileceği aklımdan geçti. Babama ve bana sıradan şeyler yeterli geliyordu; ikimiz o kadar az masraf yapıyorduk ki, yirmi beş yaşına zengin olduğumuzu bilmeden basmıştım.

Genellikle, sıkıntı çekmeden, sadece yaşayabilecek kadar gelirimiz bulunduğunu düşünüyordum; babamın yanında tasarrufa o kadar alışmıştım ki, gelirimizin çok fazla olduğunu anlayınca canım öyle çok sıkıldı ki... Bu işlere karşı o derece ilgisiz idim ki, ancak yegâne varisi olduğum babamın ölümünden sonra, o da evliliğimizin sözleşmesi sırasında, Marceline'in bana hemen hemen hiçbir şey getirmediğini görünce, servetim hakkında az çok bir fikir sahibi olmam gerektiğini hissettim.

Habersiz olduğum ya da dikkatimi çekmeyen daha önemli bir şey, çok nazik bir sağlığım olduğuydu. Bunu, denemeden nasıl bilmişim? Zaman zaman nezle olurdu ve dikkatsiz bir özen gösterirdim. Geçirdiğim çok sakin hayat beni hem zayıflatıyor, hem de koruyordu.

Oysa Marceline gerçekten çok sağlıklı ve dinç görünüyordu.

Evliliğimizin ilk akşamı, iki odası bizim için hazırlanmış olan apartmanda yatmıştık. Paris'te yapılacak olan zorunlu alışverişler için gerekli olan zaman kadar kaldık, sonra Marsilya'ya geldik, oradan da Tunus'a gitmek üzere gemiye bindik. Hızlı özenler, süratle devam etmiş son olayların fazla baş döndürmesi, evlilik töreninin zorunlu olan heyecanı, matemimin daha hakikî olan heyecanından hemen sonra gelişi, bütün bunlar beni fazlasıyla yormuştu.

Ne kadar yorgun olduğumu ancak vapurda fark ettim. Oysa o zamana kadar olan her uğraş yorgunluğumu arttırarak, beni eğlendiriyordu.

Gemideki zorunlu istirahat, sonunda bana kendi kendime düşünme imkânını vermişti. Bana öyle geliyordu ki, uzun bir zaman sonra ilk defa gerçekleşiyordu.

Böylece, belki de ilk defa olarak uzun bir zaman için işten uzak kalmaya razı oluyordum. O zamana kadar, ancak kısa tatiller devamınca bu uzaklığa katlanmıştım. Annemin ölümünden az bir zaman sonra, babamla İspanya'ya yaptığımız seyahat, bir aydan fazla sürmüştü; Almanya'ya yapılan bir diğeri altı hafta ona seyahat ve daha birçok seyahatler... Fakat bunlar inceleme seyahatleri idi; babam oradaki çok kıymetli olan araştırmalarından zevk almıyordu; ben incelemelerinde onu takip etmediğim zamanlar, okurdum.

Bununla birlikte Marsilya'yı terk eder etmez, bende Girnata'ya ve Seville'e ait birçok hatıralar; berrak gök, keskin gölgeler, bayramlar, kahkaha ve şarkıların hatırası uyandı. İşte tekrar bulacağımız şey, diye düşündüm. Geminin güvertesine çıktım ve Marsilya'ya baktım.

Birden Marceline'i biraz terk ettiğimi düşündüm. Geminin başında oturuyordu; ona yaklaştım ve ilk defa olarak dikkatle baktım. Çok güzeldi. Onu biliyorsunuz; görmüş-tünüz. Güzelliğini evvelce göremediğim için kendimi ayıpladım. Onu yepyeni olarak görmeyecek kadar iyi tanıyordum!

Nerdeyse ailelerimiz her zaman bir aradaydı; büyüyüşüne tanık olmuştum; zarafetine alıştım... İlk defa hayrete düştüm. Bu zarafet bana o kadar büyük göründü ki...

Siyah hasırdan sade bir şapka üstünde uzun bir örtü dalgalanıyordu; sarışındı, fakat narin görünmüyordu. Eteklığı ve korsajı beraber seçtiğimiz ekose bir şaldan yapılmıştı. Benim matemimle kararmasını istememiştim.

Nasıl olduğunu bilmiyorum ama kendisine baktığımı hissetti ve bana doğru döndü... O ana kadar yanında, ancak ısımarlama bir arzu duyuyordum; İyi kötü, aşkın yerine onu biraz rahatsız eden -ki bunu gayet iyi görüyordum- bir nevi soğuk bir nezaket ikame ediyordum. Marceline, o anda ilk defa olarak farklı bir tarzda baktığımı hissetti mi bilmiyorum ama o da bana sabit gözlerle baktı; sonra da tatlı tatlı güldü. Bir şey söylemeden yanına oturdum. O zamana kadar kendim için veya kendime göre yaşamıştım; karımı da bir arkadaştan öte bir şey olarak düşünmeksizin, evlenmemizle hayatımın değişebileceğini bir an olsun düşünmeden evlenmiştim.

Nihayet monologun burada bittiğini anlıyordum.

Güvertede ikimiz yalnızdık. Alnını bana doğru uzattı; Marceline'i hafifçe göğsümde sıkıyordum; gözlerini kaldırdı; göz kapaklarından öptüm. Birden öpüşmenin etkisi ile yeni bir merhamet hissettim; bu merhamet bana o kadar tesir etti ki, gözyaşlarımı tutamadım.

Marceline bana:

"Ne var?" dedi.

Konuşmaya başladık. Sözleri beni mest ediyordu. Kadınların budalalıkları hakkında bazı fikirler edinmiş olsam da o akşam, orada onun yanında oturmakta olan bana ters ve garip gelen tek şey: Yalnızca kendi varlığımı.

Öyleyse hayatımı bağladığım insanın da özel ve gerçek bir hayatı vardı! Bu düşüncenin önemi o gece birçok defalar

beni uyandırdı; birçok defalar alttaki yatakta Marceline'in, karımın uyuduğunu görmek için yatağında doğruldum.

Ertesi gün hava harikulâde güzeldi. Sakin bir konuşma sıklığımızı azalttı, evlilik sahiden başlamıştı. Eylülün sonuncu günü sabahı Tunus'ta gemiden indik.

Niyetim orada mümkün olduğu kadar az kalmaktı. Budalalığımı size itiraf edeceğim: Bu yepyeni ülkede, beni Kartaca'dan, birkaç Roma harabesinden, Octave'ın bana bahsettiği Tingat'tan, Sousse mozaiklerinden ve bilhassa, içinde durmadan konuşmak istediğim El Djem amfiteatrından başka hiçbir şey çekmiyordu.

Evvelâ Sousse'a varmak, sonra da Sousse'dan posta arabasına binmek gerekiyordu; öyle istiyordum ki, buradan oraya gidinceye kadar hiçbir şey beni meşgul etmesin.

Bununla birlikte Tunus beni fazla hayrete düşürdü. Yeni dokunuşlar, henüz kullanılmadığı için bütün esrarlı gençliklerini koruyan uyumuş melekeleri, varlığımın bazı kısımlarını heyecana geçiriyordu.

Eğlenmekten daha çok hayrette idim, şaşkındım; bilhassa hoşuma giden Marceline'in sevinci idi.

Ancak yorgunluğum gün geçtikçe artıyordu; fakat ona boyun eğmeyi yüz kızartıcı bir hareket olarak kabul ediyordum. Öksürüyordum ve göğsümün üst kısmında garip bir karışıklık hissediyordum. Güneye doğru gidiyoruz diye düşünüyordum; sıcak beni eski halime getirecek.

Sfax posta arabası Sousse'dan akşamüstü saat sekizde kalkıyor; El Djem'i sabahın saat birinde geçiyor. Kupa arabasının yerlerini evvelden tutmuştuk. Rahatsız bir yük arabası bulunacağını ummuştum; aksine, iyi bir şekilde

yerleşmiştik. Fakat soğuk! Midi havasının ılıkliğına hangi çocukça fikirle, ikimiz de ince giyinmiş, yanımızda sadece bir şal getirmiştik? Sousse'dan ve tepelerin siperinden çıkar çıkmaz rüzgâr başladı; ova üzerinde şiddetle esiyor, ıslık çalıyor, araba kapılarının aralıklarından giriyordu; hiçbir şey kendini ondan koruyamıyordu. Hepimiz soğuktan titremeye başladık; ben, fazla olarak, arabanın sarsmaları ile ve yine fazla olarak beni sarsan dehşetli bir öksürükle dermansız düşmüştüm. Ne gece idi o...

El Djem'e geldik, yatacak yer yok; korkunç bir burç bu vazifeyi görüyordu. Ne yapmalı? Posta arabası hareket ediyordu. Köy uyumuştı; insana sonsuz gibi gelen gece içinde korkunç bir harabe yığını görünüyordu; köpekler uluyordu.

İki kötü yatağın hazırlandığı zemini toprak bir salona girdik. Marceline soğuktan titriyordu, fakat hiç olmazsa burada rüzgârdan korunduk.

Ertesi gün ise bunaltıcı bir gün oldu. Dışarı çıkarken, tamamı ile kül rengi bir gök görmek bizi hayrete düşürdü. Rüzgâr sürekli, fakat dünkünden az bir şiddetle esiyordu. Posta arabası buradan ancak akşamüstü geçerdi.

Korkunç bir gündü, diyorum. Bir müddet içini gezdiğimiz amfiteatr beni hayal kırıklığına düşürdü; hatta bu kirli gök altında bana çirkin bile göründü. Can sıkıntısına belki de yorgunluğum yardım ediyor, onu arttırıyordu. Gün ortasına doğru işsizlik yüzünden, taşlar üzerinde beyhude yere bazı kitabeler arayarak geldim. Marceline, rüzgârdan korunan bir yerde, bereket versin yanında getirdiği İngilizce bir kitabı okuyordu. Oturmak için tekrar yanına gittim.

Ona:

“Ne sıkıcı bir gün! Canın pek sıkılmıyor ya...” dedim.

“Hayır, görüyorsun, okuyorum.”

“Üşümüyorsun ya?”

“Pek değil. Ya sen? Doğru... Sapsarısın.”

“Hayır...”

Geceleyin rüzgâr şiddetlendi... Nihayet posta arabası geldi. Tekrar hareket ettik.

Daha ilk sarsılmalarda kendimi kırılmış hissettim. Çok yorulmuş olan Marceline, çabucak omzumda uyudu. Fakat öksürüğüm onu uyandıracak, diye korktum; usulca kendimden ayırarak, onu arabanın kenarına yasladım. Bu, öksürük yeniydi: Zorlamadan, düzenli aralıklarla, kesik darbelerle geliyordu; bu o kadar acayip bir duyguydu ki!

Evvelâ hoşuma bile gitmişti: Fakat bilinmeyen bir şeyle yüreğim kalkınca, balgam ağzımda kalmıştı. Mendilim az zamanda kullanılamayacak bir hale geldi. Ağzımdakiler parmaklarıma bile bulaşmıştı.

Marceline’i uyandırsam mı? O an aklıma, beline bağladığı büyük fular geldi.

Yavaşça çıkardım. Artık zapt edemediğim balgamlar daha fazla geliyordu. Ne olursa olsun epeyce ferahlamıştım. Bu, nezlenin sonudur, diye düşündüm. Birden kendimi zayıf hissettim; her şey dönmeye başladı ve hastalanacağım zannettim.

Onu uyandırayım mı? Ah... (Püriten çocukluğumdan beri, zayıflık yüzünden her türlü ihmale karşı nefreti muhafaza ediyorum, sanırım; buna alçaklık adını veriyorum).

Kendimi topladım. Olduğum yerde kaldım, nihayet başımın dönmesine hâkim oldum... Kendimi yeniden deniz üstünde sandım ve tekerleğin gürültüsü dalga gürültüsü oluyordu... Fakat balgamin arkası kesilmişti.

Sonra, bir nevi uyku içine yuvarlandım.

Bu uykudan uyandığım zaman, gökyüzünü şafak kaplamıştı; Marceline hâlâ uyuyordu. Yaklaşıyorduk. Elimde tuttuğum fular koyu renkli idi; o kadar ki, ilk bakışta üstünde bir şey görünmüyordu; fakat mendilimi tekrar çıkardığım zaman, kan içinde olduğunu hayretle gördüm.

İlk düşüncem kanı Marceline'den saklamak oldu; fakat nasıl? - Her tarafım kan lekesiydi; şimdi her tarafta leke görüyordum, bilhassa parmaklarımda...- Burnumu kanatacağım... Buldum şayet sorarsa, burnumun kanadığını söyleyeceğim.

Marceline sürekli uyuyordu. Geldik. O önce inmeye mecbur oldu ve bir şey görmedi. Bize iki oda ayrılmıştı. Kendimi odaya dar attım, yıkayabildim, kanı yok ettim. Marceline hiçbir şey görmemişti. Bununla birlikte kendimi çok zayıf hissediyordum. İkimizin çayını yukarı getirttim. Çok sakın, hatta biraz sararmış, gülümser bir halle çayı hazırlarken, bana, Marceline'in hiçbir şey göremediği şeyden bir nevi sinirlenme geldi. Gerçekten kendimi insafsız buldum ve kendi kendime şöyle söylüyordum; eğer hiçbir şey görmediyse, bu iyi sakladığımdandı; ne önemi var; hiçbir şey olmadı; bu bende doğal bir olay gibi büyüdü, beni sardı...

Sonunda, çok kuvvetli oldu; kendimi tutamadım ve dalgınlıkla ona:

“Bu gece kan tükürdüm,” dedim.

Bağırmadı! Yalnız, çok fazla sarardı. Sendeledi, kendisine hâkim olmak istedi ve bir külçe halinde yere düştü. Sinirle karışık bir çeşit şiddetle üstüne atıldım;

“Marceline! Marceline! Haydi! Ne yaptım! Benim hasta olmam yeterli gelmiyor muydu?”

Fakat söyledim ya, çok zayıftım: Hastalığımı unutmam için bu kadarı yeterli geldi. Kapıyı açtım, bağırdım; koşanlar oldu. Hatırladım, valizimde şehrin bir binbaşıya hitaben yazılmış bir tavsiye mektubu vardı; binbaşığı buldurmak için bu kelimeyi kullandım. Marceline kendine gelmişti; şimdi o içinde hummadan titrediğim yatağımın başucunda idi. Binbaşı geldi, ikimizi de muayene etti: Marceline’in bir şeyi olmadığını söyledi, düşüşünden de ağrı duymuyordu; ben ise şiddetle hastalanmışım; hatta binbaşı bir şey söylemek istemedi ve akşamdan evvel tekrar gelmeye söz verdi.

Geldi, bana güldü, benimle konuştu, birçok ilâçlar verdi. Anladım ki beni mahkûm ediyordu. - Size itiraf edeceğim, kıpırdanmadım bile. Yorgundum. Sadece, kendimi saliverdim. - Stoisizmimi kâfi derecede güzel bularak: “Bundan sonra hayat bana ne söz veriyordu? Sonuna kadar çalışmış-tım. Gerisi... Ah! Ne önemi var?” diye düşünüyordum. Fakat asıl ıstırap çektiğim şey, bulunulan yerin çirkinliği idi. Bu otel odası korkunç - ve odaya baktım.

Birden, yanda, benimkinin aynı olan odada karımın, Marceline’in bulunduğunu düşündüm; konuştuğunu işittim. Doktor gitmemişti; karımla konuşuyordu. Yavaş konuşmaya çalışıyordu. - Az bir zaman geçti; uyumuşum.

Uyandığım zaman, Marceline odamda idi. Ağlamış olduğunu anladım; hayatı kendime acımayacak kadar çok seviyordum; fakat buranın çirkinliği beni rahatsız

ediyordu; gözlerim, hemen hemen şehvetle, Marceline'in üstünde dinleniyordu.

Şimdi yanımda, mektup yazıyordu. Bana hoş görünüyordu. Onun birçok mektupları kapadığını gördüm. Sonra kalktı, yatağıma yaklaştı, şefkatle elimi tuttu ve bana:

“Şimdi, kendini nasıl hissediyorsun?” dedi.

Güldüm ve kederli: “İyileşecek miyim?” dedim.

Fakat bana, derhal “İyileşeceksin!” cevabını öyle aşırı bir duygu ile verdi ki, bizzat ben bile yarı yenilmiş halde, hayatın mümkün her şeyine, kendine olan aşkına, dokunaklı güzelliklerin belirsiz görünüşüne karşı karışık bir his duydum. Gözlerim yaşardı ve uzun müddet kendimi durdurmaksızın ve durdurmayaarak ağladım.

Marceline bana Sousse'u hangi şiddetli aşkla terk ettirebilirdi; hangi sevecen ihtimamlarla sarılmış, korunmuş, yardım görmüş, bakılmıştı... Sousse'dan Tunus'a, sonra Tunus'tan Constantine'e kadar Marceline harikulade idi. Biskra'da iyileşmeliydim.

Buna güveni tamdı; çabası bir an olsun azalmadı. Her şeyi hazırlıyor, yol işlerini idare ve yatacak yerler buluyordu. Bu seyahatin az acı olması için elinden gelen her şeyi yapıyordu.

Birçok defalar kendimi onu durdurmaya ve “yeterli” demeye zorunlu hissettim. Can çekişen bir insan gibi terliyordum, boğuluyordum, vakit vakit kendimi kaybediyordum.

Üçüncü günün sonunda, Biskra'ya ölü halde geldim.

II

Hikâyemi anlatmaya ilk günlerimden başlamamın nedeni ne? O günlerden geriye kalan ne? O günlerin kötü hatıraları dilsizdirler. Ne kim olduğumu, ne nerede olduğumu, ne de ne yaşadığımı biliyorum. Yalnız, ölüm döşeğimin üstüne Marceline'in, karımın tekrar tekrar üzerime eğildiğini görüyordum. Biliyorum ki beni onun özeni ile bana olan aşkı kurtardı. Nihayet, bir gün denizde kalan bir gemicinin karrayı görmesi gibi, bir hayat ışığının canlandığını hissettim; Marceline'e gülebildim. Niçin bütün bunları anlatıyorum? Söylendiği gibi, ölümün bana kanadını dokundurmuş olduğudur.

Önemli olanı yaşamakta oluşum benim için şaşılacak bir şey, doğan günün benim için ümitsiz bir ışık olduğudur. Evvelce, diye düşünüyordum, yaşadığımı anlamamıştım. Hayatı çırpınışlar arasında keşfetmiş olmalıydım.

Ve yataktan kalktığım gün geldi... Evimizden çok hoşlanmıştım. Hemen hemen bir taraçadan ibaretti. Hem nasıl bir taraça! Benim ve Marceline'in odalarımız oraya açılıyordu; çatı üstünde uzanıyordu.

En uç noktasına çıkılınca, evlerin üstünden hurma ağaçları, hurma ağaçlarının üstünden de çöl görünüyordu. Taraçanın öbür tarafı şehrin bahçelerini görüyordu; onu son akasyaların dalları gölgeliyordu; nihayet, küçük ve muntazam, sıra ile dikilmiş altı hurma ağacı olan bir avluya uzuyor ve kendisini avluya bağlayan merdivende son buluyordu. Benim odam geniş ve havadardı; duvarlar kireçle badanalanmış, duvarlarda bir şey yok; Marceline'in odasına küçük bir kapı ile geçiliyordu: Camlı büyük bir kapı taraçaya açılıyordu.

Zamansız günler burada geçti. Kaç defa kendi dünyama çekilmiş bir yaşam içinde, o ağır gündüzleri gördüm... Marceline yanımda, okuyor; dikiş dikiyor; mektup yazıyor. Ben hiçbir şey yapmıyorum. Ona bakıyorum. Ey Marceline! Bakıyorum. Güneşi görüyorum: Gölgeyi görüyorum; gölge çizgisinin yerinin değiştirdiğini görüyorum; düşünecek o kadar az şeyim var ki, onu seyrediyorum; hâlâ çok zayıftım; zor nefes alıyorum; her şey beni yoruyor, hatta okumak bile; ne okumalı?

Var olmak beni biraz meşgul ediyor.

Bir sabah Marceline gülerek geldi:

“Sana bir dost getiriyorum,” dedi. Arkasından esmer tenli küçük bir Arap’ın girdiğini gördüm. Adı Beşir, bana bakan sessiz iri gözleri var. Biraz sıkıntılıyım ve bu sıkıntı hâlâ beni yoruyor; hiçbir şey söylemedim, kızgın görünüyorum. Çocuk benim soğuk karşılayışıma şaşıyor, Marceline’e doğru dönüyor ve hayvani ve yüze gülen bir çeşit sevimlilikle ona sokuluyor; elini tutuyor, çıplak kollarını meydana çıkaran bir hareketle öpüyor. Beyaz ince godurahr¹ ve parçalanmış giysisinin altında tamamen çıplak olduğunu görüyorum. Sıkıntımı gören Marceline ona:

“Haydi, otur oraya. Uslu, uslu oyna,” dedi.

Küçük yere oturuyor, giysisinden bir bıçak, bir değnek parçası çıkarıyor ve onu yontmaya başlıyor. Bir düdük yapmak istiyordu, sanırım.

Az bir zaman sonunda, onun varlığından artık sıkılmadım. Ona bakıyorum; orada olduğu unutulmuş gibi. Ayakları çıplak; topukları hoş, ayak bileklerinin ayakla birleştiği yerler de öyle.

¹ Godurahr: Tunusluların giydikleri bir nevi harmani.
Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

K r bı a ını zevkli bir beceri ile kullanıyor. Hakikaten, bununla ilgilenecek miyim? Saçları Arap şeklinde tıra  edilmiş başında, tepesinde püskül yerine delik bulunan bir takke var.

Biraz d  m   olan godurahr k  c c k omzunu meydana çıkartıyor. Ona dokunmak ihtiyacındayım. E iliyorum; dönüyor ve bana gülüyor. D d   n  vermesi için işaret ediyorum, alıyor ve çok hayret ediyormuş gibi yapıyorum.şimdi gitmek istiyor. Marceline ona   rek veriyor, ben de iki metelik.

Ertesi gün, ilk defa olarak, canım sıkılıyor; bekliyorum; ne bekliyorum? Kendimi avare, endişeli hissediyorum. Nihayet kendimi daha fazla tutamadım:

“Be ir bu sabah gelmiyor mu?”

“ stersen gidip arayayım?”

Kalkıp gidiyor; bir zaman sonra, yalnız dönüyor. Hastalık beni ne yaptı? Onun Be irsiz geldiğini gördüğüm için a layacak kadar kederliyim.

Bana:

“ ok geçti,” dedi; “ ocuklar okuldan çıkmış ve öteye beriye da ılmı lardı. Aralarında sevimlileri de var, biliyor musun? Sanıyorum ki hepsi beni tanıyor.”

“Hiç olmazsa yarın burada olmasını sa la.”

Ertesi gün Be ir geldi. Evvelsi günkü gibi oturdu, bı a ını çıkardı, sert bir ağacı yontmak istedi, o kadar zorladı ki bı a ı ba parma ına batırdı. De  etten ürperdim; güldü, parlayan ke i i gösterdi, kanın aktığını görmekle keyifleniyordu. Gülerken bembeyaz dişlerini meydana çıkartıyordu; yarasını hoş bir tarzda yaladı; dili bir kedininki kadar

pembeydi. Ah! Ne kadar sağlıklıydı! Onda en çok sevdiğim şey, sağlıktı. Bu küçücük vücudun sağlığı ne kadar mükemmeldi.

Ertesi gün misketler getirdi. Benimle oynamak istedi. Marceline yoktu! Beni eve kapamıştı. Tereddüt ettim, Beşire baktım; iyice zayıflamış olan küçük kolumu yakaladı, misketleri elime koydu, beni zorladı. Eğilirken nefesim daralıyordu, fakat buna rağmen oynamayı denedim. Ancak daha fazlasını yapamadım, sıırıslık oldum. Misketleri fırlattım ve kendimi bir koltuğa attım.

Beşir biraz şaşkın bana bakıyordu.

Kibarca

“Hasta mı?” dedi; sesinin tınısı çok hoştu.

Marceline geldi.

Ona:

“Bunu götür,” dedim; “bu sabah yorgunum” Birkaç saat sonra kan tükürdüm.

Taraçada güçlkle yürüyordum!

Marceline odasında meşguldü: bereket versin hiçbir şey görmemişti. Nefes darlığı ile çok derin bir nefes aldım, birden yine kan gelmiş, ağzımı doldurmuştu.

Bu, temiz kan değildi; iğrenerek yere tükürdüğüm korkunç ve büyücek bir pıhtı idi.

Zorlukla birkaç adım yürüdüm. Aşırı şekilde üzgündüm. Titriyordum. Korkuyordum. Kızmıştım. Zira o zamana kadar şifanın adım adım gelmekte olduğunu ve işin ancak onu, şifamı beklemeye kaldığını düşünüyordum.

Acı felâket beni geriye atıyordu. Garip şey, ilk tükürmeler bana bu kadar tesir etmemişti; şimdi hatırlıyorum ki, beni hemen hemen sakın bırakmışlardı. Şimdiki korkum nereden geliyordu? Eyvah ki hayatı sevmeye başlıyordum. Geriye döndüm, eğildim, tükürüğümü buldum, bir saman çöpü aldım ve pıhtıyı kaldırarak, mendilimin üstüne koydum. Baktım. Yarı siyah çirkin bir kan, yapışkan, ürkütücü bir şeydi. Beşir'in parlak kırmızı kanının düşündüm...

Birden beni bir arzu, bir istek, o zamana kadar duyduklarımdan daha hırçın, daha kuvvetli bir şey sardı:

Yaşamak! Yaşamak istiyorum. Yaşamak istiyorum. Dişlerimi, yumruklarımı sıktım. Zorda olsa kendimi büyük bir kederle topladım.

Bir gün evvelden, T*** den bir mektup almıştım; Marceline'in sıkıntı veren sorularına cevap olarak, tıbbi tavsiyelerle doluydu! T*** mektup ile beraber, aynı zamanda birkaç sadeleştirilmiş tıbbi broşürü, bir de çok özel olduğu için bana pek önemli görünen bir kitap yollamıştı. Mektubu önemsemeyerek okudum, basılı olanları ise asla; evvelâ, çünkü bu broşürlerin çocukluğumu yıpratmış olan küçük ahlâk incelemelerine benzeyişi, beni haklarında uygun düşünceye sevk etmiyordu yine. Çünkü nasihatler beni rahatsız ediyordu; sonra da bu *Veremlilere Nasihatlerin, Veremin uygulamalı tedavisinin* benim durumuma uygulanabileceğini düşünmüyordum. Veremli olduğuma inanmıyordum ki! İlk kan gelişini, isteyerek farklı bir nedene bağlıyordum. Daha doğrusu onu hiçbir şeye bağlamıyordum. Bunu düşünmemeyi tercih ediyordum ve asla da düşünmüyordum. Kendi kendime iyi olmuş, hiç olmazsa olmaya yakın kararını veriyordum... Mektubu okudum; kitabı ve tetkikleri bir hamlede okudum. Birden, görünen bir telaşla, gördüm ki

kendime gerektiği gibi özen göstermemiştim. O zamana kadar kendimi çok da belli olmayan bir umuda teslim ederek yaşamaya bırakmıştım! O an fark ettim ki; bende hatırı sayılır, aktif bir düşman yaşıyordu. Onu dinledim; onu gözetledim; onu hissettim. Mücadelesiz ona galip gelemeyecektim... Ve yarım sesle bizzat kendimi buna razı etmeye çalışıyordum:

Bu bir irade meselesi... Delirmiş gibiydim.

Akşam oluyordu. Öncelikle izleyeceğim yolu belirledim. Bir zaman için, izlemem gereken yol çalışma olmalıydı: İlk görevim sağlığımdı; benim selâmetim olan her şeye iyi hüküm vermek, iyi adını vermek, şifa vermeyecek her şeyi unutmak, reddetmek gerekiyordu. Akşam yemeğinden evvel teneffüs, egzersiz, gıda için tedbirler almıştım.

Yemeklerimizi, her taraftan taraça ile çevrilmiş olan bir nevi küçük köşkte yiyorduk. Yalnız, sakın, her şeyden uzak olunca, yemeklerimizin mahremiyeti hoş oluyordu. Bir zenci, komşu otelden bize taşınabilir yiyecekler getiriyordu. Marceline listeye bakıyor, seçim yapıp yemek ısmarlıyordu... Her zamanki gibi çok acıkmadığım için, ne eksik yemekten, ne de yeterli olmayan listeden sıkıntı çekiyordum. Çok yemek yememeye alışmış olan Marceline de yeterli miktarda yemediğimi bilmiyor, bunu hesaba katmıyordu. Çok yemek kararlarımın birincisi idi. Bu kararı bu akşamdan itibaren uygulamayı ısrarla istiyordum. Yapamadım. Bilmem hangi hayvanın yenmez bir av etinden şiş, sonra da gülünç denecek derecede çok pişirilmiş bir kızartması vardı.

Sinirlenişim o kadar kuvvetli oldu ki, bunu Marceline'e yönelterek ona olmadık sözler söyledim. Onu suçladım! Beni dinlerken bu yemeklerin kötülüğünden kendini mesul

hissetmeye mecbur olmuş gibi görünüyordu. Uygulamaya karar vermiş olduğum yoldaki bu küçük gecikme büyük bir önem kazanıyordu; önceki günleri unutmuştum; bu eksik yemek her şeyi berbat etmişti. İnat ettim. Marceline bir konserve, ne çeşit olursa olsun bir börek aramak için şehre inmeye mecbur oldu.

Çabucak elinde, güya fazla yemeye ne kadar ihtiyacım olduğunu ikimize de kabul ettirmek için içindekinin hemen hepsini yediğim küçük bir güveçle döndü.

Aynı akşam şunu tespit ettik. Yemekler çok iyi olacak, aynı zamanda sürekli yenilenen, her üç saatte bir ilki 6 ½ de; her çeşitten bol konserve ile otelin sınırlı yemekleri tamamlanacaktı...

O gece uyuyamadım, yeni faziletlerimin önsezisi beni o kadar mest ediyordu. Biraz ateşim var, diye düşünüyorum; bir şişe maden suyu vardı! Bir bardak, iki bardak içtim; üçüncü defa yine içerken bütün şişeyi bir hamlede bitirdim. İrademi bir ders gibi iyice hazırlıyordum! Düşmanımı öğreniyordum, onu her şey üzerine yöneltiyordum, her şeye karşı mücadele etmeye mecburdum.

Kurtuluşum yalnız bana güveniyordu.

Nihayet, gecenin sarardığını gördüm, gün göründü. Bu, benim nöbet gecem oldu.

Ertesi gün pazardı. O zamana kadar, itiraf edeceğim Marceline'in inanışlarından endişe etmemiştim; ilgisizlik veya utangaçlık yüzünden, bu bana ait değildi gibi geliyordu! Sonra bunu önemsemiyordum da. O gün Marceline, Messe'e gitti. Dönüşte benim için dua etmiş olduğunu öğrendim. Ona gözlerimi dikerek baktım, sonra elimden geldiği kadar sevecen bir tavırla:

“Benim için dua etmene gerek yok,” Marceline dedim.

Biraz şaşkın:

“Niçin?” dedi.

“Korunmayı sevmiyorum.”

“Allahın iyiliğini ret mi ediyorsun?

“Sonra minnettarlığımı hak kazanacak. Bu bazı zorunluluklar yaratır ki bunu istemiyorum.”

Şakalaşır gibi bir halimiz vardı, fakat sözlerimizin önemi üzerinde asla yanlış anlamalara sapmıyorduk.

“Tek başına iyi olamayacaksın dostum!” diye içini çekti.

“Olsun, ne zarar...” Sonra kederini görerek, daha az sertlikle ilâve ettim:

“Sen bana yardım edeceksin.”

III

“Şimdi vücudumu uzun uzadıya anlatacağım. O kadar çok anlatacağım ki, ilk bakışta size, ruhu göz ardı ediyordum gibi gelecek. Bu hikâyede, onun yani ruhun yok sayılması bilerektir! Yok, sayma düşüncem gerçek idi, daha fazla hayata karışmak için yeterli kuvvetim yoktu. Ruhumu ve gerisini çok sonra, yani iyi olduğum zaman düşünecektim.

Henüz iyi olmaktan çok uzaktım. Hiç yoktan terliyordum ve gene hiç yoktan soğuk alıyordum; Rousseau’nun dediği gibi, sıkıntılıydım; bazen de biraz ateş, ekseriya, sabahdan itibaren kötü bir yorgunluk duygusu başlardı ve o

zaman bir koltukta bitkin bir halde sadece iyi nefes almaya çalışmakla meşgul olarak her şeye boş ve uzak bir halde bakakalırdım.

Güçlkle, yavaş ve dikkatle nefes alıyordum. En fazla çektiğim ıstırap, her hararet değişmesinde uyanan hastalık hassasiyetimden oldu. Bugün düşününce hastalığıma bir de sinir duygusu eklemiş olduğumu düşünüyorum; bana öyle geliyor ki, basit verem haline sokulamayan bir dizi olayları başka türlü açıklayamam. Daima ya çok ateşim vardı ya da çok üşüyordum. Derhal gülünç bir aşırılığa bürünüyordum, terlemek için ürpermeye başlıyordum. Biraz açılıyordum, o kadar çabuk ürperiyordum ki artık terlemiyordum. Vücudumun bazı kısımları donuyordu, terlememe rağmen bir mermer gibi sert ve soğuktu; artık hiçbir şey onu ısıtamazdı. Soğuğa karşı o derece hassastım ki tuvaletimi yaparken, ayağımın üstüne biraz su damlasa, nezle oluyordum; sıcağa da aynı şekilde hassastım. Bu hassasiyeti korudum, hâlâ da koruyorum; fakat bugün ondan şehvetle zevk duymak için. Her kuvvetli hassasiyet, organlarım gürbüz veya dermansız olduğuna göre, zannediyorum, hazzın veya elemin sebebi olabilir.

O zamana kadar kapalı pencerelerle yatmaya nasıl dayanamıyordu, bilmiyorum; T *** nin nasihatleri üzerine geceleyin onları açmayı denedim; önce, biraz; sonra arkalarına kadar açtım; hemen bu bir alışkanlık, bir ihtiyaç oldu; öyle ki, pencere kapanır kapanmaz boğuluyordum. Daha sonraları gece rüzgârının, ay ışığının bana doğru geldiğini ne kadar lezzetli hissedeceğim...

Nihayet ilk sağlık belirtileri ile işi geçiştirmek kalıyor. Hakikaten devamlı özenmeler, temiz hava, iyi gıda sayesinde iyi olmak da gecikmedim. O zamana kadar merdivenin

beni nefes nefese getirmesinden korkarak taraçayı terk etmeye cesaret edememiştim; nihayet, ocak ayının son günlerinde bahçeye indim ve bahçede başıboş dolaşım.

Marceline omuzlarında bir şalla bana eşlik ediyordu. Bu memlekette genellikle şiddetli olan ve üç gündür beni çok yoran rüzgâr dinmişti. Havanın tatlılığı hoştu.

Bahçe... Orada akasya ismi verilen bir nevi çok yüksek iki sıra mimoza ile gölgelenmiş olan çok geniş ağaçlıklı bir yol bahçeyi ikiye ayırıyordu. Ağaçların gölgesinde ise kanepeler vardı.

Kanal haline getirilmiş, geniş olmaktan fazla, derin demek istiyorum, hemen hemen düz bir ırmak ağaçlıklı bahçe boyunca uzuyor; sonra ırmağın suyunu taksim eden, bahçe içinde çiçeklere kadar götüren daha küçük kanallar; ağır su toprak renginde, pembe veya kurşuni kil rengindedir. Hemen hemen hiç yabancı yok, yalnız birkaç Arap; dolaşıyorlar ve güneşi terk edince beyaz mantoları gölgenin rengini alıyor.

Bu garip gölgeye girince beni tuhaf bir ürperme aldı; şalıma büründüm; bununla beraber hiçbir rahatsızlık duymadım; tersine...

Kanepeye oturduk. Marceline susuyordu. Araplar geçti; sonra bir çocuk kafilesi geldi. Marceline birçoklarını tanıyordu, işaret etti; yaklaştılar. Bana birer birer adlarını söyledi; sorular soruldu, cevaplar verildi, gülündü, suratlar ekşitildi, küçük oyunlar oynandı. Bütün bunlar beni biraz sıkıyordu, sıkıntılarım depreşmişti; kendimi yorgun ve terliyor hissettim. Fakat beni sıkın, itiraf edeceğim, çocuklar değil, Marceline'di. Evet, çok az bile olsa, orada bulunuşundan sıkılmışım. Eğer kalksaydım, beni takip edecekti;

şalımı çıkarsam, o arkasına almak isteyecekti; tekrar arkama alsam, “Üşüyor musun?” diyecekti. Ve sonra, çocuklarla konuşmak, onun yanında cesaret edemiyordum; görüyordum, çocukların arasında onu koruyanlar vardı; kendime rağmen, fakat bilerek ve isteyerek, bende ötekilerle ilgileniyordum. Dönelim dedim ve kendi kendime, tekrar yalnız başıma bahçeye dönmeye karar verdim.

Ertesi gün Marceline saat ona doğru sokağa çıkmıştı; bundan faydalandım. Çok ender olarak sabahları gelmeyen küçük Beşir şalımı aldı; kendimi çevik, kalbimi hafif hissediyordum. Ağaçlıklı yolda hemen hemen yalnızdık; ağır ağır yürüyordum; bir an oturuyor, sonra tekrar yürüyordum. Neşeli Beşir de beni takip ediyordu; bir köpek kadar sadık ve sakin. Kanalin, çamaşırcı kadınların çamaşır yıkadıkları mahalline geldim; akan suyun ortasına düz bir taş konmuştu; üstünde, yüzükoyun yatmış, yüzü suya eğilmiş bir kız, eli suda, küçük dallar atıyor veya dalları yakalıyordu. Çıplak ayakları suyun içindeydi; ayakları bu suyun ıslak izini koruyordu, cildi daha koyu görünüyordu. Beşir kıza yaklaştı ve onunla konuştu; döndü, bana güldü, Beşire Arapça cevap verdi. Beşir bana:

“Kız kardeşim,” dedi; sonra, annesinin çamaşır yıkamaya geleceğini, kız kardeşinin onu beklediğini açıkladı. Kızın adı Rhadra idi ve Arapça yeşil demekti. Bütün bunları hoş, çocukça bir sesle söylüyordu ve ben çok heyecan duyuyordum.

“Kendisine iki metelik vermeni istiyor,” diye ilâve etti.

On tane verdim ve annesi, çamaşırcı kadın gelince, gitmeye hazırlanmıştım. Hoş, cüsseli, geniş alımlı, mavi damgalı bir kadındı; kadim Canephore’lar gibi, başında bir çamaşır sepeti taşıyordu ve gene onlar gibi, sadece beline

kadar kalkıp birden ayaklara kadar inen koyu mavi geniş bir kumaşa bürünmüştü. Beşiri görür görmez, sert bir eda ile bir şey söyledi. Beşir de hiddetle cevap verdi; küçük kız araya girdi; üçü arasında hararetili bir tartışma başladı. Sonunda, Beşir, yenik halde, bana, annesinin bu sabah kendisine ihtiyacı olduğunu anlattı; üzüntüyle şalımı uzattı ve ben yalnız yürümek zorunda kaldım.

Henüz yirmi adım yürümemiştim ki, şalım dayanılmaz bir ağırlıktaymış gibi geldi; kan ter içinde, bulduğum ilk kanepeye oturdum. Beni bu yükten kurtaracak bir çocuğun ortaya çıkacağını umuyordum. İlk gelen, on dört yaşında, bir Sudanlı kadar siyah, ürkek olmayan, kendi kendini takdim eden büyük bir çocuk oldu. Adı Ashour'du. Eğer, bir gözü kör olmasaydı, bana güzel bile görünecekti. Konuşmayı seviyordu. Bana ırmağın nereden çıktığını öğretti; ırmak genel bahçeden sonra, vahada kayboluyor ve vahayı baştanbaşa kat ediyormuş. Yorgunluğumu unutmuş, onu dinliyordum. He ne kadar Beşir bana daha hoş göründüyse de, şimdi bu çocuğu iyice tanıyordum ve arkadaş değişikliğinin mutluluğunu duyuyordum.

Hatta kendi kendime, bir başka gün bahçeye yalnız inmeyi ve bir kanepeye oturarak, mesut bir karşılaşma tesadüfünü beklemeyi vaat ettim.

Daha çok zaman durduktan sonra, Ashour ve ben evimin önüne geldik. Onu davet etmeyi arzu ediyordum, fakat Marceline'in ne düşüneceğini bilmediğim için cesaret edemedim.

Karımı yemek odasında, küçücük, nahif ve çelimsiz görünüşlü, evvelâ merhametten ziyade tiksime duyduğum bir çocukla ilgilenir buldum. Biraz çekinerek, Marceline bana:

“Zavallı küçük, hasta!” dedi.

“Hastalığı bulaşıcı olmasa bari! Nesi var?”

“Henüz iyice bilmiyorum. Her yerinden az çok şikâyet ediyor. Fransızca'yı pek fena konuşmuyor; yarın Beşir burada olunca, ona tercümanlık etmekte işe yarayacak... Biraz çay içireceğim...”

Sonra, güya kendini affettirmek için, çünkü ben hiçbir şey söylemeden ayakta duruyordum:

“Uzun zamandan beri,” diye ilâve etti, “bu çocuğu tanıyorum; eve getirmeye bir türlü cesaret edememiştim; seni yormaktan, ya da belki sende bir hoşnutsuzluk uyandırmaktan korkmuştum.”

“Niçin?” diye bağırdım; “eğer, dostlukları seni eğlendiriyorsa, buraya istediğin bütün çocukları getir.”

Derhal, karımın Ashour'u içeri alabileceğini düşündüm ve bu işi yapmadığıma biraz da sinirlendim.

Bu an, karıma bakıyordum, üstünde annelik ve şefkat saçan bir hali vardı. Şefkati o kadar dokunaklıydı ki, küçük derhal tamamen ısınmış olarak gitti. Marceline'e gezintimden bahsettim ve niçin yalnız çıkmayı tercih ettiğimi tatlılıkla anlattım.

Bütün gecelerim, hâlâ, beni donmuş veya terden sırsıklam olmuş halde uyandıran sıçramalarla kesintiye uğramaktaydı. Bu gecem çok iyi ve hemen hemen hiç uyanmadan geçti. Ertesi sabah saat dokuzda sokağa çıkmaya hazırdım. Hava güzeldi; kendimi epeyce dinlenmiş, hiç zayıf değil, neşeli ya da eğlenmiş hissediyordum.

Hava sakın ve ılıktı, fakat bununla beraber, yükleyeceğim kimse ile ahbaplık peyda etmek bahanesi olarak şalımlı

aldım. Taraçamızın bahçenin yanında olduğunu söyledim; hemen oradayım. Büyük bir sevinçle gölgesine sığındım. Gökyüzü berraktı. Yaprakları çoğalmadan çiçek açan akasyaların ağır kokusunu duyuyordum. Birçok hislerle içime giriyormuş gibi gelen ve beni heyecanlandıran bu çeşidi bilinmeyen kokuları her tarafta duymasam bari. Bununla beraber kuvvetle nefes alıyordum; yürüyüşüm bu yüzden hafif gibiydi; ilk kanepeye oturdum, fakat yorgun olmaktan daha çok mest ve şaşkın bir halde. Baktım. Gölge hareket ediyor ve hafifti; toprağın üstüne düşmüyor, hemen Orada bir yere ilişiveriyordu. “Ey ılık!” dinledim. Ne işittim? Hiçbir şey; her şey; her gürültüden hoşlanıyordum.

Bir fundayı hatırladım, kabuğu uzaktan bana o kadar tuhaf bir sağlamlıkta göründü ki, içimde ona dokunmak için büyük bir sevinç duydum. Hatırlıyorum... Nihayet, bu sabah mı doğacaktım?

Yalnız olduğumu unutmuştum, hiçbir şey beklemiyordum, zamanı bile unutmuştum. Bana, o zamana kadar çok düşündüğüm için az hissetmişim gibi geliyordu; öyle ki, sonunda hayrete düşmüştüm: Sezgim bir düşünce kadar kuvvetli oluyordu.

Bana öyle geliyordu, dedim, zira ilk çocukluğumun mazisi derinliğinde, bin şaşkın sezgiden, bin ılık uyanmıştı. Yeniden hisselerimin şuuruna sahip oluşum, bende endişeli bir minnettarlık hissi uyandırıyor. Evet, bundan böyle, uyanmış olan hislerim bütün bir tarihte buluşuyor, yeniden bir mazi inşa ediyorlardı.

Yaşıyorlardı! Yaşıyorlardı! Yaşamaktan kendilerini alamıyor, hatta okul yıllarımda bile gizli ve hileli bir hayatın sırlarını keşfediyorlardı.

O gün hiç kimseye rastlamadım, iyi de oldu; cebimden, Marsilya'dan hareketimden beri bir daha hiç açmadığım küçük Homer külliyyatını çıkardım. Odessa'dan üç cümle okudum, öğrendim, ritimlerinde yeterli bir gıda bularak ve huzurla karışık bir haz duyarak kitabı kapadım ve titreyerek, olunabileceğine inanacağımdan daha canlı ve saadetten uyuşmuş bir halde kaldım...

IV

Bununla beraber sağlığımın düzeldiğini sevinçle gören Marceline birkaç gündür vahanın harikulade meyve bahçelerinden bahsetmeye başlamıştı. Açık havayı ve yürüyüşü seviyordu. Hastalığın verdiği serbestlikle, sarhoş bir halde döndüğü uzun yürüyüşler yapmıştı; o zamana kadar, kendisiyle birlikte gelmem için beni teşvik etmeye cesaret edemeyerek ve henüz zevkini alamayacağım neşelerin hikâyesi ile kederlendiğimi görmekten korkarak bunlardan bahsetmemişti. Fakat şimdi iyiydim, benim iyileşmemin tamamlanmasında bu güzelliklerin cazibesine güveniyordu. Yürümekten ve bakmaktan duyduğum zevk beni daha iyi ediyordu ve ertesi günden itibaren beraber çıktık.

Karım, tuhaf bir yolda önden yürümeye başlamıştı; öyle bir yol ki, hiçbir memlekette bir benzerini görmedim. Topraktan epey yüksek iki duvar arasında sanki kayıtsızlıkla dolanıyor; bu yüksek duvarların daralttığı bahçelerin şekilleri huzurla bu yolu eğip büküyorlar; yol eğiliyor yahut çizgisini değiştiriyor; girişten itibaren, bir dolambaçta kayboluyorsunuz; artık ne nereden geldiğinizi, ne de nereye gittiğinizi biliyorsunuz. Irmağın sadık suyu keçi yolunu

takip ediyor, duvarlardan biri boyunca uzuyor; duvarların toprağı, bütün vahanın pembe veya kurşunî yumuşak kilden olan yolun toprağı gibi; su rengini biraz koyulaştırıyor, yakıcı güneş harareti ile onu çatlatıyor ve sertleştiriyor. Fakat ilk şiddetli sağanaktan sonra yumuşuyor ve o zaman üstünde çıplak ayakların iz bıraktığı plastik bir toprak halini alıyor. Duvarların biraz yukarısında hurma ağaçları. Biz yaklaşınca kumrular uçuştı. Marceline bana bakıyordu.

Yorgunluğumu ve sıkıntımı unutmuştum. Bir nevi hayranlık, neşe ve his heyecanı içinde yürüyordum.

Bu anda, etraftan hafif fısıltılar yükseldi; bütün hurmalar sallandı; en yüksek hurma ağaçlarının bile eğildiklerini gördük; sonra, hava tekrar sakinleşti ve net bir şekilde duvarın arkasından gelen bir kaval sesi işittim.

Duvarda bir gedik; içine girdik. Burası gölgeli ve ışıklı bir yerdi; sakin ve sanki zamandan yoksun gibiydi; akan ve hurmaları sulayan suyun şırıltısında sükût ve ürperme dolu ve kumruların ağaçtan ağaca sıçrayan ketum bağırma-ları, bir çocuğun çaldığı kavalın dokunaklı sesi...

Çocuk bir keçi sürüsüne bakıyordu; yarı çıplak, yere yatmıştı; yaklaşmamızdan ürkmedi, kaçmadı, yalnız bir an çalışına ara verdi.

Bu kısa susuşa, bir başka kavalın uzaktan cevap verdiği-ni işittim. Biraz daha ilerledik, sonra Marceline:

“Daha uzağa gitmek faydasız,” dedi; “bu meyve bahçeleri hep birbirlerine benzerler; vahanın sonuna yakın yerde biraz daha genişlerler...” Şalını yere serdi:

“Dinlen...”

Orada ne kadar zaman kaldık? Bilmiyorum; saatin ne önemi vardı? Marceline yanımda idi; uzandım, başımı dizlerinin üstüne koydum. Kavalın sesi hâlâ bir su gibi şırıltıyor, zaman zaman kesiliyor, tekrar başlıyordu; suyun gürültüsü... Zaman zaman bir keçi meliyordu.

Gözlerimi kapadım; alnıma Marceline'in serin elinin dokunduğunu hissettim; yakıcı güneşin hurma ağaçları tarafından hafifçe elendiğini duyuyorum; hiçbir şey düşünmüyordum; düşüncenin ne önemi vardı? Harikulâde bir hazla sadece hissediyordum...

Ve zaman zaman, yeni bir gürültü; gözlerimi açıyordum; hafif rüzgâr hurmalarda asılı; rüzgâr bize kadar inmemişti ancak hurmaların yüksek dallarını kımıldatıyordu.

Ertesi sabah, aynı bahçeye Marceline'le beraber geldim, aynı günün akşamı da yalnız gittim. Kaval çalan keçi çobanı orada idi. Yaklaştım, konuştum. Adı Lassif'di, ancak on yaşındaydı, güzeldi. Bana, keçilerinin adlarını söyledi, kanallara Seghias adı verildiğini söyledi; hepsinin her gün akma-dıklarını anlattı; akıllıca ve idare ile taksim edilmiş olan su, nebatların susuzluklarını dindiriyor, sonra da çekiliyordu. Hurma ağaçlarından her birinin dibinde ağacı sulamak için su toplayan dar birer çukur kazılmıştı; oynarken çocuğun bana izah ettiği bir bent sistemi suyu idare ediyor, suyu susuzluğun fazla olduğu yerlere sevk ediyordu.

Ertesi gün Lassif'in bir erkek kardeşini gördüm: Biraz daha yaşlı, âz güzeldi; adı Lachmi idi. Gövdesi boyunca çentilerek yapılmış bir nevi merdiven yardımı ile başı kesilmiş bir hurma ağacının ta tepesine kadar tırmandı; sonra, dalgalanan mantosu altında parlak bir çıplaklığı göstererek süratle indi. Başı kesik ağacın yüksek yerinden bir kantar

kabağı getiriyordu: Oraya, yakın çentiğın yanına, Arapların çok hoşuna giden bir şarap yapılan hurma özsuyunu toplamak için asılmıştı. Lachmi'nin ısrarı üzerine biraz tattım. Fakat yavan, kekre ve şuruplu lezzeti hoşuma gitmedi.

Ondan sonraki günler daha uzağa gittim; başka bahçeler, başka meyve bahçeleri ve başka keçi çobanları gördüm. Marceline'in dediğı gibi, bu bahçeler hep birbirinin benzeriydi, bununla beraber birbirinden farklıydı.

Bazen Marceline gene bana refakat ediyordu; fakat ekseriyetle, meyve bahçesinin daha methalinde onu yorgun olduğuma, oturmak istediğime ikna ederek, yürümeye daha fazla ihtiyacı olduğu için beni beklemeye mecbur olmasın, diye terk ediyordum; öyle ki, gezintiyi hemen hemen ben-siz bitiriyordu. Ben çocukların yanında kalıyordum, kısa zamanda büyük bir kısmını tanıdım; onlarla uzun uzun konuşuyordum; oyunlarını öğreniyordum, onlara başka oyunlar gösteriyordum, hele bir kere tapa oyununda bütün meteliklerimi kaybetmiştim. Bazıları uzaklara kadar bana refakat ediyor, (her gün yürüyüşümü biraz daha uzatıyordum) eve dönmek için yeni bir geçit gösteriyor, bazen de mantomu ve şalımı getirdiğim zaman yükümü benden alıp taşıyorlardı; onları terk etmeden evvel para dağıtıyordum; bazen de eve getirdikleri oluyordu.

Sonraları Marceline çocuk getirmeye başladı. Okuldan, çalışmaya teşvik ettiklerini getiriyordu; mektepten çıkınca, usluları ve mülayimleri geliyorlardı, benim getirdiklerim böyle olmayanlarıydı; fakat oyun onları birbirine kaynaştırıyordu. Daima şurup ve tatlı bulundurmaya gayret ediyorduk. Daha birçokları da kendiliğinden, bir kısmı tarafımızdan davetli olarak geldiler. Hepsini hatırlıyorum; onları tekrar görüyorum...

Ocak ayı sonuna doğru havalar birden bozuldu; soğuk bir rüzgâr esmeye başladı ve sıhhatim derhal bundan etkilendi. Vahayı şehirden ayıran benim keşfetmiş olduğum büyük sahayı aşamaz olmuştum ve yeniden genel bahçe ile yetinmek zorunda kaldım. Daha sonra, yağmur yağdı; kuzeyde, ufuktaki bütün dağları karla örten dondurucu bir yağmur.

Bu kederli günleri ateş başında, üzgün, kötü hava ile şiddetini arttıran hastalığa karşı öfke ile mücadele ederek geçirdim. Kapalı sıkıcı günler: Ne okuyabiliyor, ne çalışabiliyordum; en küçük bir zorlama beni terletiyordu; dikkatimi bir şey üzerine odaklamak beni dermansızlaştırıyordu; özenle teneffüs etmeye dikkat göstermeyince, kendimi boğuluyor sanıyordum.

Bu kederli günlerde, çocuklar benim için yegâne eğlence oldu. Yağmur yüzünden ancak çok alışık olanlar eve geliyorlardı; elbiseleri ıslanmış oluyordu; halka halinde ateşin karşısına oturuyorlardı. Hiçbir şey konuşmadan uzun saatler geçiyordu.

Başka şeylerle uğraşmaktan ziyade onlara bakmaktan çok yorulmuş, çok ıstıraplı bir halde idim; fakat sağlıklı varlıkları bana şifa veriyordu.

Marceline'in seçtikleri zayıf, nahif ve çok uslu idi; Marcelin'e ve çocuklara sinirlendim, sonra da hepsini kovdum. Doğrusu beni korkutuyorlardı.

Bir sabah, kendim hakkında bir keşifte bulundum; Moktir, karımın, beni hiç sinirlendirmeyen himaye ettiklerinden birisi (belki de güzel olduğu için), odamda benimle yalnızdı; o zamana kadar bu çocuğu az sevmiştim; fakat parlak ve koyu bakışı beni meşgul ediyordu. Kendi kendime

iyice izah edemediğim bir anlama merakı beni hareketlerine baktırıyordu. Ateşin karşısında, dirseklerim ocağa dayanmış, bir kitabın önünde ayakta duruyor ve dalgın görünüyordum; fakat arkamı döndüğüm çocuğun hareketlerinin aynadaki aksini görebiliyordum. Moktir beni göremiyor ve kitaba dalmış zannediyordu. Gürültüsüzce, Tarceline'in masa üstündeki bir elişinin yanına koyduğu makası gizlice kaptığını ve derhal giysisinin altına gizlediğini gördüm. Kalbim bir an çok kuvvetle çarptı, fakat en akıllıca muhakemeler bile bende en küçük bir isyan hissi uyandıramadı. Dahası var! Beni saran hissin sevinçten başka bir şey olduğunu da soruşturamadım. Moktir'e çalması için gerektiği kadar zaman verince yeniden ona doğru döndüm ve hiçbir şey olmamış gibi konuştum.

Marceline bu çocuğu çok seviyordu; bununla birlikte, karımı görünce, bana, Moktir'i ihbar edecek yerde, makasın kaybolduğunu izah etmek için bilmem ne türlü bir masal uydurtan sebep, herhalde, Marceline'in canını sıkmak korkusu değildi. O günden sonra Moktir tercih ettiğim çocuk oldu.

V

Biskra'daki ikametimiz artık uzun zaman devam edemezdi. Şubat yağmurları geçince, sıcaklar tekrar şiddetini arttırdı. Çatı altında geçirmiş olduğumuz birçok üzüntülü günlerden sonra, bir sabah, masmavi bir göğün altına uyan-dım. Kalkar kalkmaz taraçanın en yüksek yerine koştum. Gök, ufkun bir ucundan öbür ucuna kadar tertemizdi. Yakıcı güneş altında buharlar yükseliyor; vaha sanki tütüyordu;

uzaktan, taşmış olan Oued'in gürültüsü geliyordu; hava o kadar saf ve güzeldi ki, derhal kendimi iyi hissettim. Marceline geldi; çıkmak istedik, fakat o gün de bizi çamur evde alıkoydu.

Birkaç gün sonra, Lassif'in meyve bahçesine gitmiştik; ağaçların gövdeleri suyun etkisiyle ağırlaşmış, yumuşamış ve şişmiş gibiydi. Ne ile beslendiğini bilmediğim günlerce batmış halde kalan bu Afrika toprağı su ile sarhoş, yeni öz-suları saçarak kıştan uyanıyor, titreşimlerini ve içimde bir asker gibi hissettiğim öfkeli bir ilkbaharı gülümsüyordu. Ashour ve Moktir evvelâ bize refakat ettiler; onların günde ancak yarım franga mal olan hafif dostluklarını hâlâ tadıyorum; fakat artık sıhhatlerinin karşımda bulunmasına ihtiyaç duyacak kadar zayıf olmadığım, oyunlarında da neşem için gerekli olanı bulamayınca, onlardan yorulmuş bir halde, ruhumun ve hislerimin heyecanını Marceline'e yönelttim. Gördüm ki, bundan duyduğu sevinçten evvelce yoksun kalmıştı. Onu genellikle ihmal edişimi, kararsız ve sıkıcı halimi zayıflığıma atf ile karımdan bir çocuk gibi af diledim, bu ana kadar sevmeyecek derecede yorgun olduğumu, bundan böyle aşkımın sıhhatimle beraber fazlalaştığını hissedeceğimi söyledim. Doğru söylemişim; fakat hâlâ epey zayıftım, zira ancak bir ay sonra Marceline'e karşı arzu duydum.

Her gün sıcak fazlalaşıyordu. Bizi Biskra'da tutan şey, daha sonra orasını bana hatırlatan hoşluktan başka bir şey değildi. Hareket kararımız çok ani oldu. Üç saatte paketlerimiz hazır oldu. Tren şafakta hareket ediyordu.

Son geceyi hatırlıyorum. Ay hemen hemen dolunay halindeydi; arkasına kadar açık pencereden odama giriyordu. Marceline uyumuştur, diye düşünüyorum. Yatmış, fakat uyuyamamıştım. Hayattan başka bir şey olmayan bir çeşit

mesut ateşle yandığımı hissediyordum... Kalktım, suda ellerimi ve yüzümü ıslattım, sonra camlı kapıyı iterek taraçaya çıktım.

Vakit geçti; hiç ses yok; rüzgâr bile esmiyor; hava uyumuş görünüyordu. Belli belirsiz, uzaktan, çakallar gibi, gecenin bütün uzunluğunca uluyan Arap köpeklerinin sesi işitiliyordu. Önümde küçük bahçe; karşımdaki duvarda eğilmiş olan bir gölge parçası; renksiz ve hayatsız muntazam hurma ağaçları daima hareketsize benziyorlardı... Fakat uykuda bile bir hayat çarpıntısı bulunur, burada hiçbir şey uyumuyor gibiydi; her şey ölmüştü. Bu sükûndan ürktüm ve birden, sükût içinde, bu hali protesto etmek, ortaya çıkmak, kendini tahrip etmek için hayatımın trajik hassasiyeti o kadar şiddetle, kısmen de ıstırapla ve o kadar ölkeyle beni sardı ki, eğer hayvanlar gibi bağırabilseydim, haykırıracaktım. Elim tuttum, hatırladım. Sol elim sağ elimin içindedir; başıma götürmek istedim ve götürdüm. Niçin? Yaşadığımı kendime kabul ettirmek için; bunu çok hoş buldum. Alnıma, göz kapaklarıma dokundum. Beni bir ürpermedir aldı. Bir gün gelecek - diye düşündüm, - bir gün gelecek çok susuz olduğum halde, suyu dudaklarıma götürmek için bile kâfi kuvvetim olmayacak... Odama girdim, fakat gene uyuyamadım, bu geceyi tespit etmek, hatırasını hafızama yerleştirmek, istedim; ne yapacağımı bilemeyerek, masanın üstünden bir kitap, - İncil - aldım, gelişigüzel açtım; ayın ışığında eğilmiş okuyabiliyordum; Hazreti İsa'nın Pierre'e söylediklerini okudum, bu kelimeleri artık unutmamalıyım:

“Şimdi sen bizzat kendine bağlısın ve gitmek istediğin yere gidersin; fakat ihtiyarlayınca, ellerini açacaksın...” Elleri açacaksın...

Ertesi gün, şafak vakti hareket ettik.

VI

Seyahatin her aşamasından bahsetmeyeceğim. Bazıları bende ancak belli belirsiz bir hatıra bırakmıştır; bazen çok iyi, bazen de çok kötü olan sıhhatim, hâlâ soğuk rüzgârdan etkilenmektedir, bir bulutun gölgesinden rahatsız oluyor; sinirli halim beni sık sık titremelere sürüklüyordu. Fakat hiç olmazsa ciğerlerim şifa bulmuştu. Hastalığının yeni belirtileri devamlı ve kuvvetli değildi; beni hemen çarpıyordu, fakat vücudum de buna karşı iyice silâhlanmış haldeydi.

Tunus'tan Malta'ya, oradan da Siraküza'ya geçmiştik; dilini ve geçmişini tanımış olduğum klâsik memlekete gelmiştik. Hastalığının başlangıcından beri, hayvanın veya çocuğun yaptığı gibi, kendimi sadece yaşamaya vererek, kontrolsüz ve düzensiz yaşamıştım. Şimdi artık hastalıkla daha az meşguldüm ve hayatım belirli ve tanınır olmaya başlıyordu. Uzun süren bu can çekişmeden sonra, aynı şeyin tekrar doğduğunu ve hemen bugünümü mazime bağladığını zannetmiştim; meçhul bir memleketin: Zengin yeniliğinde kendimi israf edebiliyordum. Burada, daha fazla; yine burada, bana her şey, beni hayrete düşüren şeyi, değişmiş olduğunu öğretiyordu.

Siragüza'da ve ondan uzak yerlerde tetkiklerime tekrar başlamak, evvelce yaptığım gibi geçmişin inceden inceye tetkikine dalmak istediğim zaman gördüm ki, içimde bendeki zevki silmiş veya hiç olmazsa değiştirmiş bir şey vardı; bu, hal (présent) hissiydi. Şimdi, mazinin tarihi, gözümün önünde, Biskra'nın küçük bahçesinde geceleyin gökten inen gölgelerin hareketsizliğine, korkutucu sabitliğine, ölümün hareketsizliğine sahip gibi duruyordu. Düşüncemin anını hazırlayan bu sabitlikten bir vakitler hoşlanıyordum;

tarihin bütün olayları, bana bir müzenin eşyası gibi ya da daha iyisi, şimdiki mutlak kuraklığı yüzünden, bir zamanlar güneş altında usare ile dolu olarak yaşamış olduğu olayını unutturan bir otlığın bitkileri gibi görünüyordu. Bugün hâlâ tarihten hoşlanabiliyorsam, bu, tarihi tahayyül etmemden ileri geliyor. Büyük siyasî olaylar, bana şairlerin veya bazı aksiyon adamlarının bende uyandırdıkları heyecandan çok daha az heyecan veriyordu. Siragüza'da Theocrite'i tekrar okudum ve sandım ki, onun güzel isimli çobanları sanki Biskra'da sevdiğim çobanlarla aynıydı.

Her adımda uyanan bilgi sahibi oluşum, sevincime engel olarak, beni gelişigüzel dolduruyordu. Bir Yunan tiyatrosuna, bir mabede, soyut olarak ihya etmeden bakamıyordum. Her kadim bayram, yerinde kalmış olan harabe ile beni bu bayramın ölümüne sürüklediği için üzüyordu ve ölüme karşı korku hissediyordum.

Harabelerden kaçmak istedim; mazinin daha güzel abidelerini, limonların portakal tadını taşıdığı Latomie adlı alçak bahçeleri, papirüslerin bahsettikleri gün kadar mavi akan ve başında Proserpine'in ağladığı Cyané sahillerini tercih etmek istedim.

Evvelce gururumu yapan ilmi hor görmeye kadar vardım; bir zamanlar bütün hayatım demek olan tetkikler, artık bana, kendimle geçici ve öyleymiş gibi görünen bir ilişkiymiş gibi görünüyordu. Kendimi başka türlü keşfetmişim ve - ne sevinç! - ben bunlar haricinde mevcuttum. Duygulanarak, kendime ahmak göründüm. Kedimi insan olarak tanıyor muydum? Yalnız yeni doğduğumun farkında idim ve henüz doğmuş olan ben'in kim olduğunu bilemiyordum. Öğrenilmesi gereken buydu.

Öldüğünü zanneden için, uzun süren nekahetten daha kötü bir şey yoktur. Ölüm kanadının dokunuşundan sonra, önemli olarak görünen artık ölüm değildir; önemsiz görünmeyen veya mevcut olduğu hiç bilinmeyen başka şeyler önemlidir. Edinilmiş bilgilerin zihin üzerindeki ağırlığı, bir yük gibi çöker ve yer yer eti, gizlenen hüviyeti ile asıl yarattığı meydana çıkarır.

Ö zamandan itibaren onu keşfettiğimi iddia ettim! Asıl yaratık, İncilin bile istemediği ihtiyar adamı; etrafımda kitapların, üstatların, ailenin ve hatta bizzat benim evvelâ yok etmeye çalıştığımız insan; yük altına gittiği için keşfedilmesi bana hâlâ çok güç, fakat keşfedilmesi de o kadar gerekli ve kıymetli görünüyordu. Ondan sonra, tahsilin üste çıkarıldığını öğrendiğim bu ikincil mevcudu hor gördüm. Üstteki ağırlıkları, yükleri oynatmak gerekiyordu.

Kendimi, üzerine yeniden yazı yazılmak üzere silinmiş eski zaman kâğıtlarına benzetiyordum; daha yakın zamanlara ait yazılar altında, aynı kâğıt üstünde, çok kıymetli eski bir metni keşfeden âlimin sevincini tadıyordum. Bu gizli metin hangisiydi? Onu okumak için, her şeyden evvel daha yakın devirlere ait olan metinleri silmek gerekmiyor muydu?

Artık ben, bir zamanlar olan bağınaz ve sıkıcı ahlâkımın uyuşabileceği nahif ve çalışkan biri değildim. Burada nekahetten fazla bir şey vardı; burada bir hayat ihtirasının artışı, hayatın yeniden başlayan izleri, düşüncelerime birer birer dokunması, varlığımın uzak, en nazik ve en gizli damarlarını boyaması icap eden çok zengin ve sıcak bir kan hücumu vardı, zira gürbüzlük ve zayıflık aslında bu anlatığımın dışında değildir; mahlûk, sahip olduğu kudretlere göre kendini kurar; fakat bu kuvvetlerin artması, fazla şey yapabilmeleri ve... Eskiden bu düşüncelere sahip değildim

ve onun için söylediklerim iyi tasvir edemediğim için yavanlaşıyor. Doğrusu o zamana kadar tam anlamıyla hiç düşünmemiş, kendimi hiç yoklamamıştım. Mesut bir tesadüf bana rehberlik etmişti. Çok uğursuz bir bakışın, yavaş yavaş gerçekleşen değişmemin sırrını bozmaya kalkışmasından korkuyordum. Silik karakterlere, onları oluşturmaya uğraşacak yerde, kendilerini göstermeleri için zaman bırakmalıdır. Dimağımı kendi haline değil, dinlenmeye terk ettim. Tutkuyla kendime, eşyaya, bana ilâhî görünen bütün şeylere sarıldım. Siragüza'dan ayrılmıştık, Toarmine'i La Môle'e bağlayan sarp yola, kendime "yeni bir insan, yeni bir insan!" diye bağarmaktan korkarak koşmuştum.

Tek ve hâlâ sabit olan gayretim, eski bilgime ve ilk ahlâkıma medyun zannettiğim her şeyi sistematik bir şekilde rezil etmek veya yok etmektir. İlmime karşı karar verdiğim mutlak alâkasızlık, âlim zevklerimle karşı duyduğum nefret yüzünden Agrigento'yu görmek istemedim ve birkaç gün sonra da, aynı sebeple, Napoli'ye giden yol üstünde Yunanistan'ın kokularını taşımakta olan güzel Poestum mabedi önünde durmadım; Oysa iki sene sonra, oraya bilmem hangi ilâha dua etmek için gittim.

Bu önemli gayretim hakkında daha ne söyleyeyim? Kendimle, hiç değilse mükemmelleşebilir bir varlıkla olduğu gibi ilgilenebilir miydim? Bu meçhul ve karışık bir şekilde hayal ettiğim kemale erişmek için iradem hiçbir zaman bu kadar aşırılığa düşmemişti; bu iradeyi tamamı ile vücudumu takviye etmek, tunçlaştırmak için kullanmıştım. Sahili terk ederek, Salerne civarında Ravello'ya geldik. Buradaki sert hava, sürprizler saklayan kayaların cazibesi, vadilerin meçhul derinlikleri kuvvetime ve sevincime yardım ederek, hamlemi kamçılادılar.

Sahilden ayrıldığıımızdan fazla gökyüzüne yakın, uzak-tan, yalçın bir kaya üstünde yükselen Ravello ve Poestum'un düz sahili göründü. Norman hâkimiyeti devrinde burası önemli bir şehirdi; şimdi küçücük bir köy olan bu yerde, zannediyorum ki tek yabancı bizdik. Bugün otele çevrilmiş olan eski bir dinî bina bizi misafir olarak kabul etti; kayaların üstüne tünemiş olan taraçaları ve bahçesi gökyüzüne hâkimdi; hevenklerle yüklü duvarların arkasında denizden başka bir şey görünmüyordu; keçi yolları ile merdivenlerle Ravello'yu sahile bağlayan eğimi takip edebilmek için duvara yaklaşmak gerekiyordu.

Ravello'nun üst tarafında bir sıra dağlar uzanmakta idi. İri zeytin ağaçları, harnup ağaçları, bu ağaçların gölgesinde tavşankulakları; daha yukarıda birçok kestane ağaçları, serin bir hava, kuzey otları; daha aşağıda, denize yakın yerlerde limon ağaçları. Bütün bunlar, toprak eğiliminin gerektirdiği küçük bahçelerde yetiştirilir; bahçeler merdiven halinde aşağıya iner, hemen birbirlerine benzerler; ortadan geçen ağaçlıklı yol bahçeyi ikiye ayırır; insan, buraya, sessizce, bir hırsız gibi girebilir. Bu yeşil gölge altında, insan hülyaya dalar; limonlar iri balmumu damlaları gibi dallarda asılıdırlar ve güzel kokarlar; gölgede beyaz ve yeşilimtıraktırlar; sanki elin uzanmasına, susuzluğun yalvarmasına cevap verecek gibidirler; tatlı ve buruşturucu bir lezzetleri vardır; harareti sakinleştirirler.

Ağaçların altında gölge o kadar koyudur ki, beni terletmiş olan yürüyüşten sonra bile orada dinlenmeye cesaret edemedim. Bununla beraber, merdivenler artık beni dermansızlaştırmıyordu; kendimi ağzım kapalı çıkmaya alıştıırıyordum; her gün mesafeyi fazlalaştırıyor ve kendi kendime, oraya kadar yorulmadan gideceğim, diyordum; sonra,

sona varınca, gururumu ödülünden memnun bulunca, uzun uzun, kuvvetle ve havayı, ciğerlerime daha müessir bir surette nüfuz ettiğini hissediyormuş gibi teneffüs ediyordum. Bütün bu vücut özenmelerine bir zamanki bağlan-tılarımı gösteriyor ve sıhhatimde gelişme görüyordum.

Bazen bu kadar iyileşmemden hayrete düşüyordum. Halimin dehşetini evvelce abarttığım duygusuna, çok hasta olduğumdan şüpheye düşüyordum; kan tükürüşüme gülüyor, şifamın kolayca kazanılmasına teessüf ediyordum.

Öncelikle, kendime çok budalaca, vücudumun ihtiyaçlarından bihaber kalarak özen göstermiştim. Tedbire ve özenmeye gelince, işi sabırla araştırdım ve bu işte o kadar becerikli oldum ki, artık bunda bir oyunun verdiği eğlenceyi buluyordum. En çok ıstırap duyduğum şey, en ehemmiyetsiz hareket değişmesi karşısındaki marazî hassasiyetimdi. Ciğerlerimin iyileştiği zamanda, bu aşırı duyarlılığımı, hastalığın tortusu olan asabi yorgunluğa yoruyordum. Bunu yenmeye karar verdim. Göğsü bağı açık bazı köylülerin, tarlalarda çalışırken açık ceketlerinden görünen ve içine güneş girmiş gibi esmerleşen güzel vücutlarını görmek, beni de vücudumu güneşte yakmaya teşvik ediyordu. Bir sabah çıırıklak soyundum, kendime baktım, çok zayıf kollarımı, çok fazla bir gayretin bile düzeltemeyeceği omuzlarımı, bilhassa cildimin beyazlığını veya renksizliğini görünce utandım ve gözlerim yaşardı. Derhal giyindim, her zaman yapmaya alıştığım gibi, Amalfi'ye doğru inecek yerde, evlerden ve yollardan uzak, kimse tarafından görülmediğini bildiğim, otlarla ve yosunlarla örtülü kayalara doğru yürüdüm; oraya gelince, yavaşça soyundum. Hava sert, güneş çok yakıcı idi. Vücudumu güneşin alevine terk ettim. Oturdum, yattım, döndüm. Altımda toprağın

sertliğini hissediyordum; neşeden çılgına dönmüş otların hareketini vücudumda bir sürtünme halinde duyuyordum. Rüzgârdan korunmuş olduğum halde, rüzgârın her esişinde ürperiyor ve çırpınıyordum. Birden, vücudumda tatlı bir kavrulma hissettim; sanki bütün varlığım cildime doğru akmıştı.

Ravello'da on beş gün kaldık; her sabah kayalara oturmaya gidiyor, tedavimi yapıyordum. Hâlâ arkama giymekte olduğum elbisenin kalınlığı birden sıkıcı ve fazla gelmeye başladı; renkleşmiş olan cildim, artık terlemiyor ve ısısı ile kendini koruyabiliyordu.

Son günlerden birinin sabahı (nisan ortasında idik) daha fazlasına cesaret edemedim. Bahsettiğim kayaların dolambaçlı yerlerinde berrak bir kaynak vardı. Kaynağın suyu kayalardan çağlayan halinde dökülüyordu, suyu bol değildi, fakat çağlayanın altında berrak suyun biriktiği küçük bir havuz olmuştu. Üç defa buraya geldim, suya eğildim, susuz ve arzulara susamış olarak suyun kenarına uzandım; içinde bir kirlilik, bir ot bile görünmeyen, güneşin ürperişler ve renklerle yıkadığı bu temiz kayanın dibini uzun zaman seyrettim. Dördüncü gün, önceden karar vererek, her zamankinden daha berrak olan suya doğru ilerledim ve fazla düşünmeden, birden suya daldım.

Bir müddet sonra sudan çıktım ve otların üstünde güneşe karşı uzandım. Burada kokulu menteler vardı; biraz topladım, yapraklarını yoldum, ıslak fakat yanan vücuduma sürdüm. Uzun zaman, hiçbir utanma duymadan, sevinçle kendime baktım. Henüz gürbüz değil belki, fakat kendimi olabilir, ahenkli, şehvetli, az çok güzel buldum.

VII

Böylece, değişmiş ahlâkımın zorladığı, fakat henüz bana ancak bir antrenman, bir çare gibi görünen ve asla beni tatmin etmeyen her çeşit faaliyet, çalışma ve fiziki alışkanlıkla yetiniyordum.

Sizin için belki gülünç, fakat varlığımın içten değişmesini dışarıda da açığa vurmaya beni zorlayan ihtiyacı çocukça saflığı ile belirttiği için söyleyeceğim bir iş yaptım: Amalfi'de sakalımı, bıyığımı ve saçımı tıraş ettirdim.

O güne kadar sakallı idim, saçlarım da epey kısaydı. Farklı bir yüz ve saç tuvaletine sahip olmam gerektiği hiç aklımdan geçmemişti. İlk defa kayanın üstünde çırcıplak olduğum gün sakal canımı sıkıyordu; sanki o arkamdan çıkarıp atamadığım son elbiseydi; onu iğreti buluyordum; itina ile sivri değil, fakat bana birden çok çirkin ve gülünç görünen bir şekilde, köşeli olarak düzeltilmişti. Oteldeki odama dönmüş, aynaya baktım ve kendimi beğenmedim; üstümde o zamana kadarki kılık vardı: Dergide çalışan bir âlim. Öğle yemeğinden sonra, hemen, kararımı vermiş olarak, Amalfi'ye indim. Şehir çok küçüktü: meydandaki sıradan bir berber dükkânına girdim. Pazarın kurulduğu gündü; dükkân kalabalıktı; çok bekledim; fakat hiçbir şey, insanı şüpheye düşüren usturalar, sararmış tıraş fırçaları, dükkândaki kokular, berberin sözleri beni fikrimden vazgeçiremedi.

Makas altında sakalım kesilirken, yüzümdeki maske düşüyormuş gibi bir his duyuyordum. Ne önemi var! Kendime baktığım zaman, beni saran heyecan sevinç değil, korkuydu. Bu hissi tartışmıyorum. Yüzümün hatlarını epey güzel bulmuştum... Hayır, korku, bana düşüncemin çırcıplak görünüyormuş gelmesinden ve derhal düşüncemin korkunç görünmesinden doğuyordu.

Buna karşılık, saçlarımı uzatıyordum.

İşte, henüz avare, fakat bir şeyler yapmaya hazır yeni varlığım! Bu varlıktan benim bile hayrette kalacağım birçok fiiller doğacaktı; fakat çok sonra; kendi kendime, çok sonra, diyordum, varlık iyice teşekkül edince. Buna bekleyerek yaşamaya zorlanarak, Descartes gibi, gelip geçici bir hareket tarzı takip ediyordum. Marceline bundan aldanabilirdi. Bakışımın değişmesi, bilhassa sakalsız görüldüğüm gün hatlarımın yeni ifadesi belki onu endişeye düşürmüştü, fakat beni, iyi görecektik kadar çok seviyordu; sonra ona güven de vermiştim. Önemli olanı yeniden doğuşumun karımı altüst etmemesiydi; bu yeni doğuşu bakışlarından kaçırmak için, duygularımı gizlemeye mecburdum.

Marceline'in sevdiği, evlendiği insan bu "yeni varlığım" değildi. Varlığım bu adı verişim, onu gizlemeye kendimi zorlamam içindi. Böylece ona, maziye bağlı ve sadık kalmak için, kendimden gün geçtikçe manasızlaşmaya başlayan bir şeyler ekledim.

Marceline'le ilişkilerim, her ne kadar ona günden güne artan daima büyük bir aşkla bağlı isem de olaylara yaklaşımım aynı kalmıştı. Ketumiyetim de (eğer düşüncemi hükümlerinden korumak ihtiyacına bu isim verilebilirse) ketumiyetim de bu aşkı fazlalaştırıyordu. Demek istiyorum ki, bu oyun beni sürekli Marceline'le uğraştırıyordu. İhtimal bu yalana zorlanma bana evvelâ biraz pahalıya mal oldu; fakat derhal anladım ki, en kötü şeyler, (meselâ yalan bunlardan biridir) eğer uygulamaları hiç denenmemişse yapılmaları güçtür; fakat her biri çabucak yapılması kolay, eğlenceli, zevkli, hem de doğalmış gibi oluverirler. Böylece, ilk hoşnutsuzluğu bertaraf edilmiş her şeyde olduğu gibi, ben de, gecikmiş olmakla beraber, bizzat bu ketumiyette,

meçhul ihtiyarlarımın oyununda olduğu gibi, zevk bulmaya başladım ve her gün, daha zengin ve daha dolgun bir hayat içinde, çeşnisi daha hoş bir saadete doğru ilerliyordum.

VIII

Ravello'dan Sorrente'a giden yol o kadar güzeldir ki, bu sabah yeryüzünde ondan daha güzel bir şey görmemeyi diliyordum. Kayaların yakan sıcaklığı, havanın güzelliği, kokular, gökyüzünün berraklığı, bütün bunlar beni yaşamının tapılacak füsün ile o kadar sarıyor ve bana o kadar yeterli geliyordu ki, içimde hafif bir sevinçten başka bir şey yokmuş gibiydi; hatıralar veya duygular, ümit veya arzu, gelecek ve geçmiş susuyordu; artık hayat olarak sadece bu anı tanıyordum. "Vücut sevinci!" diye bağırıyordum; "Adalelerimi idare eden uyum! Sıhhat!.."

Sabahleyin, adımları benimkileri yavaşlattığı gibi, sakın sevinçle benim sevincimi de sakınleştiren Marceline ile beraber evden çıkmıştım. Karım öğle yemeğini yiyeceğimiz Positano'ya araba ile gelecekti.

Positano'ya yaklaşırken, garip bir türküyü bas bir sesle refakat eden bir tekerlek gürültüsü birden beni arkama baktırdı. Bu mevkide falez'i kapayan bir dönemeç sebebi ile evvelâ hiçbir şey göremedim; sonra, birdenbire, başıboş gibi giden bir araba görüldü; bu Marceline'in arabasıydı. Arabacı avaz avaz şarkı söylüyor, garip hareketler yapıyor, önde ayakta duruyor, şaşkına dönmüş olan hayvanı vahşice kamçılıyordu. Ne vahşilik! Önümden, kendimi toplamaya az imkân verecek derecede süratle geçti, haykırışıma aldırmadı. Arkasından koştum: Fakat araba çok hızlı

gidiyordu. Marceline'in şiddetle sarsılmakta olduğunu, hem de arabanın içinde bulunduğunu görerek korkudan titremiştim; atın bir sıçraması arabayı denize yuvarlayabilirdi. Ansızın at kapaklandı. Marceline indi, hemen kaçmak istedi, fakat ben yanında idim. Arabacı beni görür görmez, küfürle karşılamaya kalkıştı. Herife kızmıştım. Daha ilk çıkışmasında üstüne atıldım ve şiddetle yerinden aşağıya attım. Onunla beraber ben de yere yuvarlandım, fakat alta düşmedim; düşüşünden şaşırmış gibiydi ve beni ısırarak istediğini görünce suratına attığım yumruk onu daha fazla sersemletirdi. Dizimle göğsüne bastırarak, kollarını tutmaya uğraşarak bırakmamaya çalıştım. Yediği yumrukla daha fazla çirkinleşen yüzüne bakıyordum; tükürüyor, salyam akıyor, yüzü kanıyor, küfrediyordu; ah, iğrenç yaratık! Evet, boğazlanmaya bile laikti ve belki de bu işi yaptım... Hiç olmazsa bunu yapabileceğimi hissettim; zannediyorum ki, beni bundan meneden yalnız polis fikri oldu.

Herifi sımsıkı bağlamak pek o kadar kolay olmadı. Onu bir torba gibi arabanın içine attım.

Ah, sonra birbirimize nasıl baktık, nasıl öpüştük. Tehlike büyük değildi; fakat çok kuvvet harcamak zorunda kalmıştım ve bu da karımı korumak içindi. Birden bana öyle geldi ki, Marceline için hayatımı feda edebilir ve bunu sevinçle yapabilirdim. Beygir kalkmıştı. Arabanın arkasını sarhoşa bırakarak, biz ikimiz arabacının yerine oturduk, iyi kötü idare ederek Positano'ya, sonra da Sorrente'a varabildik.

Bu gece, Marceline'e tam anlamıyla sahip olduğum ilk gece idi.

Aşk işlerinde toy olduğumu iyice anladınız mı, yoksa bir daha tekrar edeyim mi? Düğün gecemiz bütün büyüsünü,

belki de, aşkımın yeniliğine borçluydu... Zira bugün de hatırlıyorum, bana öyle geliyor ki, bu ilk gece eşsiz bir geceydi: Çünkü aşkın beklenişi ve uyandırdığı hayret arzuların şehvetine o kadar çok şey ilave ediyordu, bir tek gece kendi kendime büyük aşkı haykırışıma o kadar yeterli geliyordu ve hatıram o geceyi eşsiz olarak hatırlatmakta o kadar ısrar ediyor. Bir anın tebessümü ruhlarımız birbirinin aynı hale getirdi... Fakat zannediyorum ki, aşkın bir ve yegâne noktası vardır ve sonraları ruh, ah (!) onu aşmaya beyhude kendini zorlar; saadetini diriltmek için gayret sarf eder, kendini yorar; saadetin hatırası gibi, saadete de hiçbir şey engel değildir. Heyhat! O geceyi hatırlıyorum...

Otelimiz şehir dışında idi, çiçek ve meyve bahçeleri ile çevrilmişti; odamız çok geniş bir balkona açılıyordu; balkona da ağaç dalları sarkıyordu. Şafak, arkasına kadar açılmış balkon penceresinden odaya serbestçe girdi. Yavaşça kalktım ve şefkatle dolu olarak Marceline'e eğildim. Uyuyordu; uyurken gülüyor gibiydi. Çok kuvvetli olduğum için, karımı bana çok narin ve füsunu dokununca dalgalanacak gibi göründü. Aklıma kafamı karmakarışık eden düşünceler geldi. Kendisi için her şey olduğumu söylerken, yalan söylememiş olduğunu düşündüm; sonra birden: "Sevinci için ne yapıyorum? Hemen hemen bütün gün ve her gün onu terk ediyorum; benden her şey bekliyor ve ben onu ihmal ediyorum... Ah, zavallı zavallı Marceline!" dedim. Gözlerim doldu. Boş yere geçmişte halsizliğimde bir af sebebi aradım. Daima sağlıma özen gösterme ve kendim ile yapılacak ne işim vardı? Şimdi ondan daha kuvvetli değil miydim?

Tebessüm yanaklarından uzaklaşmıştı; şafak, her şeyi yaldızladığı halde, birden onu bana kederli ve solgun gibi gösterdi; belki de sabahın yaklaşması beni iç sıkıntısına sürüklüyordu: içimden "Bir gün gelecek, ben de ona

özen gösterecek miyim? Marceline, senin için kederlenecek miyim?” diye haykırdım. Ürperdim ve aşk, merhamet, şefkatle ıslanmış buselerin en sevecen, en fazla aşkla dolu ve en merhametli olanını yavaşça kapalı gözlerinin arasına kondurdum.

IX

Sorrente’da yaşadığımız birkaç gün, tebessümlü ve çok sakin geçti. Bugüne kadar bu çeşit bir rahatlık, bu kadar sadet tatmış mıydım? Bundan sonra da böylesini tadacak mıyım? Sürekli Marceline’in yanındaydım; kendimle az, onunla daha çok ilgiliydim ve şimdi karımla konuşmaktan, bundan evvelki günlerde susmaktan duyduğum zevki yaşıyordum.

Benim tamamıyla tatmin edildiğimi iddia ettiğim serseri hayatımızın onu gelip geçici bir hal olarak eğlendirdiğini hissedip evvelce hayrete düşmeliydim; fakat bu hayat bana birdenbire anlamsız göründü; ilk defa, o da bir an, düzelmiş sağlığımın izin verdiği bir çalışma arzusu duydum, ciddiyetle dönmekten bahsettim; Marceline’in gösterdiği sevinçten, onun da uzun zamandan beri bunu düşünmekte olduğunu anladım.

Bununla beraber, yeniden başlamayı düşündüğüm birkaç tarihi çalışma, artık bana aynı zevki vermiyordu. Söylemiştim: Hastalığımdan beri, soyut ve cansız bir geçmiş bilgisi bana boş ve anlamsız gibi geldi; vaktiyle, filolojik tetkiklerle, varsayalım ki Latin lisanının şeklini değiştirmesinde Gotik tesirinin hissesine ehemmiyet vererek, Théodoric, Cassiodore, Amalasonthe gibi simaları ve kendimi yormamak için ihtiraslarını ihmal ederek, iyi tanımayarak

onların sadece hayatlarının işaretleri ve arta kalanlar üzerinde meşgul oldumsa da, bugün aynı işaretler ve bütün filoloji, benim için, bana vahşi bir azamet ve asalet gibi görünen şeylere iyice nüfuz etmek üzere bir aletti. Bu devirle fazla ilgilenmeye, Goth'lar İmparatorluğunun son senelelerinde muayyen bir devre ile yetinmeye ve bu imparatorluğun ruhunu teslim etmesine şahit olan Ravenne'den de seyahat esnasında faydalanamaya karar verdim.

Fakat itiraf edeceğim, beni daha fazla, genç kral Athalaric'in kişiliği çekiyordu. Goth'lar tarafından farkında olmadan tahrik edilmiş bu on beş yaşındaki çocuğun, annesi Amalasonthe'a karşı isyan edişini, Latin terbiyesine karşı kükreyişini, sırtındaki koşumdan sıkılıp atan bir beygir gibi bu kültürü atışını ve Goth'ların ordusuz toplumunu ihtiyar ve akıllı Cassiodore'unkine tercih ederek, yaşının hırçın dostları ile on sekiz yaşında ancak taslak ve plânlar kurmuş olarak ölmekle sona eren şiddetli, aşırı tutkulu ve başıboş hayatı birkaç sene tadışını hayal ediyorum. Daha vahşi ve bakir bir hale doğru olan bu trajik hamlede Marceline'in gülerek "benim buhranım" adını verdiği bir şeyler buluyordum. Mademki, artık vücudumla ilgilenmiyordum, o halde hiç olmazsa ruhumu tatmin edecek bir şeyler aramalıyım ve Athalaric'in korkunç ölümünde alınacak bir ibret bulunduğu kendimi ikna ediyordum.

On beş gün kalacağımız Ravenne'den evvel, Venedik ve Verone'dan vazgeçerek, Roma'yı ve Floransa'yı şöyle bir görecek, sonra da Paris'te yerleşmek üzere seyahate son verecektik. Marceline'le geleceğe dair konuşmakta yepyeni bir zevk buluyordum; yazı nasıl geçireceğimiz meselesinde hâlâ kararsızlık mevcuttu; seyahatten yorulmuş olan bizler, yeni bir seyahate çıkmak istemiyorduk; incelemelerim

için tam bir sükûnete ihtiyacım vardı; Normandie'nin en verimli malikânesi olan, Lisieux ile Pont-Levéque arasındaki malikânemizi düşündüm; bu malikâne vaktiyle anneme aitti, çocukluğumun birkaç yazını orada annemle beraber geçirmiştik, ölümünden beri de oraya hiç uğramamıştım. Babam, malikânenin idare ve korunmasını şimdi pek yaşlı olan bir kâhyaya bırakmıştı: Çiftlik mahsulünden kendine ait olanını ayırıyor, gerisini de muntazaman bize yolluyordu. Akarsular arasında bir bahçe içinde, çok büyük ve güzel olan bu ev, bende çok tatlı hatıralar bırakmıştı; buraya da La Morinière denirdi; bana öyle geliyor ki, burada oturmak çok iyi olacaktı. Önümüzdeki kışı Roma'da, fakat bu defa bir seyyah gibi değil, bir iş adamı olarak geçirmekten bahsediyordum. Bu sonuncu proje çabucak altüst oldu: Napoli'ye bizden daha evvel gelmiş olan bir mektuptan Collège de France'da münhal bir profesörlük bulunduğunu ve bu kürsüye isminin aday olarak geçtiğini öğrenmiştim; bu, sadece bir bir profesör yardımcılığıydı; fakat muhakkak ki, gelecek için bana büyük bir hürriyet sağlayacaktı; bundan bahseden dostum, kabul ettiğim takdirde yapılacak birkaç kolay girişimi de bildiriyor ve beni kabule zorluyordu. Öncelikle, bunu bir esaret olduğuna karara vererek tereddüt ettim; sonra, Cassiodore hakkındaki mesaimi bir ders olarak ortaya koymanın ilgi uyandırabilecek olacağını düşündüm. Nihayet, Marceline'in bu haberi işitince duyacağı sevincin düşüncesi bana kararı verdirdi. Kararı verince de, kendimi bu işte başarılı olmuş var saydım.

Roma ve Floransa'da âlimler semtinde babamın çeşitli ilişkilerde bulunduğu kimselerle tartışmaya giriştim. Bu tartışmalar sayesinde Ravenne ve civarında yapmak istediğim araştırmalar için kıymetli bilgi elde edebildim; çalışmadan başka bir şey düşünmüyordum. Marceline, içten gelen

bağlılık ve özenli bakımları ile çalışmamı kolaylaştıracak her tedbiri alıyordu.

Bu seyahat sonu devamınca saadetimiz o kadar ahenkli ve sakindi ki, anlatamam. İnsanların en güzel eserleri, aksine o kadar ıstırap vericidirler. Bu saadetin sonu ne olacak? Saadeti hazırlayan, sonra da onu tahrip eden kim olduğunu bize söylemez. Ben buraya kadar size bu saadeti hazırlayan şeyleri söyledim.

İKİNCİ BÖLÜM

I

Paris'te ancak çok gerekli olan işleri halledecek ve bazı ziyaretler yapacak kadar kaldık, temmuzun ilk günlerin de La Morinière'e vardık. La Morinière, size söylemiş olduğum gibi, Lisieux ile Pont-Levêque arasında bulunur ve tanıdığım memleketlerin gökyüzü en çok kapalı ve en çok yağmurlu olanıdır. Dar ve hafif meyilli birçok vadecikler, denize doğru birden düzleşen çok geniş Auge vadisine pek uzak olmayan bir yerde son bulurlar. Ufuk hiç görünmez; esrarla dolu bal talık ormanlar; birkaç tarla, fakat bilhassa senede iki defa biçilen gür otlulu otlaklarla, hafif meyilli meralar; buralarda birçok elma ağaçları bulunur, güneş alçaldığı zaman ağaçların gölgelerini birbirine ekler ve bu gölgelerin altında başıboş sürüler otlar; her çukurda su ile hâsıl olmuş gölcük, bataklık veya ırmak, ardı kesilmeyen su şırıltıları işitilir.

Evi ne kolay tanıdım... Mavi damları, taş ve tuğladan duvarları, suyolları, sakın sulardaki yansımaları... Bu eski evde on ikiden fazla insan oturacaktı; Marceline, üç hizmetçi, ben de katılınca önemli bir çoğunluk oluyorduk. Bocage adlı ihtiyar kâhyamız daha biz gelmeden kendiliğinden birkaç oda hazırlamıştı: Eşyalar yirmi senelik uykularından uyandılar, odaların hiç kırılıp dökülmemiş eşyalar, göz alıcı

süsler, her şey bıraktığım gibiydi; odalar rahatça oturmaya uygundu. Bize iyi bir resmi hoş geldin yapmak için Bocage eline geçen vazoların hepsine çiçekler doldurmuştu. Kâhya büyük avlu ile birbirine yakın ağaçlıklı yolların oluşturdukları parkı çapalamış ve otlarını ayıklamıştı. Eve geldiğimiz zaman güneş batmak üzereydi ve önündeki vadiden, nehri yarı örten hareketsiz bir sis yükselmişti. Daha yaklaşırken onun kokusunu tanıdım ve evin etrafında kırlangıçların tiz bağırmalarını işitince bütün geçmiş yeniden, beni bekliyormuş gibi başını kaldırdı ve beni tanıyınca, biz yaklaşırken tekrar kendi içine kapanmak istemişti.

Birkaç gün sonunda, ev hemen hemen rahat bir hale gelmişti; çalışmaya başlayabilirdim; en ince ayrıntısına kadar geçmişin belirişini dinleyerek, sonra da henüz çok yeni bir heyecanla ilgili olduğum için gecikiyordum.

Gelişimizden birkaç hafta sonra, Marceline, bana hamile olduğundan bahsetti. O andan itibaren, karıma yeni özenler göstermeye mecburum, o da fazla şefkate muhtaçtır gibi geldi. Hiç değilse, bana sırrını söyledikten sonraki zamanlarda günümün hemen hemen her anını yanında geçirdim.

Onunla ormanın yakınında, vaktiyle annemle beraber oturduğumuz kanepeye oturmak için gidiyorduk; orada, her an, kendini bize daha şehvetle gösteriyor, zaman hemen farkına varılmadan geçiyordu. Hayatımın bu devresinden belli bir şey hatırlamayışım, hatıralarının bende çok zayıf olmasından değil, belki bu devrede her şeyin, akşamın sabaha eksiz bağlandığı, günlerin birbirine hayret duymadan birleştiği tekdüze bir saadet içinde erimesinden, bu saadete karışmasındandır.

Kafam sakin, rahat, kuvvetinden emin, geleceğe güvenle ve ürpermeden bakarak, iradem yumuşamış gibi ve bu

ılımlı iklimli toprağın nasihatini dinleyerek yavaş yavaş tekrar çalışmaya başladım.

Hiç şüphe yok ki, diye düşünüyordum, her şeyi meyve için hazırlayan, hasada faydalı olmaya çalışan bu toprağın hali bende harikulade bir etkisi olmayacaktı. Bu zengin meraların gürbüz öküzlere, semiz ineklere ne kadar sakın bir istikbal vaat ettiklerini hayretle düşünüyordum. Tepelerin müsait yamaçlarına muntazam dikilmiş elma ağaçları bu yaz için fevkalade bir mahsul vaat ediyorlardı; dallarını zengin bir meyve yükünün ağdıracağını hayal ediyordum.

Bu düzene konmuş bolluktan, bu neşeli kölelikten, bu tebessüm eden ziraattan, gelişigüzel değil, derli toplu, aynı zamanda hem tabii ve hem de beşeri bir ahenk, bir nizam, bir güzellik doğuyordu; çünkü insan onda neyi seyredeceğini bilemiyor: Hür tabiatın bol parlaklığı ile insanın onu tanzim etmek için sarf ettiği çaba o kadar tam bir anlaşma içinde birbiriyle uyuyordu. 'Bu çabanın kendisine hâkim bir vahşiliği olmasa ne olurdu?' diye düşünmüştüm. Etrafına set çeken ve gülerek onu lükse götüren zeki çaba olmasa, bu taşan usarenin vahşi uyumu ne olurdu? Kendimi, öyle toprakları hayal etmeye koyuverdim: Orada kuvvetler o kadar iyi tanzim edilmiş, masraflar o kadar yoğunlaşmış, bütün değişmeler o kadar sağlamdır ki, en ehemmiyetsiz bir zayıat bile hissedilir; sonra, hülyamı hayata tatbik ederek, kendi kendime, zekice bir tezatla, tam bir bilgi kullanma ilmi olan bir ahlâk kurdum.

Dünkü heyecanlarım ve mücadelelerim şimdi nereye gömülmüş, nerede gizlenmişlerdi? O kadar sakindim ki, bunları olmamış zannediyordum. Aşkımın gürültüsü bütün bunları... Örtmüştü.

Bununla beraber, ihtiyar Bocage etrafımızda dört dönüyordu; malikâneyi idare ediyor, her şeye eşlik ediyor, nasihatler veriyordu; kendisinin lüzumlu bir adam olduğunu görmekte abarttığı hissediliyordu. Hatırını kırmamak için hesaplarını incelemek, sonu gelmez açıklamalarını sonuna kadar dinlemek gerekti. Bu da yeterli gelmedi; tarlalarda onunla beraberdim. Doğruluğu, aralıksız nutukları kendi kendini apaçık tatmini, doğruluğunun gösterişini yapması kısa bir zamanda beni öfkeliendirdi; gittikçe sıkıcı olmaya başlıyordu ve beklenmedik bir olay onunla olan ilişkilerime bir başka anlam verinceye kadar, arzularıma hâkim olmak için her şeyi yapmıştım; bir akşam Bocage bana ertesi gün oğlu Charles'in geleceğini söyledi.

Ben alâkasızca bir "ah!" dedim. Çünkü o zamana kadar Bocage'ın çocukları olabileceği endişesini duymamıştım, sonra, alâkasızlığımın ona dokunacağını ve benden alâka ve hayret alâmetleri beklediğini anlayarak:

"Nerede idi?" diye sordum.

Bocage:

"Alençon civarında bir numune çiftliğinde idi," diye cevap verdi.

"Şimdi... Yanında... Olmalıdır," diye devam ettim.

Bu zamana kadar mevcudiyetini bile bilmediğim bu oğlun yaşını hesap ediyor, sonra da ona sözümü kesmesi için vakit bırakmak üzere ağır ağır konuşuyordum.

Bocage:

"On yedi sene oldu," diye söze başladı. "Anneniz Madam öldüğü zaman dört yaşında bile yoktu. Şimdi, koskocaman bir delikanlıdır; nerdeyse babasını bile geçecek... Bocage

bir kere söze başladı mı, durdurmanın imkânı yoktu: Bu defaki niyeti o kadar aşıkârdı ki, yorgun olduğumu hissettirmeye mecbur oldum.

Ertesi gün hiç hatırımda değildi; Charles, akşamüstü gelir gelmez, hemen Marceline'e ve bana hürmetlerini bildirdi. Güzel bir delikanlı idi. O kadar sıhhatli, kıvrak ve iyi yapılydı ki, bizim şerefimize giydiği acayip şehir elbiseleri bile onu gülünç hale getiremiyordu; ürkekliliği, güzel tabii pembeliğine bir şeyler ilâve ediyordu. Ancak on yaşında imiş gibi görünüyordu; çünkü gözlerinin parlaklığı o kadar çocukluğunu muhafaza ediyordu. Hiç utanmadan söyleyeceklerini anlatıyordu ve babasının aksine, lüzumsuz şeyler konuşmuyordu. O ilk akşam neler konuştuğumuzu hatırlamıyorum; ona bakmakla meşgul, söyleyecek bir şey bulamamış ve sözü Marceline'e bırakmıştım, fakat ertesi gün ilk defa, ihtiyar Bocage'in, işlerin başlamış olduğu çiftliğin üstüne çıkarmak üzere gelip beni almasını beklemedim.

Bir havuzun tamiri söz konusuydu. Bir göl kadar büyük olan bu havuzdan su sızıyordu. Nereden sızdığı belli değildi ve bu yerin bulunup çimento ile sıvanması gerekliydi. Bunun için de havuzu boşaltmak gerekiyordu: Oysaki bu boşaltma işi on beş seneden beri hiç yapılmamıştı. İçinde epey sazan ve tatlı su balıkları vardı, derinliklerde yaşayan bazıları da bir hayli irileşmişlerdi. Bazılarını hendek sularında yaşama-ya alıştırmak istiyordum; o suretle ki, bu defa bir balık avı tamir işlerine eklenmiş oluyordu. Böylece, çiftlikte bir canlılık başladı; civardan da çocuklar geldiler, işçilerin arasına karıştılar. Marceline de bir müddet sonra bize katılacaktır.

Ben geldiğim zaman sular azalmaya başlamıştı. Bazen rüzgâr birden su yüzeyini kırıştırıyor, telaşa düşen balıkların esmer sırtları parlıyordu. Kenardaki su birikintilerinde

çocuklar parlak ve küçük bir balık yakalayıp iyi su dolu kovalara atıyorlardı. Balıkların telaşının bulandırmadığı havuzun suyu çamurlu idi ve her an daha az şeffaf hale geliyordu. Balıklar umulduğundan fazla çoğalıyordu; çiftliğin dört uşağı ellerini daldırınca birkaçını birden yakalıyorlardı.

Marceline'in bekletmesine teessüf etmiş ve yılan balıkları görüldüğünü haykıran sesleri işittiğim anda karımı aramaya gitmek için karar vermiştim. Yakalamak bir türlü mümkün olmuyordu; parmaklar arasından kayıyorlardı. O zamana kadar kenarda babasının yanında duran Charles kendini tutamadı; ayakkabılarını, çoraplarını, ceketini ve yeleğini çıkardı ve sonra da pantolonunun paçalarını, gömleğinin yenlerini iyice sıvayarak çamura girdi. Derhal ben de onu taklit ettim.

"Ey, Charles!" diye bağırdım, "dün gelmekle ne iyi ettin!"

Hiç cevap vermedi, avı ile meşguldü, gülerek bana baktı. İri bir yılan balığını kuşatmak için yardıma çağırdım; balığı yakalamak üzere el ele tutuştuk... Bunu bir diğeri takip etti; yüzümüze çamur sıçırıyordu; bazen birden bir yere batıyorduk ve su oyluklarımıza kadar çıkıyordu; daha başlangıçta sırsıklam olmuştuk. Oyunun harareti ile ancak birkaç kelime konuşuyor, birkaç cümle söylüyorduk; fakat akşama doğru Charles ile ne zaman başladığını bilmediğim bir yakınlıkla konuştuğumu gördüm. Bu ortak iş bizi, uzun bir konuşmadan daha kolayca birbirimize yaklaştırmıştı. Marceline hâlâ gelmemişti ve gelmedi de... Fakat onun yokluğundan artık üzüntülü değildim; hatta bana, sevincimize biraz sıkıntı bile verecek gibi geldi.

Ertesi günden itibaren, Charles'i bulmak üzere çiftlik üstüne çıktım. Beraberce ormanlara doğru yola çıktık.

Toprağını çok iyi tanımayan ve tanımamaktan da pek az endişe duyan ben, Charles'in bunları gayet iyi tanıdığını, çiftlik kiralalarını bildiğini görünce çok hayret ettim; bana, pek merak etmediğim şeyi, altı çiftçimiz olduğunu, çiftlik kiralalarından elime on altı, on sekiz bin frank geçeceğini, bu paranın ancak yarısını alabilişimin her çeşit tamirata masraf yapıldığından ve aracılara para verildiğinden ileri geldiğini öğretti. Araziyi incelerken ara sıra gülüşü, araziden faydalanmanın daha önce zannettiğimden ve Bocage'ın bahsettiğinden daha mükemmel oluşu beni hayrete düşürdü. Charles'i, Bocage'da beni öfkeliendiren, fakat bu çocukta eğlendiren mevzua ve tamamı ile pratik zekâ işlerine sürükledim. Her gün bu gezmelere devam ettik; malikâne genişti, her tarafını iyice araştırınca daha ayrıntılı incelemek için katırtırnakları, devedikenleri, ekşi otlar tarafından istilâ edilmiş araziye görünce hissettiği asabiyeti benden gizlemiyordu; tarla dinlendirilmesine karşı nefreti ve iyi tanzim edilmiş ziraatı beraberce duymuş ve düşünmüştük.

Ona evvelâ:

“Fakat” demiştim, “bu işten en ziyade kim ıstırap duyuyor? Yalnız çiftçi, değil mi? Çiftliğin geliri değişse bile, kira fiyatını değiştirmez.”

Charles biraz sinirlenmişti: “Hiçbir şey bilmiyorsunuz...” diye cevap vermeye gerek gördü ve ben de derhal gülmüştüm; “Yalnız geliri düşünmekle, sermayenin bozulduğuna işaret etmek istemiyorsunuz. Araziniz iyi bakılmamak yüzünden yavaş yavaş kıymetini kaybediyor. İyi bakılınca, fazla mahsul olursa, çiftçi korkarım tarlaya da girmez; eğer, istediği kadar mahsul alamazsa, tarlasına daha fazla bağlı kalır, sanırım.”

Charles:

“Elişçiliğinin artmasını düşünmeden hesap ediyorsunuz,” diye devam etmişti. “Bu arazinin çoğu çiftlikten uzaktır. İyi bakılınca ya hiçbir şey getirmezler yahut ta pek az; fakat hiç olmazsa harap olmaktan kurtulacaklardır...”

Konuşma devam ediyordu. Bazen, tarlaları gezerken, bütün bir saat aynı şeyleri inceliyor gibiydik; fakat ben sadece dinliyor ve azar azar bir şeyler öğreniyordum.

Bir gün sabırsızlanarak:

“Ne olursa olsun,” dedim, “bu babana ait bir iştir.”

Charles biraz kızardı:

“Babam ihtiyardır,” dedi, “icar senetlerinin hazırlanmasına, bina işlerine, çiftlik kiralalarına bakamayacak kadar çok işi vardır. Onun buradaki görevi iyileştirme yapmak değildir.

“Sen ne gibi bir yenilik yapılmasını düşünüyorsun?” diye devam etmişim. Fakat o cevap vermekten kaçınmış, bu konuda bir fikri olmadığını iddia etmişti; ancak fazla ısrarla fikrini açıklamaya zorlamışım:

“Çiftçilerin elinden ekilmemiş bir halde bıraktıkları araziye almak,” diye sözünü bitirdi. Eğer çiftçiler tarlalarının bir kısmını nadas olarak bırakmak isterlerse, size icar bedelini tam, veremeyecekler demektir; şayet, bütün araziye ellerinde bulundurmaya iddia ederlerse, bu takdirde çiftlik kiralalarını arttırmalıdır. Bu memlekette herkes tembeldir,” diye ilâve etti.

Sahibi olduğum altı çiftlikten en çok görmeye gittiğim, La Morinière’e hâkim olan tepe üstünde bulunanydı; adı

La Valterie idi; icarcısı olan çiftçi hoşça bir adamdı, konuşmasından keyif alıyordum. La Moriniere'e çok yakın olup adına "Şato çiftliği" denen çiftlik yarım vergi usulü ile yarı yarıya kiralanmıştı, sahibinin yokluğu sebebi ile Bocage hayvanlarının bir kısmına sahip bulunuyordu. İçimde emniyetsizliğin uyandığı bu zamanda, bizzat namuslu Bocage'ın beni aldattığından, hiç olmazsa başkaları tarafından aldatılmama zemin hazırlamasından kuşkulanıyordum. Gerçekten bana bir at ve bir de davar ahır ayrılmıştı. Fakat bu ahırlar da, çiftçinin ineklerini ve atlarını, benim yulaf ve çavdarımla beslemek için icat edilmiş gibiydi. Bocage'ın zaman zaman bana vermiş olduğu gerçeğe uygun olmayan havadisleri o zamana kadar gelişigüzel dinlemiştim: Kıssaları, kötü teşekkülleri ve hastalıkları, hepsini kabul etmiştim. Çiftçinin bir ineği hastalandı mı, ne bu hastalanan ineğin benimki, ne de iyi olan ineklerimden birinin çiftçinin olacağını aklımdan bile geçirmemiştim; bununla beraber, Charles'in birkaç ihtiyatsızca uyarısı, bazı şahsi gözlemler, beni aydınlatmaya başladı; zihnim bu işlere bir defa yatınca, daha ilerisine de vardı.

Marceline'e haber verdim, bütün hesapları inceden inceye inceledi, fakat hiçbir hata bulamadı; Bocage'ın namuskârlığı bu hatada gizli idi. "Ne yapmalı? İş olurluna bırakmalı." Fakat gizliden gizliye sinirlenmiş bir halde, şimdi, sezdirmeden hayvanları denetliyordum.

Dört atım ve on da ineğim vardı; bunlar beni oyalamaya, eğlendirmeye yeterliydi. Dört attan birinin adı, üç yaşını geçmiş olmasına rağmen, "tay" idi; iyi yetiştirilmek için fazla özen gösteriliyordu; güzel bir günde bana bu hayvanın zapt edilemez, yola getirilemez ve en iyisi bundan kurtulmak olduğunu söyledikleri zaman, hayvanla ilgilenmeye

başlamıştım: Söylediklerinden şüphe etmişim, hayvana küçük bir arabanın ön kısmını kırdırmışlar ve arka ayağını kanatmışlardı.

O gün sükûnetimi korumak için kendimi güç zapt ettim ve kendimi tutmaya sebep de Bocage'ın üzüntüsü oldu. Onda, ne olursa olsun, kötü daha çok, fazla bir irade zayıflığı vardı, diye düşündüm, kabahat hizmetkârlarda; başlarında hiç adam yokmuş gibi hareket ediyorlardı.

Tayı görmek için avluya çıktım. Hayvanı döven hizmetkâr benim yaklaştığımı hissedince, okşamaya başladı; görmemiş gibi yaptım. Hayvanlar hakkında fazla bir bilgim yoktu, fakat “tay” bana güzel görünüyordu; yarım kan ve parlak doru bir hayvandı, enine boyuna serpilmişti; çok canlı gözleri vardı, yelesi kuyruğu gibi hemen hemen sarışındı. Fazla yaralanmadığına emindim, sıyrıklarının sarılmasını emrettim ve başka bir kelime söylemeden uzaklaştım.

Akşam, Charles'i görür görmez, tay hakkında neler düşündüğünü öğrenmeye çalıştım.

Bana:

“Çok uysal bir hayvan olduğunu zannediyorum,” dedi; “fakat idare etmesini bilmiyorlar; onu size azgınlaşmış olarak iade edecekler.”

“Peki, sen nasıl idare edeceksin?”

“Mösyö, hayvanı bana sekiz güncük emanet ederler mi?” diye cevap verdi.

“Ona ne yapacaksın?”

“Göreceksiniz...”

Ertesi gün, Charles tayı, meranın büyük bir ceviz ağacı ile gölgelenen ve yanından ırmağın geçtiği bir köşesine götürdü; ben de oraya Marceline'le beraber gittim. Bu, benim en canlı hatıralarımdan biridir. Charles tayı, birkaç metre uzunluğunda bir urganla, yere iyice çakılmış bir kazığa bağlamıştı. Çok azametli olan tay, bir müddet hiddetle tepinmişti; şimdi de, bitkin ve yorgun, çok sakın bir halde kazığın etrafında dönmekteydi; hayret verici bir çevikliğe sahip olan tırısı görülecek şeydi ve insanı bir dans gibi tahrik ediyordu. Dairenin ortasında duran Charles, her dönüşte anî bir fırlatma ile ipi oynatarak hayvanı kızıştırıyor veya sözleri ile teskin ediyordu; elinde büyük bir kırbaç tutuyordu, fakat kullandığını hiç görmedim. Tavrında ve hareketlerinde, gençliği ve sevinci ile her şey bu işe arzunun hareketli manzarasını veriyordu. Ansızın ve nasıl olduğu anlaşılmaz bir şekilde, hayvanın sırtına atlamıştı; tay yürüyüşünü ağırlaştırdı, sonra da durdu; Charles hayvanı biraz okşadı; sonra birden, emniyetle, atın üstünde yeleyi tutup eğildi ve okşamalarına devam etti. Tay bir aralık birkaç çifte attı; şimdi, o kadar güzel, o kadar kıvrak bir gidişi vardı ki, Charles'e imrendim ve bunu kendisine de söyledim.

Birkaç gün daha terbiyeye devam edilsin, eyerden de huylanmayacak; iki hafta sonunda Madam bile taya binmeye cesaret edecek: Bir kuzu gibi uysal olacak.

Doğru söylemişti; birkaç gün sonra, at, hiç huylanmadan kendisini okşattı, eyerini koydurdu, üstüne binilmesine izin verdi; Marceline bile, eğer durumu ata binmeye müsait olsaydı, ata binecekti.

Charles bana:

“Mösyö de bir defa tecrübe edeceklerdir!” dedi.

Bunu yalnız yapamayacaktım; fakat Charles kendisi için çiftliğin bir başka atını eyerlemeyi teklif etti; ona arkadaşlık etmek arzusuna dayanamadım.

Çocukluğumda beni at talimlerine yolladığı için anneme ne kadar minnettarım! Bu ilk derslerin uzak hatırası çok işime yaradı. Eyer üstünde kendimi fazla şaşkın hissetmedim; az bir zamanda hiçbir şeyden ürkmez ve rahat hale geldim. Charles'in bindiği hayvan çok ağır ve kanı bozuktu, fakat görünüşü fena değildi; bilhassa Charles onu iyi kullanıyordu. Her gün biraz atla dolaşmayı alışkanlık edindik; tercihen sabahleyin erken, çimenlerde çiy varken hareket ediyorduk; ormanın yanına kadar gidiyorduk; geçerken sallanan ıslak fındık dalları bizi ıslatıyordu; ufuk birden aydınlanıyor; bu, geniş Auge vadisi idi; insan onu uzaktan görünce deniz zannederdi. İnmeden bir an duruyorduk; doğan güneş sisi aydınlatıyor, çözüyor ve dağıtıyordu; sonra tırıs bir koşu ile gene yola düzülüyorduk; çiftliğe biraz geç dönüyorduk; iş henüz başlamış olurdu; işçilerden önce olmak sevincini tadıyorduk; sonra da birden onlardan ayrılıyorduk; La Morinière'e, Marceline'in yataktan kalktığı zaman dönüyordum.

Çiftliğe bol hava ile sarhoş, süratten başım dönmüş, vücudum şehvetli bir yorgunluğa gömülmüş, kafam sıhhat ve iştihâ ile gençleşmiş halde dönerdim. Marceline bu fantezimi yerinde buluyor ve beni teşvik ediyordu. Ayaklarımda getirlerle odaya girerek, karımın beni beklediği yatağa, bana hoşlandığını söylediği bir ıslak yaprak kokusu getiriyordum. Benim, gezintimizi, tarlaların uyanışını, işin başlamasını anlatışımı dinliyordu...

Yaşadığımı hissedişimden, yaşayışımdan, anladığıma göre, çok zevk duyuyordu. Derhal bu sevinci de aşırılığa

götürdüm; gezmelerimiz uzadı, bazen ancak öğleye doğru çiftliğe dönüyordum.

Bununla beraber akşamüstlerini işlerime, geceyi de der-simi hazırlamaya ayırmıştım. Çalışmam ilerliyordu; bun-dan memnundum ve emeğime özellikle derslerimi kitap halinde toplayacağım diye ayrı bir kıymet de veriyordum. Hayatım bir tertibe, bir düzene girdiği ve etrafımdaki her şeye bir tertip, bir düzen vermekten hoşlandığım halde, doğal bir tepki ile Goth'ların silik ahlâkına gittikçe bağla-nıyordum ve sonradan epey hor görülen bir cesaretle, ders-lerimde kültürsüzlüğü abartmak ve övgüsünü yapmakla meşgul olduğum halde, kendimde olduğu gibi, etrafımda da kültürsüzlüğü hatırlatan her şeye hâkim olmak veya hiç olmazsa ortadan kaldırmak için hummalı bir fikri faaliyette bulunuyordum. Bu hikmeti veya bu deliliği nerelere kadar vardırırmazdım?

İcar sözleşmeleri Noel de hitam bulan çiftçilerden ikisi, yenilemeyi arzuladıkları için beni görmeye geldiler; usule göre, "icar sözleşmesi" denen kâğıdı imzalamak konuydu. Charles'in teminatları ile kuvvetli, her günkü konuşmalarla tahrik edilmiş olan ben de çiftçileri beklemekte idim. On-lar da, bir çiftçinin yerinin güç doldurulacağı düşüncesi ile kuvvetli, evvelâ kira bedelinde indirim talep ettiler. On-lara, bizzat kendi elimle yazdığım ve kira bedellerinin fiya-tını indirmeyi reddetmekle beraber, işlerine yaramadığına kanaat getirdiğim arazi parçalarını da ellerinden alacağımı söylediğim "icar sözleşmelerini" okuyunca, büyük bir hay-rete düştüler. Evvelâ, bunu gülerek karşılamak istediler: şaka yapıyorum, zannettiler. Bu toprakları ne yapacaktım? Hiçbir değerleri yoktu; eğer çiftçiler bundan faydalanamaz-sa, başka hiç kimse faydalanamazdı. Sonra, ciddiyetimi

görünce, ısrar ettiler; ben de ısrar ettim. Kalkıp gitmekle beni korkutacaklarını zannettiler. Zaten bunu bekleyen ben de:

“Eh! İsterseniz gidiniz! Sizi zorla tutmuyorum,” dedim. İcar senetlerini aldım ve onların gözleri önünde yırttım.

Elimde yüz hektardan fazla arazi ile kalakaldım. Epey zamandan beri bunların idaresini Bocage’a emanet etmeyi düşünüyordum, böyle düşünerek bu idareyi dolaylı olarak Charles’e vermiş oluyordum; ben de bunlarla meşgul olmayı kabul etmiştim; bir daha bunu düşünmedim: Girişimin tehlikesi beni sarmıştı. Çiftçiler, Noel de çiftlikleri boşalttılar. Charles’e haber verdim; sevinci evvelâ hoşuma gitmedi, gizleyememişti; bir defa daha bana çok genç olduğunu hissettirmişti. Oysaki vakit dardı; senenin, ilk mahsullerden sonra boş kalan tarlaları sürme zorunluluğunu gerektiren bir devresinde idik. Var olan bir görüşe göre, çıkan çiftçinin işleri ile girenin işleri yan yana yürümeli, birincisi malını parça parça ve hasat zamanında terk etmeliydi. Bir nevi intikam gibi, kovulan bu iki çiftçinin kininden endişe ediyordum; bilâkis hakkımda tam bir hoşnutluk besliyormuş görünmek onların hoşuna gitti (bundan ne fayda umduklarını çok sonra öğrendim).

Yakın zamanda elime geçecek olan arazilerde gece gündüz dolaşmakta bu halden istifade ettim. Sonbahar başlamıştı; çift sürme, tohum ekme işlerini acele yaptırmak için çok adam bulmak gerekti; tırmık, merdane ve pulluk satın almıştık; ben at üstünde işlere bakmak, işleri idare etmek için dolaşıyor, bizzat idare etmek ve emir vermekten zevk duyuyordum.

Bu sırada, komşu çayırlarda çiftçiler elma topluyorlardı; meyveler gürbüz otlar üstüne düşüyorlar, yuvarlanıyorlardı: mahsul her senekinden fazla idi; çalışanlar işe yetecek

miktarda değildi; yakın köylerden çalışmak için gelenler oluyordu; sekiz gün için tutuluyorlardı; Charles ve ben, bazen onlara yardım etmekle vakit geçiriyorduk. Bazıları son meyveleri düşürmek için dallara sıırıkla vuruyorlar, bir yandan da kendi kendine düşmüş, olgun, ekseriya çatlamış, otlar üstüne düşerek ezilmiş meyveler devşiriliyordu; otlar arasında yürürken her adımda birkaç tanesine rast geliniyordu. Çayırıktan yükselen koku ağır ve tatlı idi ve sürülmüş tarlaların kokusuna karışıyordu.

Sonbahar ortalarına doğru idi. Son güzel günlerin sabahları çok serin, çok berrak olur. Bazen ıslak hava uzakları mavileştiriyor, onları daha geriye atıyor, gezintiden seyahate atlıyordu; memleket büyümüşe benziyordu; bazen da, aksine, havanın gayri doğal maviliği ufukları çok yakın gösteriyordu; oralara bir kanat çırpması ile varılacakmış sanılırdı; bu ikisinden hangisinin insana daha fazla dermansızlık verdiğini bilmiyorum. Mesaim bitmek üzere idi yahut kendimi daha iyi eğlendirmeye teşvik için böyle söylüyordum. Çiftlikte geçirdiğim zamanın dışında Marceline'le ilgileniyordum. Beraber bahçeye çıkıyorduk; ağır ağır yürüyorduk, o hâlâ dermansızdı ve koluma giriyordu. Akşamın ışııkla doldurduğu vadiye hâkim bir yerde bulunan kanepeye oturmaya gidiyorduk. Marceline'in omzuma tatlı bir yaslanış tarzı vardı; akşama kadar, hareketsiz ve konuşmadan günün içimizde eriyişini hissederek bu halde kalıyorduk... Aşkımızın kendini sükûta bürümeyi öyle bir bilişi vardı ki... Marceline'in aşkı kelimelerin anlatamayacağı kadar kuvvetli idi ve bazen ben bu aşktan epey sıkıntı duyuyordum. Durgun bir suyu ara sıra kırıştıran rüzgâr gibi, en hafif bir heyecan bile anında kendisini belli ediyordu; karım bu heyecanda, gizliden gizliye, yeni bir hayatın ürperişini dinliyordu. Marceline'e saf ve derin bir suya eğilirmiş gibi eğiliyordum,

ne kadar uzaktan bakılırsa bakılsın, onda aşktan başka bir şey görölmüyordu. Ah, eğer bu, saadet idiyse... Biliyorum ki, o anda bu saadeti yakalamak istedim: Tıpkı, akan suyun avuçlarda tutulmak isteniş i gibi... Fakat saadetin yanında, aşkımı sonbaharın renklendirdiğı tarzda renkleyen saadetten başka bir şey hissediyordum,

Sonbahar ilerliyordu. Sabahları daha ıslak olan otların ters tarafları artık kurumuyordu; hele şafak sökerken bembeyazdı. Hendeklerdeki sularda ördekler kanatlarını çırpıyorlar; vahş i bir hareket tarzları var: Bazen de gürültü ederek, bağırarak bütün La Morinière'i uçarak dolaştıkları oluyordu. Bir sabah ördekleri göremedik; Bocage hepsini kümese kapamıştı. Charles bana, her sonbaharda, göç zamanında bu hayvanların kümese kapatıldıklarını söyledi. Birkaç gün sonra, hava değ işti. Bir akşam, birdenbire, kuvvetli bir rüzgâr çıktı, kuvvetli bir deniz nefesi gibi, kuzeyden hem yağmuru, hem de göçebe kuşları getirdi. Marceline'in hali, yerleşme işleri, derslerim hakkındaki ilk endişeler bizi şehre davet ediyordu. Vakitsiz başlayan kötü mevsim bizi kırlardan kovdu.

Aralık ayında yine çiftlik işleri ile uğraşacaktım. Bocage'ın kış hazırlıklarını öğrenmek beni çok üzmüştü; bana, Charles'i numune çiftliğine tekrar yollamak arzusundan bahsetti, orada bir şeyler öğrenir iddiasında idi; uzun uzadıya konuştum, aklıma gelen bütün delilleri söyledim, fakat fikrinden vazgeçiremedim; bununla birlikte, Charles'in buraya daha erken dönmesi için bu incelemelerin biraz kısa sürmesini sonunda kabul etti. Bocage, iki çiftliğin birden işletilmesindeki büyük zorluğu benden gizlemedi; söylediğine göre, idaresi altında çalıştıracağı emin iki köylüye güveniyordu; bunlar kâh çiftçi, kâh ortakçı, kâh

hizmetkâr işini göreceklardı; bu tarz, memleket için, hakında hiç de iyi düşünölmeyecek kadar yeniydi; fakat bunu isteyenin ben olduğumu söylüyordu.

Bu konuşma ekim ayının sonlarına doğru olmuştu. Kasım başlarında da biz Paris'te yerleşmiştik.

II

Passy civarında S... caddesinde yerleşmiştik. Marceline'in erkek kardeşlerinden birinin gösterdiği ve bizim de Paris'ten son geçişimizde görebildiğimiz apartman, babamın bana bırakmış olduğu apartmandan daha büyüktü; Marceline'i de, yalnız kiranın fazla oluşundan değil, aynı zamanda burada oturmanın bizi mecbur edeceği masraflar yüzünden endişeye düşürdü. Bütün bu endişelere yapmacık bir hiddetle karşı geldim; buna kendimi inanmaya zorladım ve kasten de abarttım. Şüphesiz, bu sene çeşitli yerleşme masrafları gelirimizi aşacaktı, fakat servetimiz de artacaktı; bunun için, yapacağım derslere, kitabımın basılmasına ve hatta biraz çılgınca, çiftliklerimin yeni gelirine güveniyordum. Bu fazla masrafların önüne, ilişkilerimi fazlalaştırmak suretiyle ve hissetmekte olduğum veya hissetmekten korktuğum her serseri halime birden set çekerek geçebileceğimi kendi kendime vaat etmiştim.

İlk günler, sabahtan akşama kadar vaktimiz yarışlarla geçti; Marceline'in erkek kardeşi, büyük bir nezaketle, işleri olmasına rağmen bizimle o kadar çok ilgilendi ki, Marceline kısa bir zamanda kendini çok yorgun hissetmeye başladı. Sonra, istirahatın ona çok gerekli olmasına rağmen,

yerleşir yerleşmez, neredeyse zorunlu olan ziyaretleri kabul etmesi gerekti; epeydir muhitimizden uzak oluşumuzun ziyaretlerin artmasında etkisi olmuştu. Kalabalığa olan alışkanlıktan epeydir ayrı kalan Marceline bu ziyaretleri ne kısa kesmesini biliyor, ne de bunlara kapıyı kapamaya cesaret ediyordu; akşam olunca, onu bunalmış bir vaziyette buluyordum; gerçi, sebeplerini bildiğim yorgunluktan endişe etmiyordum; fakat bu yorgunluğu, ziyaretleri, beni eğlendirmemekle beraber, onun yerine ben kabul ederek ve gene hiç hoşlanmamakla beraber, iadeyi ziyaretleri yaparak azaltmayı düşündüm.

Hiç konuşkan adam değilimdir; salonların anlamsızlığı esprisi bir türlü hoşlanmadığım şeylerdir; bununla birlikte, vakti ile bunların bazılarına sık sık giderdim. Fakat o günler şimdi ne kadar uzak! O zamandan beri neler oldu? Başkalarının yanında kendimi donuk, kederli, kızgın, hem sıkılan ve hem de sıkıcı hissediyordum... Garip bir talihsizlik, yegâne hakiki dostlarım olarak kabul ettiğim sizler, Paris'te değildiniz ve gene Paris'e uzun bir zaman sonra gelecektiniz. Sizinle daha mı iyi konuşabilecektim? Ya da ihtimal, siz beni daha mı iyi anlayacaktınız? Fakat bende büyüyen ve bugün size söylediğim şeylerden ne biliyordum? İstikbal bana tamamı ile emin görünüyordu ve hiçbir zaman kendimi bu kadar hâkim sanmamıştım.

Hâlâ anlayışlı olmama rağmen, benim kadar tanıdığınız ve haklarında hükümler verdiğiniz Hubert, Didier, Maurice ve daha birçoklarında bana karşı nasıl bir sığınma yeri bulabilirdim. Heyhat, derhal, kendimi onlara dinletmek imkânsızlığını gördüm. Daha ilk görüşmelerimizde, onlar karşısında uydurma bir şahıs rolü yapmak, öyle imiş gibi görünmek zahmeti altında kaldığım adama benzemek sıkıntısını duydum ve daha fazla uymak için de, bana mal

edilen düşüncelere ve zevklere sahipmiş gibi göründüm. İnsanın aynı zamanda hem samimi olmasına, hem de öyle görünmesine imkân yok.

Vatandaşlarımı, arkeolog ve filologları fazla bir memnuniyetle karşılamadım ve onlarla konuşmamda birçok tarih lügatlerinin sayfelerini çevirmekten duyduğum zevki ve heyecanı bile bulmadım. Önce bazı romancılarda ve şairlerde hayatın, az da olsa, doğrudan doğruya olan bir anlaşılışını bulacağımı ummuştum; fakat bu anlaşılışa sahip olsalar da, itiraf etmelidir ki, onu kesinlikle gösteremiyorlardı; bana öyle geldi ki, ekserisi hayatı yaşamıyor, yaşıyor görünmekle yetiniyordu; belki, bu, biraz da hayatın yazmaya engel kabul edilişinden doğuyordu.

Onları bu görüşleri yüzünden ayıplayamıyordum ve hayatın benden gelmediğini tasdik etmiyorum. Peki, amma, yaşamaktan ne kastediyordum? - Benden öğrenilmesini asıl isteyeceğim şey bu idi. - Birçokları hayatın çeşitli olaylarından ustalıkla bahsediyorlardı, fakat bu olayların sebeplerinden asla...

Bana bir şeyler öğretmiş birkaç filozofa gelince, onlardan neler beklenmesi gerektiğini uzun zamandan beri biliyordum; matematikçi veya yeni edebiyatçı olsun, kendilerini esrarlı realiteden mümkün olduğu kadar uzak tutuyor ve ölçtükleri nicelikleri vücut ile alâkadar bir cebirci olmaktan başka bir şeyle meşgul olmuyorlardı.

Marceline'in yanına döndüğüm zaman, bu konuşmaların bende bıraktıkları sıkıcı tesiri anlatıyordum. Ona:

“Hepsi de birbirine benziyor,” diyordum. “Her birinin iki kat tarafı var. Bunlardan birine hitap ettiğim zaman birçoklarına birden hitap ediyormuş gibi oluyorum.”

Marceline:

“Amma, dostum,” diye cevap veriyordu, “her birinden, bütün ötekilerden farklı olmalarını isteyemezsiniz.”

“Onlar kendi aralarında birbirlerine benzedikçe... Ben-den farklı hale geliyorlar.”

Ve sonra, daha kederli bir şekilde:

“Hiçbirisi hasta olamamıştır,” diye devam ediyordum. “Yaşıyorlar, yaşar, fakat yaşamayı bilmeyen bir halleri var. Dahası, ben bile onlar arasında iken yaşıyormuş gibiyim. Birkaç günüm içinde, meselâ bugün ne yaptım? Saat dokuz-da senden ayrılacaktım: gitmeden okumak için birazcık vakit buldum; günün en iyi anı bu. Erkek kardeşin beni noterde bekliyordu, noterden çıktıktan sonra da beni bırakmadı. Beraber halı tüccarını gördüm, abanozcuda canımı sıktı, onu Gaston’da bıraktım. Mahallede Philippe ile beraber öğle yemeği yedim, sonra da beni kahvede bekleyen Louis’i buldum; çıkarken komplimanını yaptığım Théodore’nun manasız dersini beraber dinledik; pazar günü için yaptığı daveti reddetmek üzere, Arthur’un evine kadar ona refakat etmeye mecbur oldum. Arthur ile bir sulu boya resim sergisini gördük; Albertine’in ve Julie’nin evlerine birer kart bıraktık. Bitkin bir halde eve dönüyorum; Adeline’i, Marthe’ı, Jeanne’, Sophie’yi gören seni de kendim kadar yorgun buluyorum... Ve akşam, yani şimdi, günün bütün bu meşguliyetlerini tekrar göz önünden geçirdiğim zaman, günümü o kadar boş yere sarf edilmiş buluyor ve gene günüm bana o kadar boş geliyor ki, onu uçarken yakalamak, tekrar saati saatine yaşamak istiyorum, ağlayacak kadar kederliyim.

Bununla beraber, ne yaşamakla neyi kastettiğimi, ne de, çok sathî ve havai, başkalarından az sıkıntı çeken ve

endişeli bir hayattan aldığım zevkin sıkıntımın en basit sırrı olup olmadığını söyleyebildim; Bu sır bana çok esraren-giz gibi geliyordu: Bunu, ölümden sonra kalkmak, dirilmek sırrı, diye düşünmüştüm; Çünkü başkaları arasında, ölümler diyarından biri gibi, yabancı kalıyordum. Önce, kendimde ıstıraplı bir karşılık hissettim; fakat derhal, içimde çok yeni bir his belirdi. Hakkımda epey övgüler söylenmesine neden olan eziyetlerimin dağıtılmasında hiç gurur duymamış olduğumu söyleyebilirim. Şimdiki hal gururdan mı doğuyordu? Belki de, fakat buna hiçbir övünme unsuru karışmış değildi. Bu, hakiki kıymetimin ilk defa şuuruna varmaktı: Başkalarından beni ayıran, beni temyiz eden şeyin önemi vardı; söylemek istediğim, benden başka hiç kimsenin söyleyemediğini söylemediğidir.

Az sonra derslerim başladı; konunun etkisi ile ilk dersimi yeni duygularımla doldurdum. Lâtin medeniyetinin son noktasına gelince, artistik kültürünü, kavimde yeni başlamış olan bir hastalık gibi, evvela fazla kan toplanması, azami sıhhat işareti gösteren, sonra da birden donan, sertleşen, ruhun tabiatla her tam temasına engel olan, hayatın devam eden görünüşü altında hayatın azalışını gizleyen, sıkılan ruhun, içinde bunaldığı ve derhal solup öldüğü bir zarf teşkil eden şekilde tasvir etmiştim. Bu fikri sonuna kadar götürerek, hayattan doğmuş olan kültürün hayatı öldürdüğü neticesine varmışım.

Tarihçilerin acele genelgelere olan eğilimleri kusur saydıklarını söylerler. Bazıları usulümü kusurlu buldular; bana en çok iltifat gösterenler de, beni en az anlamış olanlardı.

Dersten çıktıktan sonra Ménalque'ı tekrar gördüm. Onu pek sık gördüğüm yoktu; evlenmeden biraz evvel, bazen bizden bir seneden fazla ayrı geçen uzak memleketlerdeki bilim çalışmalarından birine gitmişti. Bir zamanlar ondan hoşlanmıyordum; mağrur görünüyor ve hayatımla pek ilgili olmuyordu. İlk dersimde onu görünce hayret ettim. Beni evvelce kendisinden uzaklaştıran cüreti hoşuma gitti, çok nadir olduğunu bildiğim tebessümü bana pek tatlı göründü. Daha geçenlerde, skandala kadar varan bir dava, gazetelerin onu batırması için tam bir fırsat oldu; nefretinin ve yüksekliğinin yaraladığı kimseler, bu bahane ile ondan intikam alıyorlardı; bu adamları en çok sinirlendiren şey, bu olaylardan üzüntü duymamış görünmesidir.

Cüretkârlara:

“Mademki, teselli için yapacak bir şeyleri yoktur, bırakın kendilerini haklı görsünler,” diye cevap veriyordu.

Fakat “hayırperver cemiyet” gücendi ve söylendiğine göre, “hürmet edenler” de ona arkalarını çevirmeye ve bu suretle nefretlerini anlatmaya kendilerini mecbur saydılar. Onunla dost oluşumun bir diğer sebebi de, gizli bir etkiyle cezp edilerek ona yaklaşmam ve onu herkesin önünde dostça kucaklayışım oldu.

Kimle konuştuğumu gören sıkıntı verici son birkaç kişi de çekildi; Ménalque'le yalnız kaldım. Sinirlendirici eleştirilerden ve beceriksizce komplimanlardan sonra, dersim hakkındaki bazı sözleri beni sakinleştirdi.

“Taptığınızı yakıyorsunuz,” dedi. “Âlâ bunda gecikiyorsunuz, fakat alev de o kadar beslenmiş oluyor. Sizi iyi anlayıp anlamadığımı hâlâ bilmiyorum; beni şaşırtıyorsunuz.

Herkesle isteyerek konuşmam, fakat sizinle konuşmak isterdim. Bu akşam yemeyi beraber yiyelim.”

“Aziz Mènalque,” diye cevap verdim, “evli olduğumu unutmuş görünüyorsunuz.”

“Evet, doğru, dedi, benimle bu kadar samimiyetle konuşmaya cesaret edişinizden, serbest olduğunuzu zannemiştim.”

Onu yaralamaktan korktum; daha zayıf görünerek, yemekten sonra buluşabileceğimizi söyledim.

Mènalque Paris'ten her geçişinde otelde kalıyordu; bu ikameti için, apartman tarzında birkaç oda hazırlatıyordu; hizmetçileri vardı, yalnız yiyor, yalnız yaşıyordu; duvarları, çirkinliği gözüne batan mobilyaları Nèpal'den getirdiği ve söylediğine göre, herhangi bir müzeye vermeden evvel eskitmeyi istediği pahalı kumaşlarla kaplatıyordu. Buluşmak için o kadar acele ettim ki, odaya girince, hâlâ yemekten kalkmamış olan Mènalque'i hayrete düşürdüm; onu yemekte rahatsız ettiğim için af dilerken, bana:

“Fakat” dedi, “yemeyi yarıda bırakacak değilim ve zannederim siz de bitirmem için bana izin vereceksiniz. Eğer, akşam yemeğine gelseydiniz, size Şiraz'dan, Hafız'ın sözünü ettiği bu şaraptan doldururdum, fakat çok geç; yalnız bunu içmek için oruçlu olmak lazımdır; hiç olmazsa likör için!”

Onun da içeceğini düşünerek kabul ettim, sonra, yalnız bir bardak getirdiğini görünce, şaşırdım:

“Affediniz,” dedi, “hiç içmem.”

“Çakır keyif olmaktan mı korkuyorsunuz?”

“Oh! Bilakis,” dedi, “daha kuvvetli bir sarhoşluğun kanaatkârlığını taşıyorum; bunun parlaklığını muhafaza ediyorum.”

“Başkalarına içki veriyorsunuz...”

Güldü.

“Herkesi faziletlerimi kabule zorlayamam,” dedi. “Onlarda kötü huylarımı bulursam ne âlâ...”

“Hiç olmazsa sigara için?”

“Hayır. Bu, gayri şahsî, menfi ve fethi pek kolay bir sarhoşluk; sarhoşlukta hayatın azalmasını değil, mübalâğasını arıyorum. Bırakalım bunları. Nereden geldiğimi biliyor musunuz? Biskra’dan, Oradan geçtiğinizi bildiğim için, izlerinizi aramak istedim. Bu kör bilgi sahibi, bu kitap okuyucusu Biskra’ya ne yapmaya gelmişti? Ketumluğum bana bırakılan sırlara karşıdır; kendi kendime öğrendiklerim için, itiraf ederim, belirme pek fazladır. Yapabildiğim kadar, aradım, araştırdım, her tarafa soruşturdum. Sizi tekrar görmek arzusunda olduğum için, ketum olmayışımın bana çok faydası oldu. Eski usulde çalışan âlim yerine, mademki şimdi göreceğimi bildiğim... Ne olduğunu izah size düşer.”

Kızarmış olduğumu hissettim.

“Hakkımda neler öğrendiniz, Menalque?”

“Öğrenmek mi istiyorsunuz? Korkmayınız. Sizden hiç kimseye bahsetmeyeceğimi bilecek kadar kendi dostlarınızla benimkileri tanıyor sunuz. Dersinizin anlaşılıp anlaşılmadığını gördünüz.”

Gizli bir sabırsızlıkla:

“Fakat” dedim, “başkalarına olduğu gibi size de bahsedebilecek bir şey görmüyorum. Haydi, söyleyin! Hakkımda neler öğrendiniz?”

“Öncelikle, hasta olduğunuzu...”

“Amma, bunun hiçbir...”

“Oh! Bu çok önemlidir. Sonra, yalnız ve kitapsız (hayran olmaya başladığım taraf), yahut ta, yalnız olmadığınız zaman da yanınızda karınız yerine çocuklarla beraber çıktığınızı söylediler... Yüzünüz kızarmasın, yoksa gerisini söylemem.”

“Yüzüme bakmadan anlatın.”

“Bu çocuklardan bir tanesi - hatırladığıma göre, Moktir adlı olanı - diğer çocuklardan az güzel, az hırsız ve az sigara tiryakisi olanı, bana söyleyecek çok şeyi var gibi geldi; onu kendime bağladım, güvenini kazanmaya çalıştım, bilirsiniz, bu, pek o kadar kolay değildir; çünkü hiç yalan söylemediğini söylerken bile yalan söylediğini zannediyordum... Söylediklerinin doğru olup olmadığını siz bana söyleyiniz.”

Bu sırada Menalque ayağa kalkmıştı; çekmecenin birinden bir kutu çıkardı ve açtı.

Bana, biçimsiz, paslı, ucu kör, eğrilmiş bir şey uzatarak:

“Bu makas sizin miydi?” dedi. Bununla birlikte, Moktir’in aşırımı olduğu küçük makası tanımakta pek güçlük çekmedim.

“Evet, karımın makası...”

Çocuk, bunu, bir gün kendisi ile bir odada yalnızken, başınızı çevirdiğiniz bir sırada almış olduğunu iddia

ediyor; fakat işin enteresan tarafı burası değildir; gene onun iddiasına göre, makası giysisinin altına sakladığı anda, onu aynada gördüğünüzü anlamış ve orada kendisini gözetleyen bakışınızın yansımasını görünce şaşırılmış. Çaldığını görmüş ve hiçbir şey söylememişsiniz. Mektir bu susuştan çok hayrete düşmüş... Ben de.”

“Ben de hayretteyim. Nasıl! Kendisine sürpriz yaptığımı biliyor muymuş?”

“Bunun önemi yok; oyunu çok zarafetle yapmışsınız; fakat çocuklar bu oyunda bizi daima yenerler. Onu yakalamayı düşünmüşsünüz, lakin sizi yakalayan o olmuş... Bu da mühim değil. Susmanızın sebebini açıklayınız.”

“Bunun bana izah edilmesini isterdim.”

Bir aralık sustuk, hiç konuşmadık. Odada bir aşağı bir yukarı dolaşan Ménalque, gizlice bir sigara yaktı, sonra derhal yere attı.

“Bunda, birçoklarının dediği gibi, bir anlam, sizin bilmediğiniz bir anlam var, aziz Michel!” diye sözüne devam etti.

Zorla gülmeye çalışarak:

“İhtimal, ahlâki anlam” dedim.

“Hayır! Sade kendin için anlam.”

“Buna siz bile sahip değildiniz, görüyorum.”

“Evet, bu kendi için olan ahlak bende pek az. Görüyorsunuz, burada benim olan hiçbir şey yok; hatta veya bilhassa, yattığım yatak bile. Rahata karşı bir nevi dehşet duyuyorum; kendilik rahatı teşvik ediyor ve insan refah içinde uykuya dalıyor; uyanık yaşadığımı iddia edecek kadar

yaşamayı çok seviyorum ve kendi zenginliklerim içinde, hayatı sayesinde abarttığım veya hiç olmazsa biraz şatafatlılaştırdığım bu kısa devam eden hal hissini koruyorum. Tehlikeyi sevdiğimi söyleyemem, fakat tesadüflere bağlı hayatı seviyorum ve her an, bana, bütün cesaretime, saadetime ve sıhhatime etki etmesini istiyorum...”

“O halde bende ayıpladığınız ne?” diye sözünü kestim.

“Oh! Beni ne kadar yanlış anlıyorsunuz, azizim Michel! İmanımı bir hamlede telkin etmek budalalığını tecrübe ettim! İnsanların takdirlerinden veya kıymet bilmezliklerinden pek az endişe edişim, Michel, sırasında benim de onları takdire veya kıymetlerini bilmemeye mecbur olacağından gelmez; bu kelimelerin bence büyük anlamları yoktur. Kendimden pek fazla bahsettim; anlaşıldığımı zannetmek beni buna sürükledi... Sadece, kendiliğin anlamını bilmeyen insan için, çok şeylere sahip görüldüğünüzü söylemek istemişim; bu, müthiş bir şey.”

“Bu kadar çok neyim var?”

“Eğer, böyle anlarsanız, hiçbir şeyiniz yok ders yapmıyor musunuz? Normandie’de malikâneleriniz yok mu? Passy’de mükellef bir apartmana yerleşmediniz mi? Evlisiniz. Bir çocuk beklemiyor musunuz?”

Sabırsızlanarak:

“Peki, dedim. Bu, sadece, hayatımı (söylediğiniz gibi) sizinkinden daha *tehlikeli* yaptığımı ispat eder.”

Menalque, alaycı bir eda ile:

“Evet, sadece,” dedi; sonra, birden dönerek ve bana elini uzatarak:

“Haydi, Allahâısmarladık; Bu akşamlık bu kadar, birbirimize bundan daha iyi söyleyecek şeyimiz kalmadı. Fakat pek yakında gene görüşürüz.”

Epey zaman onu görmedim.

Yeni dikkatler, yeni endişeler beni meşgul etti; bir İtalyan âlimi bana meydana çıkardığı ve benim de dersim için üzerinde uzun zaman uğraştığım yeni belgelerden bahsetti. İlk dersimin yanlış anlaşıldığını hissedişim, bundan sonraki-leri farklı bir şekilde ve daha kudretle aydınlatmak arzumu kamçıladi; evvelce, ancak zekice bazı varsayımlar halinde gelişigüzel ortaya attıklarımı bir ilke olarak koydum. Beni onaylayanlardan kim bilir kaç tanesi, bu çabalarını yarım yamalak anlamış olmak talihine borçludurlar! Kendi hesabıma, ihtimal tabi tasdik ihtiyacına karışan inatçılığın hissesini, itiraf ederim, ayırt edemem. Söyleyeceğim yeni şey, bana o kadar acele söylenmesi gerekmiş gibi göründü ki, onu söylemekte ve bilhassa anlatmakta çok sıkıntı çektim.

Fakat heyhat! Cümleler hareketler yanımda o kadar sönük kalıyordu ki! Menalque’in hayatı, en küçük bir jesti benim dersimden bin defa daha anlamlı değil miydi? Ah! O zaman eski büyük filozofların tamamı ile manevî olan öğretim tarzının, sözlerden çok daha fazla canlı olduğunu anladım.

Ménalque’i, üç hafta önce ki ilk konuşmamızdan sonra evimde gördüm. Çok kalabalık bir toplantıdan sonra idi.

Marceline ve ben, her günlük eziyetten kurtulmak için, perşembe akşamı kapılarımızı ardına kadar açmayı tercih ettik; bu suretle diğer günler kapılarımızı kolayca kapayabiliyorduk. Her perşembe, bizi dost bilenler ziyarete geliyorlardı; salonlarımızın müsait oluşu çok ziyaretçi kabul etmemize olanak veriyor ve toplantı akşamdan evvel başlıyordu. Onları cezbeden şeyin Marceline'in tatlılığı ve birbirleri ile daha iyi konuşmak imkânları olduğunu düşünüyordum; zira bana gelince, ben bu suarelerin daha ikincisinde dinleyecek, söyleyecek bir şey bulamadım ve sıkıntımı zor gizledim. Sigara salonundan büyük salona holden kütüphaneye, bazen bir cümleye takılarak, etrafa pek az göz gezdirerek, fakat gelişigüzel bakarak dolaşıp durmuştum.

Antoine. Etienne ve Godefroy, karımın şık koltuklarına gömülerek, meclisin son oturumunu tartışıyorlardı. Hubert ve Louis, babamın zengin resim kalıbı koleksiyonlarını korumaksızın elleri ile yokluyor ve örseliyorlardı. Sigara salonunda, Mathias, Léonard'ı daha iyi dinlemek için yanan sigarasını gül ağacından yapılmış sigara masasının üstüne koymuştu. Halının üstüne bir kuraçao bardağı dökülmüştü. Tedbirsizce divan üzerine yatmış olan Albert'in çamurlu ayakları bir kumaşı kirletiyordu.

Bütün davetlilerimi kollarından tutup atmak için öfkeli bir arzu duydum. Mobilya, kumaş, döşeme lekelenince, bendeki kıymetlerini kaybederlerdi; lekeli şeyler, hastalanmış ve ölüme sürüklenmiş şeyler demekti. Hepsini kendim için saklamak, hepsini kilit altına koymak istedim. Hiçbir şeyi olmayan Ménalque ne kadar mesuttur, diye düşündüm. Ben ise, saklamak istediğim için ıstırap çekiyorum. Aslında bütün bu şeylerin bence ne önemi vardı? Az aydınlanmış, sırsız bir ayna ile ayrılmış küçük bir salonda, Marceline,

yakın dostları ile beraberdi; yastıkların üstünde yarı uzanmış halde idi; korkulacak kadar sararmıştı ve bana o kadar yorgun göründü ki, birden ürktüm ve kendime bu kabulün son olacağını söz verdim. Vakit geçti. Saatin kaç olduğunu anlamak için cep saatime bakacağım zaman, yelek cebimde Moktir'in küçük makasını hissettim.

“Bu çocuk, madem makası bozacak, tahrip edecekti, o halde niçin çaldı?” Tam bu sırada biri omzuma vurdu; birden döndüm, bu Ménalque'di.

Gelenler içinde resmî elbiseli olan yalnız o idi. Yeni gelmişti. Kendisini karımla tanıştırmamı rica etti; elbette bunu istenmeden yapamazdım. Menalque kibar, biraz da güzeldi; kırılmış, uçları düşük bıyıkları bir korsanı andıran yüzünü ikiye ayırıyordu; bakışının soğuk ateşi iyilikten fazla cesarete ve kararlı işaretti. Karımın ondan hoşlanmadığını anlayışım Marceline'in önünde olmadı.

Birkaç lüzumsuz nazikâne cümleden sonra, Menalque'si sigara salonuna sürükledim.

Başka memleketlerin emrinde olan nazirin ona verdiği yeni vazifeyi sabahleyin öğrenmiştim; bu konuda macera dolu mesleki hayatını hatırlatan gazeteler, bu memuriyetin arifesinde yaptıkları alçakça hücumları unutmış görünüyor ve methetmek için yeter derecede canlı terim bulamıyorlardı. Memlekete, insani amaçtan başka bir iddiası olmayan son araştırmalarındaki umulmadık keşifleri ile bütün övgülerde bir ödül hissesi bulunması şartmış gibi, fedakârlık, feragat, cesaret meziyetleri methediliyordu.

Onu tebrik etmeye başlamıştım; daha ilk kelimelerde sözümü kesti:

“Ne, sen de mi, aziz Michel; bununla beraber sen bana evvelce haksız hücumlarda bulunmamıştın,” dedi. “Bırakın, gazeteler bu budalalıklarında devam etsinler. Bugün itibarını kaybetmiş bir adamın hâlâ bazı faziletlere sahip olabileceğinden hayrete düşmüş görünüyorlar. Bende tesisini iddia ettikleri ayırma ve kayıtları ben tesis edemiyorum, bunlar ancak kül halinde mevcuttur. İddialarım doğal olana karşıdır ve her harekete karşı duyduğum arzu, onu yapmam için bana bir işarettir.”

“Bu, çok ileri gidebilir,” dedim.

Menalque:

“Bunu iyice hesaba katıyorum,” diye sözüne devam etti. “Ah! Etrafımızda bulunanların hepsi kendilerini buna ikna edebilseler. Fakat birçokları, kendilerinden istenecek şeyleri ancak zorlama ile elde etmeyi düşünürler ve yapmacılıktan hoşlanırlar. Her biri en az kendine benzediğini iddia eder. Her biri kendisini bir patron öyle sayar, sonra da onu taklide kalkışır; hatta taklit ettiğini patron olarak seçmez de, maruf olan birini patron olarak kabul eder. Bununla beraber, öyle zannediyorum ki, insanda okunacak daha başka şeyler vardır. Buna cesaret eden yoktur. Kimse sahifeyi çevirmeye cesaret edemiyor. - Taklit kanunu denen şeye ben, korku kanunu, adını veriyorum.

Herkes kendini yalnız bulmaktan korkuyor; böylece, herkes kendi kendini bulmaktan vazgeçiyor. Bu agorafobi bende nefret uyandırıyor; bu, alçaklıkların en kötüsü. Bununla beraber, daima icat edileni de bu. Fakat icatla ne yapılmak isteniyor? Kendiliğinden farklı hissedilen şey, nadir olarak sahip olunan şeydir ve bu nadir şey her birinin kıymetini oluşturuyor - ve ortadan kaldırmaya çalışılan şey de

budur. Herkes taklit ediyor ve herkes hayatı sevdiğini iddia ediyor.”

Ménalque sürekli söylüyordu; söylediği, benim geçen ay Marceline’e söylemiş olduğumun aynıydı ve bundan ötürür onu tasdik etmeliydim. Niçin ve hangi alçaklıkla sözünü kestim ve ona, o zaman benim sözümü kesen Marceline’i taklit ederek harfi harfine şu cümleyi söyledim:

“Bununla beraber, aziz Ménalque, insanlardan, bütün diğerlerinden farklı olmalarını talep edemezsiniz...”

Ménalque birden sustu, bana garip bir şekilde baktı; sonra da, tıpkı benden izin isteyen Eusebe gibi, teklifsizce bana arkasını döndü ve Hector’la anlamsız şeyler konuşmaya gitti.

Cümlem, söyler söylemez, bana çok anlamsız göründü; bilhassa beni üzen, Ménalque’in sözleri ile kendimi hücu-ma uğramış hissedişime inanabileceği düşüncesi idi.

Çok geçti; davetliler gidiyorlardı. Salon tamamen boşalmak üzere iken, Ménalque yanıma geldi ve bana:

“Sizden bu şekilde ayrılamam,” dedi. “Şüphesiz, sözlerinizi yanlış anladım. Hiç olmazsa, böyle olduğunu var saymama müsaade edin...”

“Hayır!” diye cevap verdim. “Sözlerimi yanlış anlamadınız... Bunlar, zaten anlamsız sözlerdi ve bu sözlerin anlamsızlığından sıkıntı duyduğumu ve bilhassa nazarımızda, biraz evvel itham etmiş olduğunuz ve benim de sıkıcı bulduğum insanlar arasına sokacağınızı hissettiğimi derhal söylemedim. Prensip sahibi her insandan nefret ediyorum.”

Ménalque gülerek:

“Onlar yeryüzünde en çok nefret edilenlerdir,” diye devam etti. “Onlardan ne cinsten olursa olsun, samimiyet beklenemez; zira ancak prensiplerinin yapmayı emrettiği şeyleri yaparlar, aksi takdirde, yaptıklarını kötü olmuş kabul ederler. Onlardan biri olabileceğiniz hakkında duyduğum bir tek endişe üzerine, söyleyeceklerimin dudaklarım üzerinde birden dönüverdiğini hissettim. İçimi birden saran keder bana, size karşı duyduğum muhabbetin ne kadar kuvvetli olduğunu anlattı; size karşı duyduğum muhabbet değil, belki hakkınızda verdiğim hükümde yanılmış olduğum dileğinde bulundum.”

“Hakikaten hükmünüz yanlıştı.”

Şiddetle elimi yakalayarak:

“Ah! Öyle mi!” dedi. “Dinleyiniz; yakında seyahate çıkacağım, fakat sizi gene görmek isterdim. Bu defaki seyahatim hem uzun, hem de ötekilerden daha fazla tehlikeli olacak; ne zaman döneceğimi bilmiyorum. Önümüzde ki on beş gün içinde yola çıkacağım; burada, herkes seyahatimin çok yakında başlayacağından bihaber; bunu yalnız size söylüyorum. Şafak vakti hareket edeceğim. Seyahate başlamadan önceki gece, her defasında benim için dehşetli bir sıkıntı içinde geçer. Prensip adamı olmadığınızı bana ispat ediniz; bu son geceyi benimle geçirmek isteyeceğinize inanabilir miyim?”

Biraz hayret ederek:

“Peki, amma, birbirimizi daha evvel göreceğiz,” dedim.

“Hayır. Bu on beş gün zarfında hiç kimseye görünmeyeceğim ve hatta Paris’te de olmayacağım. Yarın Budapeşte’ye hareket ediyorum; altı gün zarfında Roma’da olmaya

mecburum. Her iki şehirde de, Avrupa'dan ayrılmadan evvel kucaklamayı istediğim dostlarım var. Bir başkası da beni Madrid de bekliyor...”

“Kabul ediyorum, o geceyi sizinle beraber geçireceğim.”

“Ve Şiraz şarabı içeceğiz.”

Bu toplantıdan birkaç gün sonra, Marceline'in sıhhati çok da iyiye gitmemeye başladı. Sık sık yorulduğunu biraz evvel söylemişim; fakat şikâyetten çekiniyordu, ben de halini bu yorgunluğa yorduğum için bunu doğal zannediyor ve meraktan kurtuluyordum. Epey budala ya da mesleğinde yeteneği yeterli olmayan, bu işin ehli olmayan ihtiyar bir doktor, evvelâ bizi bunun fazla yorgunluktan geldiğine ikna etti. Fakat fievr ile karışık yeni hastalıklara karışma bana, o zaman ehliyetli bir doktor olarak tanınan Doktor Tr.'yi getirtmek kararını verdirdi. Kendisini derhal çağırmaşıma hayret etti ve uzun müddet uygulanmak üzere şiddetli bir rejim tavsiye etti. Marceline, çok ihtiyatsızca bir cesaretle, o güne kadar çok yorulmuştu; Ocak ayı sonunda gerçekleştmesi beklenen kurtulma zamanına kadar şezlongda kalacaktı. Şüphesiz biraz endişeli ve itiraf ettiğinden fazla hüznünlü halde olan Marceline, tatlılıkla en sıkıcı tıbbi tavsiyelere katlandı. Bununla birlikte, Tr'nin, kinin miktarını, çocuğuna dokunması imkânını verecek dereceye çıkarmasına karşı hafif bir isyan gösterdi. Üç gün, kinin içmeyi ısrarla reddetti; sonra, fievr fazlalaşınca, buna da boyun eğmek zorunda kaldı; fakat bu defaki boyun eğiş büyük bir kederle ve istikbalden acıklı bir nevi kendi isteği ile vazgeçme oldu; bir nevi boyun eğme o zamana kadar kendisine destek olan

iradesini kırdı; o suretle ki, bunu takip eden günler zarfında sıhhati birden bozuldu.

Ona daha fazla özen gösterdim ve Tr.'nin halinde hiçbir şiddet görmediğini anlatan sözlerine dayanarak elimden geldiği kadar onu temin ettim; fakat endişelerinin şiddeti sonunda beni dehşete düşürdü. Ah! Saadetimiz ne kadar tehlikeli bir şekilde ümide ve nasıl bir kararsız geleceğe dayanıyordu. İlk zamanlar, ancak geçmişte lezzet bulan beni halin tadı bir gün birden sarhoş edebilirdi, diye düşündüm; gelecek hali, geçmişin hali tatsızlaştırmasından daha fazla tatsız bir hale sokuyor; Sorrente'da geçirdiğimiz geceden sonra, bütün aşkım, bütün hayatım geleceğe güveniyordu.

Bununla birlikte, Ménalque'e söz verdiğim gece geldi ve böyle bir kış gecesinde Marceline'i terk etmek azabına rağmen, Ménalque'e bu randevunun ihtişamını, vermiş olduğum sözün önemini kabul ettirdim. Marceline o gece biraz daha iyiydi ve bununla beraber ben gene endişeliydim; yanında bekleyecek birisini bıraktım. Fakat daha yolda iken, merakım yeni bir şiddet kazandı bu meraktan kurtulamadığım için kendime sinirlenerek, bunu içimden atmaya çalıştım, onunla mücadele ettim. Bu suretle, yavaş yavaş ıstıraplı merakı doğuran, fakat saadete daha yakın olan, aynı zamanda gene bu ıstıraplı meraktan çok farklı ve ona çok yakın bir fazla gerilme, garip bir heyecanlanma hali içine atılmışım. Vakit geçti; adımlarımı açarak yürüyordum; kar fazla yağmaya başladı; sıhhatli bir hava teneffüs ettiğim için, soğuğa karşı mücadele ettiğim için bahtiyardım ve gene bahtiyarlığım rüzgâra, geceye, kara karşı oluşumdan geliyordu; kudretimin tadını tadıyordum.

Geldiğimi işiten Menalque merdivenlerde görüldü. Beni sabırsızlıkla bekliyordu. Sararmıştı ve yüzü biraz buruşuk

gibi görünüyordu. Arkamdan mantomu aldı, ıslak botlarımı çıkarttı ve ayaklarıma yumuşak acem terliklerini giydim. Ateşin yanında, küçük bir masanın üstünde çerez vardı. Odayı aydınlatan iki lâmba, ocağın ışığından fazla bir aydınlık vermiyordu. Menalque, evvela Marceline'in sağlığı hakkında bilgi aldı, cevabı basitleştirmek için, çok iyi olduğunu söyledim.

“Ya çocuğunuz, onu bugünlerde bekliyorsunuz?” dedi.

“Bu bir ay içinde.”

Ménalque, yüzünü gizlemek istiyormuş gibi, ateşe doğru eğildi. Susuyordu. Susması o kadar uzun sürdü ki, ona ne söyleyeceğimi bilmemekle beraber, sonunda canım sıkıldı. Ayağa kalktım, birkaç adım attım, sonra ona yaklaşarak, elimi omzuna koydum. O zaman, düşüncesine devam ediyormuş gibi:

“Birini tercih etmek gerek,” diye mırıldandı. “Önemli olanı, ne yapılmak istendiğini bilmektir...”

Sözlerine vereceğim anlamda ikircikli kalarak, Ona:

“Peki, gitmek istemiyor musunuz?” diye sordum.

“Öyle görünüyor.”

“Hâlâ tereddüt mü ediyorsunuz?”

“Neye yarar? - Karısı ve çocuğu olan siz, kalıyorsunuz... Hayatın bin bir şeklinden herkes ancak birini tanıyabilir. Başkasının saadetine gıpta etmek deliliktir; çünkü bu sadeti tadamayız. Sadet hazır değildir, ölçü iledir. - Yarın hareket ediyorum; biliyorum: Bu sadeti boyuma göre biçmeye azmettim... Yuvanın sakın sadetini muhafaza ediniz...”

“Ben de saadetimi kendi boyuma göre biçmiştim,” diye bağırdım; “fakat büyüdüm; şimdi, saadetim bana dar geliyor; bazen, içinde hemen hemen boğuluyormuş gibiyim...”

Menalque:

“Bah!” dedi, “onu kendinize uydurursunuz.” Sonra önümde durdu, gözlerini gözlerime dikti, ben söyleyecek bir şey bulamayınca, biraz üzüntüyle güldü: “Herkes ona sahip olduğunu ve sahibi bulunduğunu zanneder,” diye devam etti. “Aziz Michel, Şiraz şarabından doldurun; bunu her zaman tadamayacaksınız; Acemlerin Şiraz şarabı ile beraber yedikleri şu pembe çöreklerden yiyin. Bu akşam sizinle beraber içmek, yarın hareket etmekte olduğumu unutmak ve bu gece uzunmuş gibi konuşmak istiyorum... Bugün şiirin, bilhassa felsefenin, bu ölü edebiyatların ne yaptıklarını biliyor musunuz? Hayattan ayrılmışlardır. Yunanistan onları hayat derecesinde idealize ediyordu; öyle ki, bizzat sanatkârın hayatı şiirin bir gerçekleşmesi idi; filozofun hayatı, felsefesinin faaliyet sahasına nakli idi; keza öyle ki, hayata karışmış olan bu iki edebiyatın, birbirlerinden habersiz kalacak yerde, felsefenin şiiri beslemesi, şiirin felsefeyi ifade etmesi hoş bir ikna oluyordu. Bugün güzellik canlı değildir; aksiyon artık güzel olmak endişesinde değildir; hikmet de kendi kendine faaliyetine devam ediyor.”

“Niçin, dedim, hikmetinizi yaşayan siz, hatıralarınızı yazmıyorsunuz?”

Güldüğünü görerek devam ettim:

“Yahut sadece seyahat hatıralarınızı?”

“Çünkü kendimi hatırlamak istemiyorum,” diye cevap verdi. “Bunu yaparken, geleceğin gelmesine engel olduğumu ve maziye gasp ettirdiğimi zannedecektim. Dünü

tamamen unutarak, her saatin yeniliğini yaratıyorum. Mesut olmuş olmak asla bana kâfi gelmez. Olmuş şeylere inanmam ve artık olmamayı, hiç olmamış olmakla bir sayarım.”

Nihayet, düşüncemin çok önünden gittiği bu sözlerden sinirlenmiştim; arkasından çekmek, durdurmak istedim; fakat boş yere karşı gelmeye çalıştım; Ménalque’e karşı olduğundan fazla kendime sinirleniyordum. Susmuş bir halde idim. O, bazen kafesi içindeki yırtıcı bir hayvan gibi gidip geliyor, bazen ateşe eğiliyor, bazen de uzun müddet susuyordu, sonra birden:

“Eğer, dar kafalarımız hataları mumyalamayı becerebilseydi!” diyordu. Fakat hatıralar kendilerini iyi koruyamıyorlar; en inceleri süslerini atıyor, en şehvetli olanları çürüyorlar; en dilberleri de ayrıca en tehlikeli olanlarıdır. Şimdi pişman olunan şey, evvelce en dilberi olan idi.”

Tekrar uzun bir sükût ve sonra devam ediyor:

“Teessüfler, acılar, pişmanlıklar, arkadan bakınca, bir zamanın sevinçleridirler. Arkaya bakmayı sevmem ve geçmişimi, uçmak için yuvasını terk eden kuş gibi uzaklarda bırakırım. Ah! Michel, tam sevinç bizi daima bekler, fakat yatağı daima boş bulmak, yalnız olmak ve kendisine bir bakır olarak gelinmesini ister. Ah! Michel, her sevinç, çölün günden güne çürüyen kudret helvasına ve Eflatun’un anlattığı, hiçbir kapta zapt edilemeyen Améles kaynağının suyuna benzer... Her an içindekini alıp götürürmüş.”

Ménalque uzun müddet konuştu; burada bütün cümlelerini nakledemiyorum; bununla beraber birçoğu içime o kadar kuvvetle işledi ki, onları süratle unutmak istedim; bu unutmak cümlelerin bana yeni bir şey öğretmemiş olmalarından değil, belki düşünmenin birden bütün çıplaklığı ile

önüme koymalarından ileri gelmişti; bir düşünce ki, onu birçok küllerle örtmüş, hemen hemen boğduğumu ummuştum. Bütün gece böylece geçti.

Sabahleyin, Menalque'i trene kadar götürüp bindirdikten sonra, Marceline'in yanına dönmek için yolda yalnız yürürken, içimi, kemirici bir kederle, Menalque'in cynique sevincine karşı kinle dolu hissettim; bunun suni olmasını diledim; onu inkâra kendimi zorladım. Ona cevap veremeyişime sinirleniyordum; ona, saadetinden, aşkımdan şüpheye düşürecek kelimeler söyleyişime sinirleniyordum. Ve zihnim şüpheli saadetime. Ménalque'in dediği gibi, *durgun saadetime* takılmıştı, eyvah ki, endişeden kurtulamazdım, fakat bu endişenin aşkıma bir gıda olacağını iddia ediyordum. Şimdiden küçük çocuğumun bana güldüğünü gördüğüm istikbale bel bağlamıştım; ahlâkım kendini onun için islah ediyor ve sağlamlıyordu...

Emin adımlarla yürüdüğüm muhakkaktı.

Heyhat! Bu sabah eve girince, daha birinci odada alışılmamış bir düzensizlik gözüme çarptı. Beni bekçi karşıladı ve ılımlı kelimelerle, doğum süresinin dolmamasına rağmen geceleyin karımın sancılarla, sonra da ıstıraplar içinde kıvrandığını, kendini fenalaşmış hisseden karımın doktoru arattığını söyledi; doktor, geceleyin alelâcele gelmiş ve hiç karımın yanından ayrılmamıştı, hâlâ da yanındaydı; sonra, bekçi, zannederim sarardığımı görünce, şimdi gayet iyi olduğunu ve..." diyerek beni sakinleştirmek istedi. Ben Marceline'in odasına doğru yürüdüm.

Oda oldukça loştu ve evvelâ, ancak, bana eli ile susmayı emreden doktoru seçebildim; sonra da, hafif karanlıkta hiç tanımadığım bir çehre. ıstıraptan boğulmuş bir halde,

gürültü etmeden, yatağa yaklaştım. Marceline'in gözleri kapalıydı; o kadar korkunç bir sarılığı vardı ki, o anda onu ölmüş sandım; fakat gözlerini açmadan, başını bana doğru çevirdi. Odanın karanlık bir köşesinde, tanımadığım bir çehre bir şeyler düzeltiyor, saklıyordu; parıldayan aletler, pamuk gördüm; kanlı bir bez gördüm, gördüğümü zannettim... Sendelediğimi hissettim. Doktorun üstüne düştüm; beni tuttu. Anlamıştım; anlamaktan korkmuştum...

Gene ıstıraptan boğularak:

“Küçük mü?” diye sordum.

Doktor kederle omuzlarını kaldırdı. Artık ne yaptığımı bilmeyerek, hıçkırarak kendimi yatağa attım. Ah! Süratle azalan gelecek! Birden ayağımın altından toprak kaymıştı, şimdi o önümde boş bir delikten başka bir şey değildi ve ben tamamen içine gömülüyordum.

Burada her şey karanlık bir hatıra içinde birbirine karışır. Bununla birlikte, Marceline, evvelâ, çabucak iyileşir gibi oldu. Sene başındaki tatiller bana biraz zaman verdiği için, hemen bütün günlerimi karımın yanında geçirebildim. Onun yanında okuyor, yazıyor veyahut ağır ağır ona bir şeyler okuyordum. Dışarı çıktığım zaman karıma mutlaka çiçek getiriyordum. Ben hasta iken bana gösterdiği özeni hatırlıyor ve genellikle karımı mesutmuş gibi güldüren bir aşkla sarıyordum. Aramızda, ümitlerimizi öldüren acı olay hakkında bir tek kelime bile konuşulmadı...

Sonra kan zafiyeti başladı, hastalık tesirini kaybettiği bir sırada, ansızın gelen bir amboli, Marceline'i hayatla ölüm arasına attı. Gece idi; kendimi, kalbimin onunki ile beraber durduğunu veya tekrar canlandığını hissederek karımın üstüne eğilmiş görüyorum. Kaç gece böyle başında

beklemekle geçti! Aşk kuvveti ile hayatımdan birazını onun-
kine katıştıracağımı umarak ısrarla karıma bakıyordum.
Her ne kadar saadeti düşünmüyorsam da, yegâne kederli
sevincim ara sıra Marceline'in tebessüm ettiğini görmekte.

Derslerim gene başladı. Onları hazırlamak, anlatmak
kudretini nerede buldum... Hatıram kayboluyor ve haftala-
rın nasıl geçtiğini bilmiyorum. Bununla beraber, size küçük
bir olayı anlatmak isterim:

Ambolinin başlamasından az bir zaman sonra, bir sabah
Marceline'in yanında idim; biraz iyileşmiş gibiydi, fakat ha-
reketten tamamen menedilmişti; hatta kollarını bile oynat-
maması lâzımdı. Bir şey içirmek için eğildim, içtikten sonra
yanında eğilmiş bir vaziyette iken, hastalık yüzünden zayıf-
lamış olan bir sesle bana, gözü ile işaret ettiği bir kutuyu aç-
mamı rica etti. Masanın üstündeki kutuyu açıyorum; içinde
kurdeleler, kumaş parçaları, kıymetsiz küçük mücevherler;
ne istiyor? Kutuyu yatağın yanına getiriyorum; içindekileri
birer birer çıkarıyorum. Bu mu? Şu mu? Hayır, o da değil ve
biraz endişelendiğini hissediyorum.

"Ah! Marceline! Bu küçük tespihi istiyorsun!"

Gülmeye çalışıyor.

"Sana kâfi derecede ihtimam göstermediğimden mi kor-
kuyorsun?"

"Oh! Dostum!" diye mırıldanıyor.

Biskra'daki konuşmamızı, "Allahın inayeti," lâfını red-
dettiğimi işitince ürkek bir eda ile ayıplayışını hatırlıyorum.
Biraz kabaca:

"Tek başıma iyi oldum," diyorum.

“Senin için çok dua ettim,” cevabını veriyor. Bunu şefkatle, kederle söyledi; bakışında ıstıraplı bir rica ediş manası vardı... Tespihi alıyorum ve göğsüne kadar çekilmiş yorganın üstündeki zayıf elinin içine koyuyorum. Gözyaşları ve aşkla dolu bir bakış bana mükâfatımı veriyor. Fakat ben bu bakışa cevap veremedim; ne yapacağımı bilemeyerek bir müddet daha durdum, sıkılmıştım; nihayet, daha fazla dayanamayarak:

“Allaha ısmarladık,” dedim, odadan düşmanca ve kovulmuşum gibi çıktım.

Bu sırada amboli epey şiddetli başka hastalıklara da neden olmuştu; kalbinin dışarı attığı korkunç kan pıhtısı ciğerleri yormuş, teneffüsü tıkamış, güç ve hırıltılı bir hale getirmişti. Artık onu iyileşmiş görmeyeceğimi düşündüm. Hastalık Marceline’e işlemiş, bundan böyle içinde kalmış, onu damgalamış ve lekelemişti. Bu, korkunç bir şeydi.

III

Mevsim lütufkâr olmuştu. Dersim biter bitmez Marceline’i La Moriniere’e götürdüm; doktor her nevi tehlikenin geçmiş bulunduğunu ve karımın toplanması için açık havanın gerekli olduğunu söylemişti. Benim de istirahata büyük bir ihtiyacım vardı. Kendi başıma kalarak tahammül etmeye mecbur olduğum sabahlamalar, bu uzayıp giden iç sıkıntısı ve bilhassa, Marceline’in ambolisi zamanlarında bana kalbinin korkunç çarpıntılarını hissettirmiş olan bir nevi vücut sempatisi, bütün bunlar beni, bizzat hasta olan benmişim gibi yormuştu.

Marceline'i dağa çıkarmayı tercih edecektim; fakat Normandie'ye dönmek için kuvvetli bir arzu belirdi. Hiçbir iklimin kendisi için iyi olmayacağını iddia etti ve bana, işlerini idare etmeyi cesaretle üstüme aldığım iki çiftlikten alacaklarım olduğunu hatırlattı, bu işlerden sorumlu olduğuma ve bunda başarılı olmaya mecbur olduğuma beni ikna etti. Daha gelir gelmez beni tarlalarda koşmaya mecbur etti... Dostça ısrarında, özverinin payının bulunup bulunmadığını bilmiyorum; ona gösterilmesi gereken özenler için yanında kalacağımı sanmak korkusundan, hürriyetimi bütün büyüklüğü ile hissedemedim...

Bununla beraber, Marceline iyileşiyordu; yüzüne kan gelmişti; hiçbir şey bana, karımın gülümsemesini daha az kederli hissetmenin verdiği rahatlığı temin etmiyordu; onu korkmadan yalnız başına bırakabilirdim.

Çiftlik işlerine bakıyordum. İlk ot hasadı yapılıyordu, çiçek tozları, kokuları taşıyan açık hava evvelâ beni başa vuran bir içki gibi sarhoş etti. Bana öyle geldi ki, geçen sene-den beri, teneffüs etmemiştim yahut teneffüs ettiğim tozdu: Atmosfer içime bal gibi akmıştı. Sarhoş bir halde, oturmuş olduğum yer, mail La Moriniere'e hâkim bir yerdi; mavi çatılarını, hendeklerinin durgun sularını görüyordum; etrafta, bir kısmı biçilmiş, bir kısmı otlâ örtülü tarlalar; uzakta, bir ırmağın izi; daha uzaklarda, geçen sonbaharda Charles'le beraber at üstünde gezdiğim ormanlar. Epeydir işitmediğim türküler bana yaklaşıyor; hasatçılar, omuzlarında yaba veya bahçıvan tarağı, çiftliğe dönüyorlar. Hemen hepsini tanıdığım bu işçiler, bana -kendime kızarak- burada neşe arayan bir seyyah gibi değil, bir efendi olarak bulunduğumu hatırlattı. Yaklaştım, onlara gülümsedim, onlarla konuştum, her birine uzun zaman anlama merakı ile baktım. Daha

sabahleyin Bocage ziraat durumu hakkında bana bilgi vermişti; bundan başka çiftliklere ait en önemsiz olaylardan beni haberdar etmeye devam ediyordu. Çiftliklerin geliri fena değildi, hatta Bocage'ın söylediğinden bile fazlaydı.

Bununla birlikte, herkes benim önemli kararlarımı bekliyordu ve birkaç gün isteksiz, fakat sarsılmış olan hayatımı bu sözde mesaiye yaklaştırarak, işleri idare ettim.

Marceline ziyaret kabul edecek kadar iyileşir iyileşmez, bazı dostlar bizimle birlikte oturmaya geldiler. Dostça ve gürültülü olmayan meclisleri Marceline'in hoşuna gitti, fakat ben evi isteyerek terk ettim. Ben çiftlik adamlarının meclisini tercih ediyordum; bana öyle geliyordu ki, onlarla "hayır!" onlara çok soru sormuyordum - öğreniyordum ve yanlarında duyduğum bir nevi sevinci şöyle böyle ifade etmeyi biliyorum: Ya da bu sevinci yüzlerinde hissediyor gibiydim. Hâlbuki konuşmaya başlamadan da dostlarımızın neler söyleyecekleri bence malumdu, bu fakir adamları görmek bende devamlı bir hayret uyandırıyordu.

Her ne kadar ilk zamanlar söylendiğine göre, onlara sorduğum suallere kendilerine rağmen cevap vermelerine karşın, kısa bir zamanda yanlarında bulunuşuma katlanmaya başladılar. Onlarla daha sıkı ilişkiye giretim. Onları işbaşında takibi hoş bulmamakla beraber, oyunlarında görmek istiyordum; kaba saba düşünceleri beni hiç ilgilendirmiyordu, fakat yemeklerinde bulunuyordum, birbirleriyle şakalaşmalarını dinliyordum, neşelerine büyük bir şevkle bakıyordum. Bu, Marceline'in kalbine dokunan şeylerin benimkine de dokunmasına benzer bir nevi sempati idi ve gene bu - katiyen belirli olmayan, belki belli ve hırçın- her yabancının doğruca olmayan bir yankısıydı. Kollarımda ot biçenin kırıklığını hissediyordum; onun yorgunluğu ile

yorgundum; içtiği elma şarabının yudumu benim de hararetimi kesiyordu; şarabın boğazımdan geçtiğini hissediyordum; bir gün, orağını bilerken, başparmağını derince kesti: Acısı iliklerime kadar işledi.

Bu suretle, bana öyle geliyordu ki, manzara hakkındaki bilgim için bakmak yeterli değildi, belki onu, bu acayip sempatinin sınırladığı bir nevi dokunma ile hissediyordum.

Bocage'ın varlığı beni sıkıyordu; o geldiği zaman, bana efendi rolü yapmak düşüyordu ve bunda hiçbir zevk bulmuyordum. Emrediyordum - öyle icap ediyordu - ve işleri kendime göre idare ediyordum; onlara daha hâkim görünmek korkusu ile ata binmiyordum. Fakat varlığımdan rahatsız olmamaları ve benim önümde kendilerini zorlamamaları için gösterdiğim özenlere rağmen, karşılarında, evvelce olduğu gibi, kötü tecessüslerle doluymuş gibi duruyordum. Her birinin varlığı benim için esrarlı kalıyordu. Bana, hayatlarının bir kısmı daima kendini gizliyormuş gibi geliyordu. Ben yanlarında bulunmadığım zaman ne yapıyorlardı? Kendi kendilerine eğlenmelerine razı olmuyordum ve her birine, tanımak arzusunda inatçılık gösterdiğim bir sır ekliyordum. İzler üstünde dolaşıyor, takip ediyor, gözetliyordum. Sanki karanlık ruhlarında beni aydınlatacak bir ışık bekliyormuşum gibi, en silik olanları ile ilgileniyordum.

Özellikle birisi beni cezp ediyordu: Az çok güzeldi, iri yarıydı, korkak değildi, fakat içgüdülerinin adamıydı; beklenmedik şeyler yapıyor, kendini her geçici zorlamaya kolayca terk ediyordu. Buralı değildi; gelişigüzel çalıştırılıyordu. İki gün gayet iyi çalışıyor, üçüncü gün ölü denecek derecede sarhoş oluyordu. Bir gece, gizlice, buğday ambarına girdim, onu orada gördüm; kuru otların içine gömülmüştü. Ağır bir sarhoşluk uykusuna dalmıştı. Ona ne kadar zaman

baktım... Güzel bir günde, geldiği gibi gitmişti. Şimdi hangi yol üstünde olduğunu öğrenmek istemiştım... Aynı akşam, onu Bocage'ın kovduğunu öğrendim.

Bocage'a kızdım; çağırttım.

“Pierre'i kovmuşsunuz, galiba,” diye söze başladım. “Sebebini söyleyebilir misiniz?”

Sinirimden telaşlı konuşan bir halim vardı, fakat elimden geldiği kadar ılımlı olmaya çalıştım.

“Mösyö, çiftliğinde, en iyi işçileri baştan çıkaran pis bir sarhoşu bulundurmak istemezdi...”

“Yanımda bulundurmak istediklerimi ben daha iyi bilirim.”

“Küfürbazın biri! Nereden geldiği belirsiz... Böyleleri memlekette, bu iyi tesir yapmaz... Gecenin birinde buğday ambarını ateşe vermiş olsa, Mösyö, belki memnun olacaktı.”

“Orası bana ait. Çiftlik benimdir, sanırım; dilediğim gibi idare ederim. Bundan sonra, herhangi bir adam hakkındaki düşüncelerinizi uygulamadan önce, nedenlerini bana söylemenizi isterim.”

Söyledim. Bocage, beni çocukluğumdan tanır; sözlerimin tesirli olmasına rağmen, kızmayacak kadar beni çok seviyordu. Ve hatta beni ciddiye bile almadı. Normandiya köylüsü, gereğince nüfuz etmediği, yani ilgiyi tahrik etmeyen şeye karşı çok ilgisiz kalır. Bocage bu atışmayı sadece bir geçici heves olarak var saymıştı.

Bununla beraber, konuşmayı bir azarlama ile bitirmek istemedim ve kendimi biraz dolmuş hissederek, ilave edilecek bir şeyler arıyordum.

Kısa bir sükûttan sonra, kendi kendime:

“Oğlunuz Charles çabuk dönmeyecek mi?” diye sormaya karar verdim.

Bocage üzgün bir halde:

“Pek az merak edildiğini görünce, Mösyönün onu unutmuş olduğunu düşünmüştüm,” dedi.

“Ben, unutmak mı? Bocage, geçen sene beraberce yaptığımız işlerden sonra onu nasıl unutabilirim? Hem çiftçiler için ona çok güveniyorum.”

“Mösyö ne kadar iyi kalplisiniz. Charles, şu sekiz gün içinde gelecektir.”

“Haydi, Bocage, bundan çok memnunum -ve onu savdım.”

Bocage'ın biraz hakkı vardı: Charles'i elbette unutmamıştım, fakat onu pek az arıyordum.

Muhakkak ki, meşguliyetlerim ve zevklerim geçen senekilerin aynı değildi. İki çiftliğim, itiraf edeyim ki, beni içinde kullandığım adamlar kadar bile ilgilendirmiyordu; onlarla dostluğumda, Charles'in mevcudiyeti sıkıcı olacaktı. Çok makuldü ve kendine çok güveniyordu. Hatırasının bende kuvvetli bir heyecan uyandırmasına rağmen, dönüş gününün yaklaşmasını korku ile görüyordum.

Geldi. -Ah! Korkmakta ne kadar haklıymışım ve Ménalque her hatırayı inkâr etmekle ne kadar iyi ediyormuş! -Charles'in yerine, başına gülünç bir melon şapka giymiş acayip bir efendinin girdiğini gördüm. Allah'ım! Ne kadar da değişmişti! Sıkılmış ve güç halime rağmen, beni görmekten dolayı sevincine fazla soğuk cevap vermemeye

çalıştım; fakat bu sevinç bile hoşuma gitmedi; çünkü bu sevinç acemice idi ve bana samimi görünmedi. Onu salonda kabul etmiştim ve vakit geç olduğu için, yüzünü iyice seçemiyordum; fakat lâmba getirildiği zaman, uzatmış olduğu favorilerine iğrenerek baktım.

O akşamki konuşma sıkıcı oldu; sonra, daima çiftlik işleri ile uğraşacağını bildiğim için, sekiz gün zarfında oralara gitmekten vazgeçtim ve tetkiklerimle ve kalabalık misafirlerimle meşgul oldum. Sonra, dışarı çıkmaya başlayınca, çok yeni bir konuya bağlandım:

Ormanları oduncular istila etmişlerdi. Her sene ormanların bir kısmı satılırdı; on iki eşit kısma ayrılmış olan ormanlar her sene, büyümesi istenmeyen fidanlarla beraber, kesimlik bir odun ürünü sağlıyordu.

Bu işler kışın yapılıyordu; sonra da, ilkbahardan evvel, satışların kapanma vaktine göre, oduncular ayrılan kısımdaki odunları kesmeye mecburdular. Fakat işi idare eden odun tüccarı Heurtevent babanın ihmali o derecede idi ki, bazen ilkbahar kesme işi devam ederken başlardı, o zaman, kesilmiş kütüklerden yeni filizlerin fışkırdığı görülür ve oduncular çalışırken de birçok tomurcukları tahrip ederlerdi.

Bu sene alıcı Heurtevent babanın ihmali haddini aştı. Arttıran olmadığı için, kesmeyi çok ucuz bir fiyatla ona bırakmaya mecbur olmuşum; o da, hesabında daima emin olduğu için kendisine pek ucuza mal olan ormanın ağaçlarını kesmekte pek az acelecilik gösteriyordu. Ve her hafta, bir defasında işçi bulunmadığını, bir başka defa havanın kötülüğünü, sonra bir hayvanın hastalanışını, başka işleri, daha ne bileyim, bir şeyler bahane ederek çalışmanın

şeklini değiştiriyordu. O kadar ki, yaz ortasında henüz bir şey ortadan kaldırılmış değildi.

Geçen sene beni gereğinden çok sinirlendiren şeyi, bu sene hayli sükûnetle karşılamıştım; Heurtevent babanın yapmış olduğu haksızlığı gizlemiyordum; fakat bu çıplaklaşan ormanlar güzeldiler ve içlerinde neşe ile av hayvanlarını gözetleyerek, takip ederek, engerek yılanlarını ürküterek, bazen da hâlâ yaşıyor hissini veren ve kesik yerlerinden birkaç yeşil dal fışkıran devrilmiş ağaç gövdeleri üstünde uzun uzun oturarak geziniyordum.

Sonra, Heurtevent, ağustosun ilk on beş günü ortasına doğru birden adamlarına yol vermeye niyetlendi. Altısı birden, bütün işi bitireceklerini iddia ederek geldiler. Ormanın istifade edilen kısmı La Valterie'ye kadar dayanıyordu; oduncuların işini kolaylaştırmak için, yemeklerinin çiftlikten getirilmesine razı oldum. Bu işe, alayın bize çürük diye -kafasından bahsediyorum, çünkü vücutça harikulade sıhhatliydi- iade ettiği Bute adlı gevezenin biri memur edilmişti; bu, adamlarım arasında isteyerek konuştuklarımdan biri idi. Bu sebeple gitmeden de onu görebiliyordum. Zira asıl o zaman çiftlikten dışarı çıkmaya başladım. Birkaç gün ormandan hiç ayrılmadım. La Morinière'e yalnız yemek saatlerinde gidiyor ve ekseriya da herkesi bekletiyordum. İşlere eşlik ediyormuş gibi yapıyordum, fakat hakikatte ancak işçileri görüyordum.

Bu altı adamlık kafiye, bazen Heurtevent'ın oğullarından ikisi katılıyordu; biri yirmi, öteki on yaşlarında iri yarı, hafif kambur ve keskin hatlıydılar. Yabancı bir tipi andırıyorlardı ve daha sonra, gerçekten annelerinin İspanyol olduğunu öğrendim. Evvela, kadının buralara kadar gelişine hayret ettim, fakat gençliğinde müthiş bir serseri

olan Heurtevent'in onunla İspanyada evlenmiş olduğu anlaşıyor. Bu yüzden memlekette ona iyi bir gözle bakmamışlardı. Oğullarından en küçüğüne ilk rastlayışımı, hatırlıyorum, yağmur altında olmuştu; üstüne çok çalı demeti yığılmış bir arabanın tepesine oturmuş, yalnızdı; dalların arasına girmiş, garip ve memlekette hiç işitmediğim bir şarkı söylüyor, daha doğrusu avaz avaz bağıırıyordu. Araba çeken atlar yolu bildikleri için kendi başlarına gidiyorlardı. Bu şarkının bende yaptığı etkiyi anlatamam; çünkü buna benzer bir şarkıyı yalnız Afrika'da dinlemiştim... Heyecanlı bir halde olan küçük galiba sarhoştı; geçerken, bana bakmadı bile. Ertesi gün, Heurtevent'in oğlu olduğunu öğrendim. Onu tekrar görmek yahut hiç olmazsa beklemek için ağaçların kesildiği yerde gecikmek istiyordum. Çabucak orası da bitirildi. Heurtevent'in çocukları oraya yalnız üç defa geldiler. Mağrur görünüyorlardı ve onlarla bir kelime bile konuşamadım.

Buna karşılık, Bute dereden tepeden konuşmayı severdi; o suretle hareket ettim ki, derhal bana her şeyin söylenebileceğini anladı; o andan itibaren, hiç sıkılmadı ve memlekete ait her şeyi anlattı. Esrarı üzerine hırsıla atıldım. Hem ümidimi aşıyor, hem de beni tatmin etmiyordu. Görünenin altında homurdanan bu muydu? Yahut bu belki yeni bir iki yüzlülük değil miydi? Ne önemi var!

Anlamsız Goth vakayinamelerine yaptığım gibi, Bute'ye de sorular soruyordum. Hikâyelerinden, başıma vuran karışık bir girdap buğusu yükseliyor ve ben bu buğuyu yutuyordum. Heurtevent'in kendi kızı ile beraber yattığını ilk defa ondan öğrendim. En önemsiz bir kınama hali göstererek, onu sır söylemekten vazgeçireceğim, diye korkmuş-tum; güldüm; anlama merakı beni tahrik ediyordu.

“Ya anası? Bir şey söylemedi mi?”

‘Anası mı? O öleli tam on iki sene oluyor... Onu döverdi.”

“Ailece hepsi kaç kişi?”

“Beş çocuk. Oğulların en büyüğü ile en küçüğünü gördünüz. Kuvvetli olmayan ve rahip olmak isteyen bir tanesi daha var, on altı yaşında. Ve sonra, büyük kızın babadan olmuş iki çocuğu var...”

Yavaş yavaş birçok şeyler daha öğrendim, Heurtevent ailesi ağır kokulu, bataklık bir yerdi ve hayal gücüm bu ağır koku etrafında, et üstündeki bir sinek gibi, dönüp dolaşıyordu:

“Bir gece, büyük oğul genç bir hizmetçi kızın ırzına tecavüz etmeye kalkışmış, kız dövünürken, baba işe karışarak oğluna yardım etmiş, iri elleri ile kızı zapt etmiş; bu sırada ikinci oğul, üst katta, kendi kendine duasını yapmaktaymış, olayın şahidi en küçük oğul da eğleniyormuş. Irza tecavüzde muvaffak olmanın pek güç olmadığını tahmin ediyorum, zira Bute’ün söylediğine göre, az zaman sonra, hizmetçi kız bunun tadını alınca, küçük rahibi baştan çıkarmaya kalkışmış.”

“Tecrübe neticelenmiş mi?” diye sordum.

Bute:

“Kendini zapt ediyor, pek kuvvetli,” diye cevap verdi.

“Başka bir kızı olduğunu söylemedin mi?”

“Hoşuna gideni bulur ve hiçbir şey de istemez. Biri hoşuna gitti mi, her tehlikeyi göze alır. Fakat babanın evinde yatmaya gelmez, adamın başına bir hal gelir. Baba, evde

insan istediğini yapar, bu başkalarını alakadar etmez,” der. Yol verdiğiniz çiftlik amelelerinden Pierre’le bahse girişildi, fakat bir gece evden kafası yarılarak çıktı. O zamandan beri, herkes şatonun ormanında eğleniyor.”

“Sen de tecrübe ettin mi?” diye sordum.

Adet yerini bulsun diye gözleri ile yere baktı ve alay ederek

“Ara sıra. Sonra, süratle gözlerini kaldırarak: - Bocage babanın küçüğü de,” dedi.

“Bocage babanın hangi küçüğü?”

“Çiftlik üstünde yatan Alcide. Mösyö onu tanımıyor mu?”

Bocage’ın başka bir oğlu bulunduğunu öğrenmekten doğan mutlak bir şaşkınlık içinde idim. Bute:

“Evet, doğru, diye devam etti, geçen sene amcasının yanında idi. Fakat Mösyönün ona ormanda rastlamamış olması şaşılacak şey; hemen her akşam ruhsatsız avcılık yapar.”

Bute son kelimeleri çok hafif bir sesle söyledi. Bana iyice baktı ve ben de gülmenin gerekli olduğunu anladım. Bute, o zaman inanmış bir halde devam etti:

“Mösyö ruhsatsız avlandığını biliyor. Bah! Orman o kadar büyük ki, ruhsatsız avlanmak büyük bir kabahat değildir.”

Bu ruhsatiyesiz avlanmaya karşı o kadar az hoşnutsuz göründüm ki, derhal Bute bundan cesaret aldı ve bugün düşünüyorum, Bocage’ı çekiştirmekten memnun, bana Alcide tarafından ağların hangi çukura gerildiğini gösterdi, sonra

da onu bastırmak için çitin az çok emin bir yerini öğretti. Burası bir hendeğin üstünde sınır teşkil eden çitte dar bir su yolu idi ve Alcide saat altıya doğru buradan geçerci. Oraya, Bute ve ben, gülerek, güzelce gizlenmiş bakır bir tel gerdik. Sonra, Bute bana, kendisini ele vermeyeceğime yemin ettirdi ve kötü bir durumun olmasından çekinerek gitti... Hendeğin meyilli yüzeyi üzerine yattım, bekledim.

Boş yere üç akşam bekledim. Bute'ün bana oyun oynadığını düşünmeye başlıyordum... Nihayet, dördüncü akşam, hafif bir ayak sesinin yaklaştığını işittim. Kalbim çarpıyor ve birden ruhsatsız avcılık edenin dehşetli ihtirasını anlıyorum... Tuzak o kadar iyi konmuş ki, Alcide dosdoğru oraya geliyor. Ansızın topuğundan yakalanmış bir halde, yere uzandığını görüyorum. Kendini kurtarmak istiyor, tekrar düşüyor ve bir av hayvanı gibi çırpıyor.

Fakat onu tutuyorum. Yeşil gözlü, solgun sarı saçlı, hırçın yüzlü yaramaz bir çocuk. Beni tekmeliyor; sonra, hareketsiz kalınca. Isırmaya çalışıyor, ısıramayınca da o zamana kadar işitmediğim en kötü küfürleri savurmaya başlıyor. Nihayet, dayanamadım; gülmeye başladım. O zaman birden duruyor, bana bakıyor ve alçak bir sesle:

“Yabani herif, canımı yaktınız,” diyor.

“Göster”

Çizmelerinin üstüne çoraplarını sıyrıp indiriyor ve üzerinde gayet güç seçilen hafif pembe bir iz bulunan topuğunu gösteriyor. “Hiçbir şey değil.” Biraz gülüyor, sonra, hilekâr bir tavırla:

“Ağları sizin germiş olduğunuzu babama söyleyeceğim,” dedi.

“Bu işi sizinkilerden biri yaptı.”

“Bunu sizin koymadığınız kesin mi?”

“Niçin olmasın?”

“Beceremezsiniz. Nasıl yaptığınızı bana gösteriniz.”

“Sen öğret...”

O akşam yemeye çok geç döndüm ve nerede olduğum bilinmediği için, Marceline merak etmişti. Bununla beraber, ona altı tuzak koyduğumu söylemediim, Alcide’e de boşboğazlık etmemesi için, on metelik verdim.

Ertesi gün, tuzakları kaldırmak için Alcide’le beraber gittim, kapanlara iki ada tavşanının düştüğünü görmek bana zevk verdi; elbette kapanları yerlerinde bıraktım. Av mevsimi henüz başlamamıştı. Gösterilmesi, bir hatayı açığa çıkarmak demek olan bu av hayvanı ne olacaktı? Alcide bunu bana itiraf etmek istemiyordu. Nihayet, gene Bute’den öğrendim ki, Heurtevent bu av hayvanlarını gizlice satın alıyor ve en küçük oğul onunla Alcide arasında komisyonculuk yapıyordu. Bu korkunç aileye bu suretle vaktinden evvel mi girecektim? Nasıl bir ihtirasla: Ruhsatsız avcılık ettim!

Her akşam Alcide’i buluyordum; epey ada tavşanı, hatırlarım. Karacayı, Heurtevent’in oğlunun geceleyin bulabileceği emin bir yere koyduk.

O zamandan beri, ağaçları kesilmiş orman bana pek cazip geldiği için, gündüz evden isteyerek çıkmamaya başladım. Çalışmağa gayret ettim; amaçsız sıkıcı bir çalışma-zira dersim bittikten sonra mesaimi tamamlamaktan vazgeçmiştim- tatsız çalışma; hâlbuki ovadaki ehemmiyetsiz

bir şarkı, küçük bir gürültü beni birden neşelendiriyordu; her feryat benim için bir davet oluyordu. Kaç defa, hiçbir şeyin geçmediğini görmek için okumayı bırakıp pencereye koştum! Kaç defa, ansızın evden çıkarak... Gösterebildiğim yegâne dikkat, bütün duyularımın dikkati idi.

Fakat gece olunca – o zaman çabuk gece oluyordu – o zamana kadar güzelliğinden bihaber olduğum saatimiz başlıyordu ve hırsızların evlere girişi gibi, ben de evden çıkıyordum. Gözlerim yarasanın gözlerine dönmüştü. Daha kıvrak ve endamlı otlara, kalınlaşmış ağaçlara bayılıyordum. Gece her şeyi çukurlaştırıyor, uzaklaştırıyor, toprağa mesafe katıyor ve yüzeyi derinleştiriyordu. En tenha keçi yolu bile korkunçlaşıyordu. Her yerden karanlık bir varlık yaşayanların uyandıkları hissediliyordu.

“Baban seni şimdi neredesin zannediyor?”

“Ahırda, hayvanlara bakıyorum, zannediyor.”

Alcide, biliyorum, orada, güvercinlerin ve tavukların yanında yatıyordu; gece oraya kapatıldığı için, çatıdaki bir delikten çıkıyordu; elbiselerinde sıcak bir kümes kokusu vardı...

Sonra ansızın ve av mahsulü devşirilince, bir veda hareketi yapmadan, hatta bana “Yarına!” bile demeden, bir kapıdan giriyormuş gibi, geceye dalıyordu. Köpeklerin hatır için sustukları çiftliğe dönmeden evvel, küçük Heurtevent’i buluyor ve yiyeceği ona teslim ediyordu. Fakat nerede? En çok hayret ettiğim de bu idi; tehditler, hileler kâr etmedi; Heurtevent’lar kimseyi yanlarına yaklaştırmıyorlardı. Deliliğim nerede muvaffak olurdu, bilmiyorum: daima önümden kaçan bu önemsiz sırrı takip etmeli mi? Belki de, bilinmeyi öğrenmenin zoru ile esrar icat ediyordum? Peki,

amma Alcide benden ayrılınca ne yapıyordu? Hakikaten çiftlikte yatıyor muydu? Yoksa çiftçiyi mi buna inandırıyor-du? Ah, hakkımda şüphe uyanacaktı, elde edeceğim sonuç önemini arttırmadığı gibi, bana karşı olan hürmetini de azaltacaktı ve beni hem zıvanadan çıkarıyor, hem de üzü-yordu...

O ortadan kaybolunca, birden, korkunç bir surette yalnız kalmıştım; tarlalardan, şebnemle ağırlaşmış, gece ile vahşi bir hayatla ve anarşi ile sarhoş, ıslak, çamurlu, yapraklarla örtülü otlar üstünde yürüyerek çiftliğe dönüyordum. Uzak-tan, uyuyan La Moriniere'de, sakın bir deniz feneri gibi, Marceline'in odasının lambası bana rehberlik ediyor gibiy-di; karımı, geceleyin böyle dışarı çıkmadan uyuyamayaca-ğima ikna etmiştim. Doğru idi: Yatağa korku ile giriyordum ve bu takdirde buğday ambarını tercih ederdim.

Bu sene av hayvanı boldu. Ada tavşanlarına, tavşanlara, sülünlere her yerde rastlanıyordu. İşlerin uygun gittiğini gö-rünce, Bute, üç akşam sonra, bize katılmaktan zevk duydu.

Ruhsatsız avlanmanın altıncı akşamı, on iki ağdan an-cak iki tanesini bulduk; gündüzün bunlar birisi tarafından çalınmıştı. Bute, demir tel işe yaramadığı için, tekrar bakır tel satın almak için benden yüz metelik istedi.

Ertesi gün, on ağı Bocage'in evinde görmek zevkini duy-dum ve düşünüşünü haklı bulmalıydım. En kuvvetlisi, ge-çen sene, yakalanan her ağ için, gelişigüzel, on metelik vaat edişimdi; Bocage'a yüz metelik borçluydum.

Bununla beraber, yüz meteliği ile Bute tekrar bakır tel satın alıyor. Dört gün sonra, aynı hikâye; yeniden on ağ ya-kalandı. Tekrar Bute'e yüz metelik; tekrar Bocage'a yüz me-telik. Ve onu tebrik edince:

“Tebrik edilecek olan ben değilim,” dedi. “Alcide’i tebrik ediniz.”

“Bah.”

Fazla hayrete dūřmek bize partiyi kaybettirebilir; kendimi tuttum.

Bocage:

“Evet, diye devam ediyor; daha ne istersiniz Mōsyō, ben ihtiyarım ve çiftlikten ayrılamam. Kūçük benim yerime ormanda koşuyor; ormanı tanıyor, şeytan gibidir ve tuzakların nerede aranacağını ve bulunacağını benden daha iyi biliyor.”

“Onu beceriksiz zannediyorum, Bocage.”

“Mōsyōnūn verdięi on metelikten, tuzak bařına beř metelięini ona bırakıyorum.”

“Tabii bunu hak ediyor. Allah’ım! Beř gūnde yirmi aę! İyi alıřıyor. Ruhsatsız avlananlara ekmek kalmıyor. Bahse girerim, onlara dinlenmek dūřüyor.”

“Oh! Mōsyō, ağlar, yakalandıka, daha fazlası bulunur. Bu sene av hayvanı pahalıya satılıyor ve onlara bir kaç meteliğe mal olan...”

Oyunu o kadar iyi oynadım ki, az kalsın Bocage’ın bu işte parmağı olduğunu zannedecektim. Ve bu işte beni hidetlendiren Alcide’in ũũzlũ ticareti değil, onun bu suretle beni aldatması idi. Ve sonra. Bute ve o, parayı ne yapıyorlar? Hiçbir şey bilmiyorum; bu tũrlũ insanlar hakkında hiçbir şey bilmem. Daima yalan sōyleyecekler; beni, aldatmak için aldatacaklar. Bu akşam, Bute’e yũz metelik değil, on metelik veriyorum; bunun sonuncu olduğunu ve şayet ağlar alınır-sa, hiç para vermeyeceğimi haber verdim.

Ertesi gün Bocage'ın geldiğini görüyorum; çok sıkıntılı görünüyor; ben de derhal ondan daha sıkıntılı oluyorum. Bir şey mi olmuştu? Ve Bocage bana, Bute'ün çiftlik üstüne sabaha karşı döndüğünü söylüyor; Bute bir Polonyalı gibi sarhoşmuş; Bocage daha söze başlar başlamaz, Bute ona kötü küfürler savurmuş, sonra da üstüne atılmış, dövmüş...

Bocage bana:

“Nihayet, dedi, Mösyönün ona yol vermek için bana yetki (bu kelime üzerinde biraz ısrar ediyor), verip vermediğini öğrenmek için gelmişim.”

“Düşüneceğim. Bocage. Size hürmette kusur etmesinden çok üzgünüm. Görüyorum... Beni yalnız bırakınız, düşünüyüm ve iki saat içinde tekrar buraya geliniz.”

Bocage çıkıyor.

Bute'ü alıkoymak, Bocage'ı feci bir surette kaybetmekti; Bute'ü kovmak, onu intikam almaya zorlamaktı. Hiç önemi yok; elinden geleni yapsın; zaten tek suçlu benim... Ve Bocage tekrar gelince:

Bute'e, kendisinin burada görülmek istenmediğini söyleyebilirsiniz.”

Sonra bekliyorum. Bocage ne yapıyor? Bute ne diyor? Ve yalnız, akşam kavgâ gürültü sesleri işittim. Bute konuşmuş olacak. Evvelâ, bunu Bocage'ın evinden gelen feryatlardan anlıyorum; küçük Alcide'i dövüyorlar. Bocage gelecek; geliyor, ihtiyar adımının yaklaştığını işitiyorum ve kalbim av hayvanı için çarptığından daha fazla çarpıyor. Dayanılması imkânsız bir an! Bütün büyük hislerden bahsedilecek; ben de onu ciddiye almaya zorlanacağım! Neler uydurmalı? Oyunu ne kadar kötü oynayacağım! Ah! Rolümü iade

etmeyi ne kadar isterdim... Bocage giriyor. Söylediklerinden kesinlikle bir şey anlamıyorum. Bu saçma: Ona söylediklerini tekrar ettirmeliyim. Sonunda şunu fark ediyorum: Bute'ün tek suçlu olduğunu zannediyor; inanılmayan gerçekten habersiz; Bute'e on frank vereyim, fakat ne yapmak için? Bunu kabul etmeyecek kadar Normand. Bute'ün on frangı çaldığı gerçek; onları verdiğimi iddia ederken, hırsızlığa yalan da katıyor; hırsızlığını gizlemek için uydurulmuş bir şey; bunu Bocage'a kabul ettirmek imkânsız... Ruhsatsız avlanmaya gelince, onun hiç bahsi geçmiyor. Bocage'ın Alcide'i dövmesi, küçüğün dışarıda yatması yüzündendi.

Haydi! Kurtuldum; hiç olmazsa Bocage karşısında her şey yolunda gidiyor. Bu Bute ne kadar ahmak şey! Elbette, bu akşam ruhsatsız avlanmaya karşı büyük bir arzum yok.

Artık her şeyin bittiğini zannetmiştim, fakat biraz sonra karşımda Charles. Hareketlerinde şakalaşacak bir hal yok, uzaktan, babasından daha tıraşlı görünüyor, İnsanın 'geçen sene...' diyeceği geliyor.

"E! Charles, çoktan beri görüldüğün yoktu."

"Mösyö beni görmek isteseydi, çiftlik üstüne kadar gelebilirdi. Çok şükür ki, ne ormanlarda, ne de gece ile yapılacak işim var."

"Ah! Baban sana anlattı..."

"Babam bana bir şey anlatmadı, çünkü babamın bir şeyden haberi yok. Bu yaşta, efendisinin kendisi ile alay ettiğini öğrenmeye ne ihtiyacı var?"

"Dikkat et, Charles! Çok ileri gidiyorsun..."

"Oh! Bereket ki, efendisiniz! Ve dilediğinizi yaparsınız."

“Charles, gayet iyi biliyorsun ki, hiç kimse ile alay etmedim ve dilediğimi yapışım da ancak beni inkâr eder.”

“Çıkarlarınıza bizzat siz hücum edince, onların korunmasını nasıl istersiniz? Hem muhafızı, hem de ruhsatsız avlanana himaye edemezsiniz.”

“Niçin?”

“Çünkü o zaman... Ah, bakınız. Mösyö, bütün bunlar bana hoş görünmeyen şeyler ve efendimin yakalananlarla bir çete teşkil ettiğini ve onlarla bir olup kendisi için yapılan işi bozduğunu görmek hoşuma gitmiyor.”

Ve Charles bunları gittikçe daha emin bir sesle söylüyor. Hemen hemen asilane bir tavrı var. Favorilerini kestirdiğinin farkına vardım. Söylediği çok doğru idi. Ve ben sustuğum için (ona ne söyleyecektim?) o devam ediyor:

“İnsanın malına, mülküne karşı vazifeleri vardır, bunu geçen sene bana Mösyö öğretmişti. Fakat şimdi unutmuş görünüyor. Bu vazifeleri ciddiye almak ve... Oyun oynamaktan vazgeçmek gereklidir yoksa o takdirde insan mal sahibi olmaya liyakatsiz demektir.”

Bir an sükût.

“Bütün söyleyeceklerin bu kadar mı?”

“Bu akşam için bu kadar, evet Mösyö; fakat bir başka akşam, eğer Mösyö beni mecbur ederse, belki Mösyöye, babamın ve benim La Morinière’i terk ettiğimizi söylemek için geleceğim.”

Ve beni hafifçe selamlayarak çıkıyor. Düşünmek için vakit kazanır kazanmaz:

“Charles!” -Heyhat ki hakkı var... Fakat eğer buna mal mülk sahibi olmak adı veriliyorsa...- Charles! Arkasından koşuyorum; gece içinde ona yetişiyorum ve çabucak, ani kararımı daha emin kılmak için:

“Babana haber verebilirsin ki, dedim, La Moriniere’i satışa çıkarıyorum.”

Charles haşın bir tavırla selam veriyor ve bir kelime söylemeden uzaklaşıyor.

Bütün bunlar saçma.

Marceline, bu akşam, yemeye inemiyor ve bana hasta olduğunu söyletiyor. Alelacele büyük bir endişe ile odasına çıkıyorum. Derhal beni teskin ediyor. “Sadece bir nezledir.” diyor. Soğuk almış.

“Kendini koruyamaz mıydı?”

“Bununla beraber, ilk titreyiştikten sonra, arkama şalımı aldım.”

“Onu arkana, ilk titreyiştikten sonra değil, evvel almalıydın.”

Bana bakıyor, gülmeye çalışıyor... Ah! İhtimal kötü başlayan bir gün beni sıkıntı içine atıyor... Bana yüksek sesle: “Yaşayışımınla bu kadar ilgili misin?” dese bile, iyice işitemeyecektim. Hakikaten etrafımda her şey bozuluyor, elim her tuttuğunu, elim muhafaza etmesini bilmiyor... Kendimi Marceline’in kucağına atıyorum ve solgun şakaklarından öpüyorum, öpüyorum. O zaman kendini tutamıyor ve omzumda hıçkırıyor.

“Oh! Marceline! Marceline! Buradan gidelim. Seni, başka bir yerde, Sorrente’da sevmiş olduğum gibi seveceğim.

Beni değişmiş zannettin, değil mi? Fakat başka bir yerde, hiçbir şeyin aşkımızı değiştirmediğini iyice hissedeceksin...”

Ve henüz kederine deva bulmuş değilim, fakat şimdiden kendini ümide bağlamış gibi!

Mevsim ilerlemiş değildi, fakat hava rutubetli ve soğuktu ve gülfidanlarının son goncaları hâlâ açılmamışlardı. Misafirlerimiz çoktan bizi terk etmişlerdi.

Marceline evi kapama işleri ile meşgul olamayacak kadar hasta değildi ve beş gün sonra hareket ettik.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I

Elimi tekrar ve bir defa daha aşkımin üstüne koymaya çalıştım. Fakat durgun saadete ne ihtiyacım vardı? Marceline'in bana verdiği ve benim için gösterdiği şey, insanın elde etmek için yorgunluk hissetmediği rahatlık gibi bir şeydi. Fakat karımı yorgun ve aşkıma muhtaç hissedince, onu bağrıma bastım ve bizzat ben de buna muhtaç imişim gibi yaptım. Hoşgörüsüz bir şekilde ıstırabını hissediyordum; şifa vermek için onu seviyordum.

Ah! İhtiraslı ihtimamlar, sevecen bağlanma! Başkaları imanlarını, amellerini aşırılığa götürerek canlandırdığı gibi, ben de aşkıma geliştirdim. Ve Marceline, diyorum, derhal ümitle kendini topluyordu.

Paris'ten, sanki yeni evlilik kutlamaları için kaçtık. Fakat seyahatin daha ilk gününde, hastalığı artmaya başladı; Neuchâtel'de kalmamız gerekti. Mavimsi yeşil sahilli bu gölü ne çok sevdim! Onun Alplerle hiç ilgisi yoktur ve sular, bir bataklığın suları gibi, iyice toprağa karışır ve kamışlar arasından süzülürler. Çok konforlu bir otelde, Marceline için, göle nazır bir oda bulabildim; bütün gün yanından ayrılmadım.

Sağlığı o kadar az iyiydi ki, hemen ertesi gün. Lausanne'dan bir doktor getirttim. Hiç gereği olmadığı halde, karımın ailesinde, başka verem vakaları bilip bilmediğimi öğrenmek endişesine düştü. Evet, diye cevap verdim; bununla birlikte, böyle bir vaka bilmiyordum; fakat bunun için mahkûm edilecek insanın bizzat ben olduğumu ve Marceline'e ben ihtimam göstermeye başlamadan evvel asla hasta olmadığını söylemek hoşuma gitmiyordu. Ve ben her şeyi, doktorun onda rastlantısal bir sebepten başka bir şey görmek istememesine karşılık, amboliye atfettim ve doktor hastalığın çok eski olduğuna beni temin etti. Bize. Marceline'in şifa bulacağını teyit ettiği yüksek Alplerin açık havasını ısrarla tavsiye etti ve benim arzum bütün kışı Engadine'de geçirmek olduğu için, Marceline seyahate dayanabilecek kadar iyileşir iyileşmez, tekrar hareket ettik.

Yolun her anını sezdiğim olaylarmış gibi hatırlıyorum. Hava parlak ve soğuktu; en sıcak kürkleri beraberimizde götürmüştük... Coire'da otelin bitip tükenmeyen gürültüsü bizi uyumaktan hemen tamamı ile menetti. Yorulduğumu hissetmeyeceğim beyaz bir geceden neşe ile nasibimi alabilirdim; fakat Marceline... Ve bu gürültüye, karım bu gürültüye rağmen uyumak imkânını bulsa, hiç de bu kadar sinirlenmeyeceğim. Uykuya pek fazla ihtiyacı vardı! Ertesi gün şafak vaktinden evvel hareket ettik; Coire postasında kupadaki yerlerimizi ayırtmıştık; hayvan değiştirme mevkiilerinin iyi tanzim edilmiş olması, Saint-Moritz'e bir günde varmamızı sağlıyor.

Tiefenkasten, Le Julier, Samaden... Hepsini, saati saatine hatırlıyorum: Havanın yepyeni halini ve amansızlığını; at çanlarının sesini, açlığını; köy oteli önünde öğleüstü verilen molayı; çorba içinde iştihâ ile yediğim pişmemiş yumurtayı,

ikinci çeşit ekmeği ve kekremsi şarabın soğukluğunu. -Bu kaba saba yemekler Marceline'e iyi gelmiyordu; yol için almak ihtiyatkârlığında bulunduğum birkaç kuru bisküviden başka hemen hiçbir şey yiyemedi.- Günün batışını, gölgenin ormanların yüzeyine doğru süratle çıkışını görüyorum; sonra bir mola daha. Hava daima canlı ve sert oluyor. Posta arabası durunca, herkes gecenin ve parlak (parlak... Başka kelime yok) sükutun tamamen içine gömülüyor. En önemsiz gürültü bu garip parlaklıkta tam vafasını ve bütün karakterini kazanıyor. Gece içinde tekrar hareket ediliyor. Marceline öksürüyor... Oh! Öksürüğü dinmeyecek mi? Gece Sousse posta arabasını hatırlıyorum. Bana, bundan daha iyi öksürüyordum gibi geliyor: Çok zahmet çekiyor... Ne kadar zayıf ve değişmiş görünüyor; yarı karanlıkta, onu böylece, güçlkle seçebiliyordum. Hatları ne kadar da çekilmiş! Evvelce, burun delikleri böyle iki kara delik olarak mı görünürdü? -Oh! Korkunç bir şekilde öksürüyor. Bu, özenlerinin en belli olan bir sonucu... Sempatiden dehşet duyuyorum; bütün sirayetler onda saklıdır; insan, ancak güçlü kuvvetlilere karşı sempatisize olmalıdır. -Oh! Sahiden dayanamıyor! Daha erken varamaz mıyız? Ne yapıyor? Mendilini alıyor; dudaklarına götürüyor; arkasını dönüyor... Korkunç şey! O da kan mı tükürecek? Şiddetle mendili elinden alıyorum. Fenerin yarı aydınlığında, bakıyorum... Hiçbir şey yok. Fakat sıkıntımı pek belli etmişim; Marceline kederle gülmeye çalışıyor ve mırıldanıyor:

“Hayır; henüz kan gelmedi.”

Nihayet varıyoruz. Tam zamanında gelmişiz; karım güçlkle ayakta durabiliyor. Bizim için hazırlanmış olan odalar beni tatmin etmedi; geceyi bu odalarda geçiriyoruz, sonra yarın değiştireceğiz. Hiçbir şey bana bu kadar az güzel ve çok pahalı görünmemiştir. Ve kış mevsimi henüz

başlamadığı için büyük otel hemen hemen boş görünüyor; istediğim odayı seçebilirim. Geniş, ışıklı ve sade mobilyalı iki oda ayırıyorum; bu iki odaya bitişik büyük bir salon geniş ve iki kanatlı bir pencere ile son buluyor, buradan hem korkunç mavi göl, hem de çok ağaçlığı veya çok çıplak, bilmem nasıl sarp bir tepe görülebiliyor. Yemeklerimizi burada yiyeceğiz. Apartman çok pahalı, fakat bunun ne önemi var!

Doğrusu, artık dersim yok amma, La Morinière'yi sattırıyorum. Ve sonrası Allah kerim... Bununla beraber, paraya ne ihtiyacım var? Bütün bunlara ne ihtiyacım var? Şimdi kuvvetli oldum... Tam bir servet değişmesi, insanı tam bir sıhhat değişmesi kadar terbiye etmelidir, diye düşünüyorum... Marceline'in, lükse ihtiyacı var; zayıftır... Ah! Onun için o kadar çok şey sarf etmek istiyorum ve o kadar ki... Ve bu lüksün hem dehşetini, hem de zevkini birden duyuyordum. Onda hislere olan bağlılığımı yıkayacaktım, temizleyecektim ve sonra da serseri olmasını isteyecektim.

Bu sırada Marceline iyileşiyordu ve daimi özenli bakımlarımın faydası oluyordu. Yemekte güçlük çektiği için iştihasını açmak üzere hafif ve göz alıcı yemekler ısmarlıyordum en nefis şarapları içiyorduk. Kendimi karımın bundan büyük bir zevk aldığına ikna ediyordum, her gün denediğimiz bu tuhaf çiğ şeyler beni çok eğlendiriyordu, bunlar kekre Rhin şarapları idi; içimi başa vuran faziletler ile dolduran, biraz şuruplu Tokaylar oldu. Ancak bir şişesi kalmış garip bir Barbagrisca'yı hatırlıyorum, öyle ki tuhaf lezzetinin diğerlerinde bulunup bulunmadığını öğrenemedim.

Her gün araba ile dışarı çıkıyorduk; sonra da, kar yağınca, boynumuza kadar kürklere bürünerek kızaklarla çıktık. Yüzüm ateşli, iştihâ ile sonra da uyku ihtiyacı ile dönüyordum. Bununla birlikte, her türlü çalışmadan vazgeçmiş

değildim ve her gün, söylemeye mecbur olduğumu hissettiğim şeyler üzerinde düşünceye dalacak bir saatten fazla vakit buluyordum. Artık tarihten konu yoktu; uzun zamandan beri, tarihi incelemelerim beni, ancak psikolojik bir inceleme aracı olarak ilgilendiriyorlardı. Geçmişte, karışık benzerlikler gördüğümü zannettiğim zaman, ona tekrar nasıl dört elle sarılabildiğimi söyledim; ölüleri sıkıştırmak zor ile onlardan birkaç gizli hayat işareti elde ettiğimi iddiaya cesaret etmiştim... Şimdi bizzat genç Athalaric, mezarından benimle konuşmak için kalkabilirdi; artık geçmişi dinlemiyordum. - Ve kadim bir cevap benim, yeni سوالımı nasıl tatmin ederdi: - İnsan daha ne yapabilir? İşte bence öğrenilmesi önemli olan şey. İnsanın bu zamana kadar söyledikleri, söyleyebildiklerinin hepsi midir? Kendinde bilmediği şey yok mu? Tekrar söylenecek sözü kalmıyor mu? Ve her gün bende, kültürlerin, terbiyelerin, ahlâkların örttükleri, gizledikleri, boğdukları dokunulmamış zenginliklerin karışık hissi büyüyordu.

O zaman bana öyle geliyordu ki, ben bir nevi meçhul şeyleri bulmak için doğmuştum; belirsiz araştırmamda acayip denecek kadar ihtiras duyuyordum, bunun için de, araştırmayı yapanın, içinden kültürü, terbiyeyi ve ahlâkı söküp atmaya mecbur olduğunu biliyorum.

Başkalarında ancak en vahşi oluşmayı tatmıştım, fakat yakışır yazıklanma ki, sıradan bir mecburiyet bu belirtileri bertaraf edebilirdi. Namuskârlıkta biraz da tehditleri, itibarı kıymetleri veya korkuyu görmüştüm.

Namuskârlığı güç elde edilen bir şey gibi yüceltmek hoşuma gidecekti; âdetlerimiz ona bir sözleşmenin karşılıklı ve bayağı şeklini vermişti. İsviçre'de konforun bir unsurudur. Marceline'in buna ihtiyacı olduğunu anlıyordum; fakat

bununla beraber fikirlerimin yeni cereyanını ondan gizlemiyordum. Daha Neuchâtel'de karım, orada, duvarlarda ve çehrelerde beliren bu namuskârlığın methini yapınca

“Benimki bana fazlası ile yeter,” diye sertlikle cevap verdim; “dehşet içinde olan namuskâr adamları var. Onlardan korkacak şeyim olmadığı gibi, öğrenecek şeyim de yok. Ve bundan başka onların da söyleyecek sözleri yoktur... Namuskâr İsviçre kavmi! Sıhhatli olmak hiçbir şeye yaramaz... Cürümsüz, tarihsiz, edebiyatsız, sanatsız... Dikensiz, çiçeksiz bir gülfidanı...”

Ve bu namuskâr memleket beni ne kadar sıktı, bunu evvelden biliyordum, fakat burada geçirdiğim bu iki ay sonunda, içimdeki bu sıkıntı bir nevi gazap haline gelince, artık hareket etmekten başka bir şey düşünmedim.

Ocak ayının ortasında idik. Marceline iyi, hatta çok iyi idi: Onu ağır ağır zarar veren devamlı hafif ateşin de arkası kesilmişti; çok taze bir kan yanaklarını tekrar renklendirmişti; az da olsa, yeniden kendi isteği ile yürüyordu; evvelce olduğu gibi sürekli yorgun bir halde değildi. Bu kuvvetli havadan beklenen faydanın sağlandığına, şimdi, şifasını tamamlayacak ılık ve müsait bir ilkbaharın hüküm sürdüğü İtalya'ya inmenin çok iyi olacağına karımı iknada pek fazla güçlük çekmedim ve bilhassa, bu yüksek yerlerden çok yorulmuş olan bizzat kendimi iknada da fazla bir güçlük çekmedim.

Ve bununla beraber, şimdiki işsizliğimde iğrenç mazi tekrar canlanıyor, hepsinden vazgeçilse de, bu hatıralar beni taciz ediyordu. Kızakla süratli yarışlar; kuru havanın yüzü kamçılایışı, karın çamur halinde sıçrayışı, iştiha; -sis içinde kararsız yürüyüş, seslerin sıkıcı çınlamaları, eşyanın

birden görünüşü; -her tarafı iyice kapanmış salonda kitap okumalar, pencere arkasından manzara seyrediş, donmuş manzara; - karın trajik sabrı; -dış âlemin kayboluşu, düşüncelerin şehvetli büzülüğü... Karımla, orada, terementi ağaçları ile çevrilmiş, kaybolmuş bu küçük temiz gölde yalnız patinaj yapmak; sonra da, akşama onunla beraber dönmek...

İtalya'ya bu iniş bana bir sukutun bütün baş dönmelerini verdi. Hava güzeldi. Daha ılık ve daha canlı iklime girdikçe, zirvelerin sert ağaçları, terementi ve sıra çam ağaçları, yerlerini yumuşak olması ve insana ferahlık vermesi bakımından zengin bir bitki örtüsünü terk ediyorlardı. Hayat için tecridi terk ediyor gibiydim ve kış içinde olduğumuz halde, her tarafta kokular hayal ediyordum. Uzun zamandır sadece gölgelere gülmüştük. Mahrumiyetim beni keyiflendiriyordu ve başkalarının şaraptan sarhoş olmaları gibi, ben de bu susuzluktan sarhoş oluyordum. Hayatımı tasarruf edişim hayran olunacak şeydi; bu hoşgörülü ve vaat edici toprağın eşiğinde, bütün iştihalarım şaha kalkıyordu. İçimi büyük bir aşk yükü kabartıyordu; bazen etimden başıma doğru hücum ediyor ve düşüncelerimi boğuyordu.

Bu ilkbahar varlığı az bir zaman için devam etti. Ani yükselik değişmesi beni bir an aldatabilmişti, fakat birkaç gün kaldığımız göllerle çevrilmiş sahilleri, Bellagio'yu, Côme'u terk eder etmez, tekrar kışı ve yağmuru bulduk. Engadine'de dayandığımız kuru olmayan ve yükseklerde hafif gibi olan, fakat şimdi rutubetli ve tatsız gelen soğuk, bizi hasta etmeye başladı. Marceline öksürüyordu. O zaman, soğuktan kaçmak için daha güneye indik: Floransa'ya gitmek için Milano'yu, Roma'ya gitmek için Floransa'yı ve kış yağmuru altında, tanıdığım en üzgün şehir olan Napoli'ye gitmek

için de Roma'yı terk ettik. İçimde adı bilinmeyen bir sıkıntıyı da sürüklüyordum. Sıcakın yokluğunda, konfora benzer bir şey aramak için tekrar Roma'ya geldik. Monte Pincio'da çok geniş, fakat konumu çok iyi bir apartman kiraladık. Floransa'da da, otellerden memnun olmamış ve Viale dei Colli'de üç ay için güzel bir villâ kiralamıştık. Bir başkası daima orada yaşamayı isterdi... Biz ise yirmi gün bile kalamadık. Bununla beraber, her yeni konakta, yerleşme işine sanki tekrar gitmeyecekmişiz gibi özen gösteriyordum. Çok kuvvetli bir şeytan beni itiyordu... Buna, yanımızda sekiz bavuldan az eşya taşımadığımızı da ilâve ediniz. Hele bir tanesi tıka basa kitap doluydu ve bütün seyahat devamınca, bir kerecik olsun açmadım.

Marceline'in masraflarımızla meşgul olmasına, hatta bunları belli miktara indirmeyi denemesine razı olmamıştım. Masraflar ne kadar fazlaydı, elbette, bunu biliyordum ve bu, böyle devam edemezdi. La Morinière'den gelecek paraya güvenmedim, çiftlik hiçbir şey getirmiyordu ve Bocage alıcı bulamadığını yazıyordu. Fakat bütün gelecek ümitleri bana daha fazla masraf yaptırmakla sona eriyordu. 'Ah! Yalnız bir defa için, ne kadar çok paraya ihtiyacım olacaktı...' diye düşünüyordum ve keder ve bekleyiş içinde, servetimden daha süratle, Marceline'in narin sıhhatinin söndüğünü görüyordum.

Karım, bütün ihtimamlar için her ne kadar bana güveniyorsa da, bu birbirini takip eden yer değiştirmeler, onu yoruyordu; fakat onu çok yoran şey, bunu şimdi itiraf edebilirim, düşüncemden duyduğu korku idi.

Bir gün bana:

"Gayet iyi görüyorum," dedi, "mezhebinizi gayet iyi anlıyorum - zira bu, şimdi bir mezheptir. Belki, güzeldir,"

sonra, hafif bir sesle, kederle ilâve etti: “Fakat zayıfları ortadan kaldırıyor.”

Kendime rağmen, derhal:

“Öyle gerekli,” diye cevap verdim.

O zaman, sert sözümün dehşeti altında, bu narin insanın kendi üstüne kıvrıldığını ve ürperdiğini hisseder gibi oldum...

Ah! Belki, Marceline’i sevmediğimi düşüneceksiniz. O zamana kadar asla bu kadar güzel olmamış ve bu kadar güzel görünmemişti. Hastalık hatlarını inceltmiş ve onlara çok güzel bir hava katmıştı. Artık onu hemen hemen hiç terk etmiyor, sürekli dikkat gösteriyor, himaye ediyor, her an ve gecelerinde gündüzlerinde eşlik ediyordum. Onun uykusu ne kadar hafif ise, ben de uykumu hafif kılmağa alıştırdım; uykusuna eşlik ediyor ve daha evvel uyanıyordum. Bazen, bir saatçik onu terk ettiğim zaman, tek başıma kırdı ya da caddelerde yürümek istiyordum, bilmem hangi aşk endişesinin ve sıkıntısının verdiği korku beni derhal karımın yanına davet ediyordu ve bazen irademi kendime davet ediyor, bu teşebbüse karşı köpürüyor ve kendi kendime: ‘Sahte büyük adam, sen ancak buna lâıksın!’ diyordum ve karımın yanındaki yokluğumu uzatışına hiddetleniyordum; fakat o zaman kollarım çiçeklerle, turfanda bahçesi çiçekleri ile veya çiçekler ile yüklü olarak eve dönüyordum. ‘Evet,’ diyorum; ‘onu, şefkatle yüceltiyordum.’ Fakat bunu nasıl ifade etmeli...

Kendime az hürmet ettikçe, ona daha fazla hürmet gösteriyordum ve insanda birbirine düşman ne kadar ihtirasın ve ne kadar düşüncenin bir arada bulunabildiğini kim söyleyecek?

Uzun zamandan beri kötü havaların ardı arkası kesilmişti; mevsim ilerliyordu ve birden badem ağaçları çiçek açtı. Martın birinci günüydü. Sabahleyin Espagne meydanına iniyorum. Köylüler kırların beyaz dalların koparmışlar ve satıcıların sepetlerinde badem ağacı çiçekleri dolu. Neşem o kadar fazla ki, bunlardan kocaman bir demet satın alıyorum. Bu demeti üç adam taşıyor. Bütün bu ilkbaharla eve dönüyorum. Kapılar dallarla süsleniyor, çiçektacı halı üstüne kar parçaları gibi düşüyor.

Dalları, her yere, bütün vazolara koyuyorum; Marceline'in bir an bulunmadığı salonu beyaza boyuyorum. Şimdiden neşesinden sevinç duyuyorum. Geldiğini işitiyorum.

İşte kapıyı açıyor. Sendeliyor... Hıçkırmaya başlıyor. "Nen var? Zavallı Marceline'im."

Yanına koşuyorum; onu şefkatle okşuyorum. O zaman, gözyaşlarını mazur göstermek için:

"Bu çiçeklerin kokusu beni hasta ediyor," diyor...

Ve bu, bir narin, narin ve gizli bir bal kokusu idi...

Hiçbir şey söylemeden, hiddetlenmiş, gözlerim kızarmış bir halde, bu masum körpe dalları alıyor, kırıyor, götürüyor, atıyorum. Ah! Daha şimdiden bu kadarcık ilkbahara tahammülü yok!..

Bu gözyaşlarını zaman zaman düşünürüm ve şimdi mahkûm olduğunu hissederek, başka ilkbaharların üzüntüyle ağlamıştı zannediyorum. Gene düşünüyorum ki, kuvvetli olanlar için kuvvetli sevinçler, büyük sevinçlerin hırpalayacağı zayıflar için de zayıf sevinçler vardır. En önemsiz bir haz onu boğuyordu; biraz fazla abartıya dayanamıyordu. Onun saadet dediği şeye ben istirahat adını veriyordum ve ben ne dinlenmek istiyor, ne de dinlenebiliyordum.

Dört gün sonra Sorrente'a hareket ettik. Orada fazla sıcaklık bulamayınca hayret ettim. Her şey soğuktan titriyor gibiydi. Durmadan esen rüzgâr Marceline'i yoruyordu. Bundan evvelki seyahatimizde indiğimiz otele inmek istemiştik; gene aynı odayı bulmuştuk... Renksiz gök altında, bütün bu şevksiz dekora ve içinde aşkımızın dolaştığı zamanlar bize çok cazip görünen otelin kasvetli bahçesine hayretle bakıyorduk.

Deniz yolu ile bize iklimi pek methedilen Palermo'ya gitmeye karar verdik; gemiye binmek için Napoli'ye geldik ve biraz bekledik. Fakat Napoli'de hiç olmazsa canım sıkılmıyordu. Napoli, insana maziyi hatırlatmayan canlı bir şehirdir.

Günün hemen bütün anlarında Marceline'in yanında kalıyordum. Geceleyin, yorgun olunca, erkenden uyuyordu; uyumasına eşlik ediyordum ve bazen ben de yatıyordum, sonra, tekdüze nefesi bana uyuduğu kanaatini verince, gürültü etmeden kalkıyor, karanlıkta tekrar giyiniyordum; bir hırsız gibi usulca dışarı kaçıyordum.

Dışarıdayım! Oh! Sevinçle haykırmak isterdim. Ne yapacaktım? Bilmiyorum. Sema, kararmış gün bulutlardan sıyrılmıştı; hemen hemen dolunay haline gelmiş olan ay parlıyordu. Tesadüfen, gayesiz, arzusuz, endişesiz yürüyordum. Her şeye yeni gözle bakıyordum; her gürültü ile dikkat kesilmiş bir kulakla ilgileniyordum; gecenin rutubetini bütün kudretimle kokluyordum; eşya üzerine elimi koyuyordum, yokluyordum.

Napoli'de kaldığımız son akşam, bu serseri dolaşmayı abartarak sabaha kadar uzattım. Eve dönünce, Marceline'i gözyaşları ile buldum. Bana, birden uyanıp, beni yerimde

hissetmeyince korkmuş olduğunu söyledi. Onu sakinleştirdim, yokluğumun sebebini iyice açıkladım ve bir daha hiç terk etmeyeceğime söz verdim.

Palermo’da daha ilk gecedен, dayanamadım, sokağa çıktım... İlk portakal ağaçları çiçek açmıştı, pek hafif bir rüzgâr kokuları getiriyordu...

Palermo’da ancak beş gün kaldık; sonra, istikameti değiştirerek, ikimizin de tekrar görmeyi istediğimiz Taormine’e vardık. Köyün dağda epey yüksek bir yerde tünediğini söyledim; istasyon deniz kenarındadır. Bizi otele bırakan araba beni derhal istasyona götürecekti ve oradan bavulları isteyecektim. Arabacı ile konuşmak için araba içinde ayakta duruyordum. Adam, Sicilya’dan ve ufak tefek bir Katanya’lı idi, Theocrite’in bir mısraı gibi güzel, şaşıaalı, kokulu idi ve bir meyve gibi lezzetli idi.

Marceline’in uzaklaştığını görünce, tatlı bir sesle:

“Kadın ne kadar da güzel!” dedi.

“Sen de güzelsin, çocuk!” diye cevap verdim ve ona doğru eğilince, kendimi tutamadım ve kendime çekerek, öptüm. Bu hareketi yapmama gülerek müsaade etti.

Dışarıdayım! Oh Sevinçle haykırmak isterdim.

“Ne Fransızların hepsi âşıktır,” dedi.

Ben de gülerek:

“Fakat bütün İtalyanlar sevimli değildir,” diye sertlikle cevap verdim... Bundan sonraki günler onu aradım, fakat görmeye başarılı olamadım.

Syracuse'e gitmek için Taormine'i terk ettik. İlk seyahatimizi adım adım tekrar tekrar yapıyor, aşkımızın başlangıcına doğru çıkıyorduk. Ve ilk seyahatimizde haftadan haftaya şifaya doğru yürüyüşüm gibi, güneye doğru ilerledikçe, Marceline'in hali haftadan haftaya kötüleşiyordu.

Hangi garabetle, hangi körce inatla, hangi iradî cinnetle kendimi, Marceline'in daha fazla ışığa ve sıcaklığa ihtiyaç duyduğuna ikna ettim ve bilhassa karımı buna ikna etmeye çalıştım, Biskra'daki nekahetimden bahsettim... Bununla beraber hava ılıklaşmıştı; küçük Palermo körfezi güzeldi ve Marceline bundan hoşlanıyordu... Fakat istediğimi seçme, arzuma göre karar vermekte hâkim mi idim?

Syracuse'de denizin hali ve gemilerin düzensiz seyrüseferi bizi sekiz gün beklemeye mecbur etti.

Marceline'in yanında geçirmediğim anları, eski limanda geçiriyordum. Ey Syracuse'ün küçük limanı! Kekre şarabın kokuları, çamurlu daracık sokaklar, içinde hamalların, serserilerin ve sarhoş gemicilerin yuvarlandıkları pis baraka. Kötü insanlar topluluğu benim için oyalayıcı bir arkadaşlıktı. Bütün etim lisanlarının lezzetini tadınca, konuştuklarını anlamaya ne ihtiyacım vardı? İhtirasın haşinliği bana riyakâr bir sıhhat, bir sağlamlık manzarası gibi görünüyordu. Ve kendi kendime, sefil hayatlarının onlarda, bende bıraktığı lezzete sahip olmadığını söylemekte haklı idim... Ah! Ben de onlarla masa altlarında yuvarlanmak ve ancak sabahın kederli ürperişi ile uyanmak isterdim, diyordum. Diyordum ki: - Artık çalışma; bu senin canına ve önlerinde, gittikçe büyüyen lüks, konfor dehşetime, beni çeviren şeye, yeni sıhhatimin faydasız kılmayı bildiği bu himayeye, vücudunu hayatın tehlikeli temasından esirgemek için alınan bütün bu tedbirlere isyan ettim. Mevcudiyetlerini çok uzakta hayal ediyordum.

Onları çok uzaklarda takip etmek ve sarhoşluklarına nüfuz etmek isterdim. Sonra birden Marceline'i hatırlamıştım. Bu anda ne yapıyordu? İstirap çekiyor, belki de ağlıyordu... Derhal ayağa kalkmıştım; koşuyordum; sanki kapısında: Buraya fakirler girmezler, cümlesi yazılı olan otele dönüyordum.

Marceline beni daima aynı şekilde karşılardı; ayıplayan veya şüphe belirten bir kelime söylemezdi ve her şeye rağmen kendini gülmeye zorladı. Yemeklerimizi yalnız yiyorduk; ona, küçük otelin hususi olarak hazırladığı en iyi yemeği getirtiyordum. Yemek esnasında düşünüyordum: Bir parça ekmek, bir parça peynir, bir razyane ayağı onlara yeterli geliyor ve onlar gibi bana da yeterli gelecekti. Ve belki de orada, evet orada aç olanlar ve bu kadarcık fakirane bir tayını bile olmayanlar vardır... Ve işte masamın üstünde onları üç gün doyasıya besleyecek ne eksik! Duvarları parçalamak, davetlilerin hırçınca girmelerine müsaade etmek istedim... Çünkü açlıktan duyulan ıstırapı hissetmek benim için korkunç bir azap oluyordu. Ve tekrar eski limana gidiyor, orada ceplerime doldurduğum küçük paraları gelişi güzel saçıyordum.

İnsanın fakirliği esirdir; karnını doyurmak için zevksiz bir iş kabul eder; neşeli olmayan her iş acınacak şeydir diye düşünüyordum ve ben başkalarının rahatını ödüyordum. Diyordum ki: Artık çalışma; bu senin canını sıkıyor. Herkes için bu hali kuruyordum, onsuz hiç bir yenilik, hiçbir garip arzu, hiçbir sanat gelişemez.

Marceline düşüncem hakkında yanılmamıştı; eski limandan dönerken, etrafıma hangi kederli insanların toplandığını ondan gizlememiştim. Her şey insandadır. Marceline, keşfetmeye ısrarla çalıştığım şeyi pek âlâ sezmişti ve

ben onun, her insanda icat ettiği faziletlere inanışını sık sık ayıplayınca bana:

“Siz, onlar size ancak birkaç garip arzu gösterdikleri zaman memnunsunuz,” diyor. “Bakışımızın her birinde, üzerinde ısrar ettiği noktayı geliştirdiği, mübalağa ettiğini ve onu olmasını dua ettiğimiz hale getirdiğimizi anlamıyor musunuz?”

Haklı olmamasını isterdim, fakat itiraf etmeliydim ki her yaratıkta, en kötü içgüdü bana en samimi olanı gibi görünüyor. Sonra, neye samimiyet adını veriyordum?

Nihayet Syracuse’ü terk ettik.

Güneyin hatırası ve arzusu beni cezp ediyordu. Marcelline deniz üstünde iyileşti... Denizin rengini tekrar görüyorum. O kadar sakın ki, geminin bıraktığı iz uzun müddet aynı yerde kalacakmış sanılır. Damla gürültülerini, sıvılara has gürültüleri işitiyorum; güvertenin yıkanışı ve taban taktalarında yıkayıcıların çıplak ayaklarının şıptırması. Malta’yı bembeyaz görüyorum; Tunus’a yaklaşıyoruz... Ne kadar değiştim.

Hava sıcak. Hava güzel. Her şey şaşaalı. Ah (!) isterdim ki, burada, her cümlede bütün bir şehvet hasadı süzölsün... Şimdi, beyhude yere, hikâyeme hayatımdakinden fazla düzen yüklemeye çalışacağım. Uzun müddet size, kim olduğum haline nasıl vardığımı söylemek için uğraştım. Ah, ruhumu bu dayanılmaz mantıktan sıyrabilsem... Kendimde asil olandan başka bir şey hissetmiyorum.

Tunus. Aydınlık, kuvvetli oluşundan fazla bol. Karanlık hâlâ ışık ile dolu. Hava bile, içinde yıkayan, dalınan, yüzülen ışıklı bir mayie benziyor. Bu şehvet diyarı arzuyu tatmin eder, fakat yatıştırmaz ve her tatmin onu arttırır.

Tatil devresinde sanat eserleri diyarı. Güzelliği sadece bir diğer şekle nakil ve tamamı ile izah edilmiş olarak tanıyabilenleri ayıplarım. Arap kavminin, sanatını görmesi, söylemesi ve gün gün biraz daha keşfetmesi gibi bir hari-kuladeliği vardır; sanatın asla tespit etmez ve onu hiçbir eserde koklamaz. Bu, büyük sanatkârların bulunmayışının sebep ve neticesidir... Büyük sanatkârları daima, çok doğal şeylere güzellik hakkını vermeye cesaret edip, sonra da, onları görenlere: “Bu zamana kadar nasıl olmuş ta bunun güzel olduğunu anlamamışım...” dedirten insanlar sanmış-tım.

Henüz tanımadığım ve Marceline’siz gittiğim Kairouan’da, gece çok güzeldi. Otele uyumaya gideceğim zamanda, açık havada küçük bir kahvenin hasırları üstüne yatmış bir Arap ayaktakımı gurubunu hatırlarım. Ben de orada onların yanında uyumaya kalkıştım. Bitlenmiş olarak döndüm.

Sahilin hafif rutubetli sıcaklığı Marceline’i fazla zayıflatığı için, karımı, bir an evvel Biskra’ya gitmek gerektiğine ikna ettim. Nisanın başında idik. Bu seyahat çok uzundur. İlk gün hiç mola vermeden Constantine’e vardık; ikinci gün, Marceline çok yorgun olduğu için, ancak El Kantara’ya kadar gittik. Orada, akşama doğru, ay ışığından daha dilber ve daha serin bir gölge aradık ve bulduk: Gece. O, kurumayan bir içki gibi idi; bize kadar akıyordu ve oturmuş olduğumuz hendek kenarından, tutuşmuş ova görünüyordu. Bu gece Marceline uyuyamıyor; sükûnun garabeti ve en küçük gürültüler onu endişeye düşürüyor. Ateşinin biraz yükselmelerinden korkuyorum. Yatağında kıpırdandığını işitiyorum.

Ertesi gün onu daha solgun buluyorum. Tekrar hareket ediyoruz.

Biskra. Gene oraya gelmek istiyorum... Evet; işte genel bahçe; kanepe... Nekahetimin ilk günlerinde oturduğum kanepeyi tanıyorum. Orada neyi okumuştum? Homer'i; - o zamandan beri onu bir daha açmadım. - İşte kabuğuna dokunacağım ağaç. O zaman, ne kadar zayıfımışım!.. Bak! İşte çocuklar... Hayır, hiç birini tanımıyorum.

Marceline ne kadar ciddi! O da benim gibi değişmiş. Bu güzel havada, niçin öksürüyor? İşte otel. İşte odalarımız; taraçalarımız. Marceline ne düşünüyor? Bana bir kelime bile söylemedi. Odasına gelir gelmez, yatağa uzanıyor; yorgundur ve biraz uyumak istediğini söylüyor. Çıkıyorum.

Çocukları tanımıyorum, fakat çocuklar beni tanıyorlar. Geldiğimi haber almışlar, hepsi koşuyorlar. Bunların onlar olması mümkün mü? Beklenmedik bir başarı! Neler olmuş? Korkulacak kadar büyümüşler. Hemen hepsi iki yaş büyümüşler, buna imkân yok... Hangi yorgunluklar, hangi garip arzular, hangi tembellikler, evvelce gençliğin parladığı bu çehreleri bu kadar çirkinleştirmiş? Hangi iğrenç çalışmalar bu güzel vücutları vaktinden evvel yıpratmıştı? Bunda kasta benzer bir şey var... Sual soruyorum. Beşir bir kahvede öteberi yıkayan garsondur; Ashour, yol için çakıl taşları kırarak güçlkle birkaç metelik kazanıyor; Hammatar bir gözünü kaybetmiş. Kim ona kıymış? Sadece işe girmiş; pazarda ekmek satan büyük biraderine yardım ediyor; korkaklaşmış görünüyor. Agib babasının yanında kasaplığa girmiş; şişmanlıyor; çirkindir; zengindir; kendi sınıfından olmayan arkadaşları ile artık konuşmak istemiyor... Namuskâr meslekler insanları ne kadar aptallaştırıyorlar! Kendi aramızdan nefret ettiğimi onlar arasında da mı bulacağım? Ya Bo-ubaker? Evlenmiş. On beş yaşında bile değil. Bu çok acayip! Hayır, bununla beraber, akşam onu gördüm. İzah ediyor:

Evliliği gösterişmiş, ciddi değilmiş. Hilekârın biri, zannedirim. Fakat içki içiyor, bozuluyor ve işte arta kalan? İşte hayatın yaptıkları! Hoşgörüsüz kederim içinde, onlardan birçoklarını görmüş olduğumu hissediyorum.

Menalque'ın hakkı vardı; hatıra felaketin icat ettiği bir şeydir.

Ya Moktir? Ah! O, hapisten çıkmış. Kendini gizliyor. Ötekiler, artık, onunla ilişkide bulunmuyorlarmış. Onu tekrar görmek isterdim. Hepsinin en güzeli idi; o da beni gücendirecek mi? Onu buluyorlar. Bana getiriyorlar. Hayır! O iflas etmemiş. Hatta hatıram bile onu bana bu kadar levent göstermiyordu. Kuvveti ve güzelliği tam... Beni tanıyınca güldü.

“Hapiste olmadan evvel de yapıyordun?”

“Hiç.”

“Çalıyor muydun?”

Reddediyor.

“Şimdi ne yapıyorsun?”

Güldü.

“E! Moktir! Eğer yapacak hiçbir işin yoksa bize Touggourt'a kadar refakat edeceksin. -Ve birden Touggourt'a gitmek arzusunu duydu.

Marceline iyi değil; ona ne oluyor, bilmiyorum. O akşam otele döndüğüm zaman, gözleri kapalı, hiçbir şey söylemeden kucağıma atılıyor. Yukarı çekilen geniş yeni, zayıf kolunu meydana çıkarıyor. Onu, uzun zaman, uyutulması istenen bir çocuk gibi okşuyor ve sallıyorum. Onu böyle titreten aşk veya azap yahut da hastalık ateşi mi?

Belki de tam zamanı... Acaba kendimi durduramayacak mıyım? - Kıymetimi yapan şeyi aradım, buldum: En kötü zamanda bir nevi inatçılık. - Fakat nasıl oldu da, Marceline'e yarın Touggourt'a gideceğimizi söyledim?

Karım bu anda bitişik odada uyuyor. Çoktan beri yükselmiş olan ay, şimdi taraçayı yıkıyor. Biraz korkutucu bir parlaklık. Hiçbir şey kendini ondan gizleyemiyor. Odamın tabanı çini döşemeli ve ay bilhassa orada görünüyor. Işıkları ardına kadar açılmış pencereden giriyor. Odada parlaklığını ve kapının çizdiği gölgeyi görüyorum. İki sene evvel uyumaktan vazgeçerek kalktığım zaman, evet, o, tam şimdi ilerlediği yerden daha ileriye kadar girmişti. Omzumu bu kapının kanadına dayamıştım. Hurma ağaçlarının hareket-sizliğini gördüm... O akşam hangi sözü okumuştum? Ah! Evet; Hazreti İsa'nın Pierre'e sözlerini (kelimelerini): "Şimdi bizzat kendin elini, kolunu bağladın ve gitmek istediğin yere gidersin... Nereye gidiyorum? Nereye gitmek istiyorum? Size, bu son defa, bir gün, yalnız başıma, Napoli'den Paestum'a gittiğimi söylemedim... Ah! Bu taşların önünde ağlayacaktım! Eski güzellik, sade, tam, gülümseyen, terk edilmiş olarak görünüyordu. Sanat benden kaçtı, bunu hissediyorum. Yerini neye vermek için? Artık bu, evvelce olduğu gibi, gülümseme bir uyum değildi... Beni idare eden belirsiz ilahı artık bilmiyorum. Ey yeni ilâh! Bana, yeni ırkları, beklenmedik güzellik tiplerini tanımak imkânını veriniz.

Ertesi gün, şafakta, posta arabası bizi alıp götürüyor, Moktir bizimle beraberdir. Ve Moktir bir kral kadar mesuttur.

Chegga; Hefeldorh; Mreyer... Bunaltıcı, bitip tükenmeyen yol üstünde bunaltıcı konaklar. Bununla birlikte, bu vahaları, itiraf ederim, daha mütebessim sayardım. Fakat

taştan ve kumdan başka bir şey yok; sonra acayip bir şekilde çiçek açmış birkaç bodur çalı; bazen, gizli bir kaynağın beslediği birkaç hurma ağacı müsveddesi... Şimdi, vahaya, çölü... Bu öldürücü şöhret ve hoşgörüsüz şaşaa memleketini tercih ediyorum. İnsan gayreti orada çirkin ve sefil görünüyor. Şimdi diğer bütün diyarlar beni sıkıyor.

Marceline:

“Gayri beşeriye seviyorsunuz,” dedi. “Fakat o da nasıl ve nasıl bir doymazlıkla bakıyor!”

İkinci gün, hava biraz bozuluyor; yani rüzgâr çıkıyor ve ufkun rengi bozuluyor. Marceline ısırap çekiyor; kumu teneffüs ediyoruz, onun boğazını yakıyor, gıcıkıyor fazla ışık bolluğu bakışını yoruyor; bu asi manzara onu harap ediyor. Fakat şimdi de geri dönmek güç. Birkaç saat içinde Touggourt'ta olacağız. Henüz çok yakın olmasına rağmen, seyahatin bu son kısmını çok iyi hatırlamıyorum. Şimdi de, ikinci günde gördüğüm manzaraları ve Touggourt'ta yaptıklarımı ihya etmek imkânsız. Fakat hâlâ hatırladığımı şey, sabırsızlığımın ve çok istediklerimin ne olduklarıdır.

Sabahleyin hava çok soğuktu. Akşama doğru, yakıcı bir simun² rüzgârı çıkıyor. Seyahatle bitkinleşen Marceline gelir gelmez yattı. Az çok konforlu bir otel bulacağımızı ummuştum; odamız berbattı; kum, güneş ve sinekler her şeyi renksizleştirmiş, kirletmiş, tazeliğini silmişti. Şafaktan beri hiçbir şey yemediğimiz için, derhal yemek hazırlattırdım; fakat her şey Marceline'e kötü görünüyordu ve ben de ona ne yedireceğime karar veremiyordum. Hiç değilse bir çay getirttik. Bu geçici özenmelerle meşgul oluyordum. Akşam

2 Kuzey Afrika çöllerinde güneydoğu istikametinde esen yakıcı bir rüzgârın adı.

yemeğinde, birkaç kuru çörekle ve memleketin kirli suyunun nahoş lezzetini verdiği bu çayla yetiniyoruz.

Son bir sözde faziletle, akşama kadar karımın yanında kalıyorum. Ve birden, bizzat kendimi, dayanma gücü sona varmış hissediyorum. Ey yorgunluk! Ona bakmaya pek az cesaret ediyorum; gayet iyi biliyorum ki gözlerim, bakışını kaynağın beslediği birkaç hurma ağacı müsvettesi... Şimdi bakışlarım korkunç bir surette burun deliklerinin siyah deliklerine takılıyor; ıstıraplı yüzünün ifadesi merhametsizdir. O da bana bakmıyor. Azabını, sanki ona dokunmuşum gibi, hissediyorum. Fazla öksürüyor; sonra uyuyor. Zaman zaman onu ani bir ürperme sarsıyor.

Gece hastalanabilirdi ve vakit geç olmadan, kime gidebileceğimi bilmek istiyorum. Otel kapısı önünde, Touggourt meydanı, caddeler, atmosfer bile onları görenin ben olmadığımı beni zannettirecek derecede garip. Bir müddet sonra, tekrar giriyorum. Marceline sükûnetle uyuyor. Korkmakta haksızmışım; bu acayip diyarda, insan her tarafta bir harabı farz ediyor; bu saçma. Ve epeyce emin olarak, tekrar çıkıyorum.

Meydanda garip bir gece canlılığı; insanların susan bir gidip gelişi; beyaz burnuzların gizli sürtünüşü. Rüzgâr zaman zaman garip musiki yamalarını yırtıyor ve onları bir yerden getiriyor. Bana doğru gelen biri... Bu Moktir. Beni beklemiş olduğunu ve çıkacağımı düşündüğünü söyledi. Güldü. Touggourt'u iyice tanıyor, buraya genellikle geliyor ve beni nereye götürdüğünü biliyor. Sürüklemesine razı oluyorum.

Gece içinde yürüyoruz; bir maure kahvesine giriyoruz; musiki buradan geliyormuş. Orada Arap kadınları dans ediyorlar - bu yeknesak ayak sürtmesine bir dans adı

verilebilirse - İçlerinden biri elimden tutuyor; ben de takip ediyorum; bu Moktir'in metresi imiş; Moktir de eşlik ediyor... Üçümüz, yegâne mobilyası bir yataktan ibaret dar ve uzun bir odaya giriyoruz... Üstüne oturulan, çok alçak bir yatak. Orada hapsedilmiş, beyaz bir ada tavşanı, evvelâ ürüyor, sonra alışıyor ve Moktir'in avucunda bir şeyler yemeye geliyor. Bize kahve getiriliyor. Sonra, Moktir ada tavşanı ile oynadığı bir sırada, bu kadın beni kendine çekiyor ve ben de uykuya varıyormuş gibi buna razı oluyorum.

Ah burada tereddüt edebilir veya susabilirdim. Fakat gerçek olmaktan uzaklaştığı takdirde, bu hikâyenin, bence ne önemi olur?

Otele yalnız dönüyorum, Moktir geceleyin orada kalıyor. Vakit geç. Kurak bir siroko³ esiyor; kumla yüklü ve geceye rağmen sıcak bir rüzgâr, dördüncü adımda, terden sırsıklam oldum; fakat birden otele dönmekte acele ediyorum ve hemen hemen koşarak geliyorum.

Karım belki de uyanmıştır... Belki de bana ihtiyacı var? Hayır, odanın pervazı karanlık. Kapıyı açmak için kısa bir rüzgâr süresi kadar bekliyorum; yavaşça karanlığa giriyorum! Bu gürültü ne? Öksürüğünü duymuyorum... Işığı yakıyorum.

Marceline yatağın içinde yarı oturmuş; zayıf kollarından biri ile yatağın direğine yapışmış, eğilmiş bir vaziyette tutuyor; yorganlar ve çarşaf, elleri, gömleği kan içinde; yüzü gözü kana boyanmış; gözleri dehşetle büyümüş ve herhangi bir durumda feryat sonu beni bu sükûtundan daha az üzgün ederdi. Kan ter içinde olan yüzünde korkunç bir buse

3 Akdeniz'de ve Kuzey Afrika sahillerinde Güneydoğu yönünden esen sıcak rüzgâra verilen isim.

konduracak küçük bir yer arıyorum; teninin tadı dudağımda kalıyor. Alnını, yanaklarını yıkıyor ve serinletiyorum... Yatağın yanında, ayağımın altında sert bir şeyler, eğiliyorum, yerden, vakti ile Paris'te ısrarla istediği ve şimdi yere düşürdüğü tespihini alıyordum; açık eline koyuyorum, fakat eli birden eğiliyor ve tespihi gene düşürüyor. Ne yapayım bilmiyorum; yardım çağırmak istiyorum... Eli ümitsizlikle bana açılıyor, beni tutuyor; ah (!) kendisini hâlâ terk edeceğimi mi zannediyor?

Bana:

“Oh! Daha çok bekleyebilirsin,” diyor. Konuşmak istediğimi görünce: “Bana hiçbir şey söyleme,” diye ilave ediyorum. Yerden tekrar tespihi alıyorum; eline koyuyorum, tekrar bırakıyor - ne yapayım? Düşürüyor, yanında diz çöküyor ve elini göğsümde sıkıyorum.

Yarı yastıkta, yarı omzumda kendini koyuveriyor, biraz uyur görünüyor, fakat gözleri iyice açık kalıyor.

Bir saat sonra gene doğruluyor; eli ellerimden sıyrılıyor, gömleğinde büzülüyor ve gömleğinin dantelâsını yırtıyor. Sıkıyor. Sabaha karşı, yeni bir kan kusması...

Hikâyemin anlatılmasını bitirdim. Fazla ne ilave edeceğim? Touggourt Fransız Mezarlığı korkunçtur, yarısı kumlar tarafından tahrip edilmiştir... Bende kalan az iradeyi tamamen, karımı bu zacret bölgesinden kurtarmak için kullandım. O, El Kantara'da, sevdiği özel bir bahçenin gölgesinde dinleniyor. Bütün bunlar olalı hemen hemen üç ay oluyor. Bu üç ay, olanı on sene uzaklaştırdı.

Michel uzun zaman sustu. Her birimizi bir nevi endişe almış, biz de susuyorduk. Heyhat! Bize öyle geliyordu ki, bunu anlatmakla, Michel hareketini meşru kılmıştı. Ağır ağır yaptığı açıklama, hareketinin nerede kınanabileceğini bilmemek, bizi suç ortağı haline getirmişti.

Bu harekette sanki biz de bir giriş yerindeydik. Sesinde bir titreşim olmaksızın, gerek bize müteessir görünmemek için acı dolu bir gurura bürünmüş, gerek, bir nevi hayâ ile gözyaşları ile heyecanımızı davet etmekten korkmuş, nihayet gerek müteessir olmamış olsun, kendisini herhangi bir heyecanın karıştırdığına şahadet edecek ne bir hareket, ne de bir kırılma göstermeden bu hikâyeyi bitirmişti. Şimdi bile onda gururun, kuruluşun veya hayatın hissesini fark etmiyorum. Bir müddet sonra tekrar söze başladı:

Beni korkutan, itiraf ederim, henüz pek genç oluşumdur. Bazen, bana gerçek hayatım henüz başlamamış görünüyor. Şimdi beni buradan söküp atınız ve bana var olmamın sebeplerini veriniz. Kurtuldum, mümkün; fakat ne önemi var? Bu kullanışsız hürriyetten ıstırap çekiyorum. İnanınız ki, bu cinayetimden, lütfen ona bu adı verelim, yorulmuş olduğum için değil, fakat hakkımın ötesine geçmediğimi kendime ispat etmeliyim.

Beni ilk tanıdığınız zaman, büyük bir düşünce sabitliğine sahiptim ve hakiki insanları yapanın da bu olduğunu biliyorum; artık ona sahip değilim. Fakat bunun sebebi bu iklimdir, zannediyorum. Hiçbir şey, düşünceyi, maviliğin bu devamlılığı kadar cesaretsiz kılmaz. Burada her araştırma imkânsızdır, şehvet arzuyu o kadar yakından takip eder. Şaşaa ve ölümle kuşatılmış bir halde, tam mevcut saadeti ve ona olan tekdüze vakfı nefsi hissediyorum. Gündüzlerin kasvetli uzunluğunu ve tahammülsüz keyfini aldatmak için ögle uykusuna yatıyorum.

Görüyorsunuz, şurada gölgede ıslanmaya bırakılmış beyaz çakıl taşları var, sonra onları avucumun içinde, iktisap ettikleri teskin edici serinlik kayboluncaya kadar tutuyorum. O zaman, çakılları değiştirerek, soğukluğu ortadan kaldırmak gene ıslanmak için gölgeye koymaya başlıyorum.

Vakit geçiyor ve gece geliyor... Beni buradan söküp atınız; bunu kendim yapamıyorum. İrademde kırılmış bir şeyler var; hatta El Kantara'dan kendimi uzaklaştırmak kudretini nereden bulduğumu da bilmiyorum. Bazen ortadan kaldırdığım insanın, benden intikam almasından korkuyorum. Yeniden başlamak isterdim. Servetimin geri kalan kısmından da kendimi kurtarmak isterdim; bakınız, duvarlar hâlâ servetle örtülü... Burada pek az bir şeyle yaşıyorum. Yarı Fransız bir hancı bana biraz yiyecek tedarik ediyor. Girerken kaçtığını gördüğünüz çocuk sabah, akşam, birkaç metelik ve okşama karşılığında yiyecek getirir. Yabancılar karşısında, vahşileşen bu çocuk, bana çok mülayimdir ve bir köpek gibi sadıktır. Kız kardeşi Ouled-Nail'dir, her kış Constantine'e gider, orada gelip geçene vücudunu satar. Çok güzeldir ve ilk haftalar, bazen geceyi yanımda geçirmesi için ıstırap duyardım. Fakat bir sabah, küçük Ali bizi beraber yatarken bastırdı. Çok asabileşmiş göründü ve beş gün gelmek istemedi. Bununla birlikte kız kardeşinin nasıl ve ne ile yaşadığını bilmiyor değil; evvelce ondan, hiç sıkıntı anlatmayan bir sesle bahsederdi... Acaba kıskanıyor muydu? Sonunda, bu maskara emeline nail oldu; zira yarı can sıkıntısı ile yarı Ali'yi kaybetmek korkusu ile o olaydan sonra bu kızı bir daha evde alıkoymadım.

Kızmadı; fakat her rastlayışında, gülüyor ve çocuğu kendisine tercih edişimle alay ediyor. Beni burada tutanın o olduğunu iddia ediyor.

Kızın belki de biraz hakkı var...

AHLAKSIZ

André Gide

“Ya anası? Bir şey söylemedi mi?”

“Anası mı? O öleli tam on iki sene oluyor... Onu döverdi.”

“Ailece hepsi kaç kişi?”

“Beş çocuk. Oğulların en büyüğü ile en küçüğünü gördünüz. Kuvvetli olmayan ve rahip olmak isteyen bir tanesi daha var, on altı yaşında. Ve sonra, büyük kızın babadan olmuş iki çocuğu var...”

Yavaş yavaş birçok şeyler daha öğrendim, Heurtevent ailesi ağır kokulu, bataklık bir yerdi ve hayal gücüm bu ağır koku etrafında, et üstündeki bir sinek gibi, dönüp dolaşıyordu...

Yukarıda kısa bir alıntısını yaptığımız ve 1902 yılında yayımlanan ‘IMMORTALIST’ yani ‘AHLAKSIZ’ isimli eserinde André Gide ahlaksızlığın ya da ahlak dışılığın ne övgüsünü, ne de yergisini yapmaya çalışmıştır.

Bu kitap, kahramanı Michel’in geleneksel “ahlak” kalıplarını yıkip içgüdülerini ve duygularını dışa vurarak, kendine özgü yeni bir ahlak anlayışını oluşturma çabalarının hüznünlü bir anlatısıdır.

Siz de
Yazar Olmak
İster misiniz?

İnternet satış: www.insancilkitap.com

facebook.com/dorlionyayinlari

instagram.com/dorlionyayinlari

twitter.com/dorlionyayin

ISBN: 978-625-419-444-3

9 786254 194443